

Κατὰ Μαθθαῖον

Βίβλος¹ γενέσεως² Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ Δαυίδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. **1**

Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ· Ἰσαάκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· Ἰακώβ **2**

δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ· Ἰούδας δὲ **3**

ἐγέννησεν τὸν Φαρὲς³ καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ· Φαρὲς³ δὲ

ἐγέννησεν τὸν Ἑσρώμ· Ἑσρώμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ·⁴ Ἀράμ⁴ δὲ **4**

ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ· Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ναασσών·⁵

Ναασσών⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών· Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν **5**

Βοόζ⁶ ἐκ τῆς Ῥαχάβ· Βοόζ⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὠβήδ⁷ ἐκ τῆς Ῥούθ·⁸

Ὠβήδ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί· Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυίδ τὸν **6**

βασιλέα.

Δαυίδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα⁹ ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου·¹⁰ **7**

Σολομών⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ·¹¹ Ῥοβοάμ¹¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἀβιά· Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσά· Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ· **8**

Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ·¹² Ἰωράμ¹² δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζίαν·

Ὀζίας¹³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ·¹⁴ Ἰωάθαμ¹⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχαζ· **9**

Ἀχαζ¹⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑζεκίαν·¹⁶ Ἑζεκίας¹⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν **10**

Μανασσή·¹⁷ Μανασσῆς¹⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμών·¹⁸ Ἀμών¹⁸ δὲ

¹ βίβλος, ου, ή, book, scroll. ² γένεσις, εως, ή, origin, birth. ³ Φαρὲς, ό, Perez. ⁴ Ἀράμ, ό, Aram, Ram. ⁵ Ναασσών, ό, Nahshon. ⁶ Βοόζ, ό, Boaz. ⁷ Ὠβήδ, ό, Obed. ⁸ Ῥούθ, ή, Ruth. ⁹ Σολομών, ωνος, ό, Solomon. ¹⁰ Οὐρίας, ου, ό, Uriah. ¹¹ Ῥοβοάμ, ό, Rehoboam. ¹² Ἰωράμ, ό, Joram, Jehoram. ¹³ Ὀζίας, ου, ό, Uzziah. ¹⁴ Ἰωαθάμ, ό, Jotham. ¹⁵ Ἀχάζ, ό, Ahaz. ¹⁶ Ἑζεκίας, Hezekiah. ¹⁷ Μανασσῆς, ό, Manasseh. ¹⁸ Ἀμών, ό, Amon.

ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίας¹: Ἰωσίας¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν² καὶ τοὺς 11
ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας³ Βαβυλῶνος.⁴

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν³ Βαβυλῶνος,⁴ Ἰεχονίας² ἐγέννησεν τὸν 12
Σαλαθιήλ:⁵ Σαλαθιήλ⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ζοροβάβελ: Ζοροβάβελ δὲ 13
ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ: Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιακεῖμ:⁶
Ἐλιακεῖμ⁶ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ:⁷ Ἀζώρ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ: 14
Σαδώκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ: Ἀχείμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλιούδ: 15
Ἐλιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλεάζαρ: Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ματθάν:⁸ Ματθάν⁸ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ: Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν 16
τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος
χριστός.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ δεκατέσσαρες:⁹ καὶ 17
ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας³ Βαβυλῶνος,⁴ γενεαὶ δεκατέσσαρες:⁹
καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας³ Βαβυλῶνος⁴ ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ
δεκατέσσαρες.⁹

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις¹⁰ οὕτως ἦν. Μνηστευθείσης¹¹ γὰρ τῆς 18
μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν¹² ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὗρέθη
ἐν γαστρὶ¹³ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, 19
δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,¹⁴ ἐβουλήθη λάθρα

¹Ἰωσίας, ου, ὁ, Josiah. ²Ἰεχονίας, ου, ὁ, Jechoniah. ³μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ⁴Βαβυλῶν, Babylon. ⁵Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ⁶Ἐλιακεῖμ, ὁ, Eliakim. ⁷Ἀζώρ, ὁ, Azor. ⁸Ματθάν, ὁ, Matthan. ⁹δεκατέσσαρες, fourteen, 14. ¹⁰γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ¹¹μνηστεύω, ask in marriage. ¹²πρὶν, before, formerly. ¹³γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹⁴παραδειγματίζω, expose, make an example of. ¹⁵λάθρα, secretly.

ἀπολύσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος,¹ ἰδοὺ, ἄγγελος 20
 κυρίου κατ' ὄναρ² ἐφάνη αὐτῷ, λέγων, Ἰωσήφ, υἱὸς Δαυίδ, μὴ
 φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ
 γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. Τέξεται³ δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ 21
 ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν
 ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ 22
 τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἰδοὺ, ἡ παρθένος⁴ ἐν 23
 γαστρὶ⁵ ἔξει καὶ τέξεται³ υἱόν, καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ
 Ἐμμανουήλ,⁶ ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον,⁷ Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. 24
 Διεγερθεὶς⁸ δὲ ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου,⁹ ἐποίησεν ὡς προσέταξεν¹⁰
 αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου· καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ 25
 ἐγίνωσκεν αὐτήν ἕως οὗ ἔτεκεν³ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον·¹¹
 καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ¹² τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις 2
 Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ, μάγοι¹³ ἀπὸ ἀνατολῶν¹⁴ παρεγένοντο
 εἰς Ἱεροσόλυμα, λέγοντες, Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς³ βασιλεὺς τῶν 2
 Ἰουδαίων; Εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα¹⁵ ἐν τῇ ἀνατολῇ,¹⁴ καὶ
 ἦλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς 3
 ἐταράχθη,¹⁶ καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ· καὶ συναγαγὼν 4
 πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο¹⁷ παρ'

¹ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ² ὄναρ, τό, dream. ³ τίκτω, give birth to, bear. ⁴ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁵ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁶ Ἐμμανουήλ, ὁ, Emmanuel. ⁷ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ⁸ διεγείρω, arouse completely, stir up. ⁹ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ¹⁰ προστάσσω, command, order. ¹¹ πρωτότοκος, first-born. ¹² Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ¹³ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ¹⁴ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁵ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹⁶ ταράσσω, trouble, agitate. ¹⁷ ἐπυνθάνομαι, inquire, ask.

αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς 5
 Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου, Καὶ σὺ Βηθλεέμ,¹ 6
 γῆ Ἰούδα,² οὐδαμῶς³ ἐλαχίστη⁴ εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν⁵ Ἰούδα·² ἐκ σοῦ
 γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος,⁶ ὅστις ποιμανεῖ⁷ τὸν λαόν μου τὸν
 Ἰσραὴλ. Τότε Ἡρώδης, λάθρα⁸ καλέσας τοὺς μάγους,⁹ ἠκρίβωσεν¹⁰ 7
 παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος.¹¹ Καὶ πέμψας 8
 αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ¹ εἶπεν, Πορευθέντες ἀκριβῶς¹² ἐξετάσατε¹³ περὶ
 τοῦ παιδίου· ἐπὶ¹⁴ δὲ εὑρητε, ἀπαγγεῖλατέ μοι, ὅπως καὶ ἐλθὼν
 προσκυνήσω αὐτῷ. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν· 9
 καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστήρ,¹¹ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ,¹⁵ προῆγεν¹⁶ αὐτούς, ἕως
 ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω¹⁷ οὗ¹⁸ ἦν τὸ παιδίον. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα,¹¹ 10
 ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα.¹⁹ Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, 11
 εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες
 προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς²⁰ αὐτῶν
 προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα,²¹ χρυσὸν²² καὶ λίβανον²³ καὶ σμύρναν.²⁴ 12
 Καὶ χρηματισθέντες²⁵ κατ' ὄναρ²⁶ μὴ ἀνακάμψαι²⁷ πρὸς Ἡρώδην, δι'
 ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν²⁸ εἰς τὴν χώραν²⁹ αὐτῶν.

¹ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ² Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ³ οὐδαμῶς, by no means. ⁴ ἐλαχίστος, least, smallest. ⁵ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁶ ἡγέομαι, lead, be chief. ⁷ ποιμαίνω, shepherd, rule. ⁸ λάθρα, secretly. ⁹ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ¹⁰ ἀκριβῶς, ascertain precisely. ¹¹ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹² ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹³ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ¹⁴ ἐπὶ, when, as soon as. ¹⁵ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁶ προάγω, lead forth, go before. ¹⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁸ οὗ, where, when. ¹⁹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ²⁰ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ²¹ δῶρον, ου, τό, gift, present. ²² χρυσός, οὔ, ὁ, gold, anything made of gold. ²³ λίβανος, ου, ὁ, (the) Lebanon, incense. ²⁴ σμύρνα, ης, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ²⁵ χρηματίζω, instruct, reveal. ²⁶ ὄναρ, τό, dream. ²⁷ ἀνακάμπτω, turn back, return. ²⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ²⁹ χώρα, ας, ἡ, land, region.

Ἀναχωρησάντων¹ δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ² 13
 τῷ Ἰωσήφ, λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα
 αὐτοῦ, καὶ φεύγε³ εἰς Αἴγυπτον,⁴ καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἶπω σοί:
 μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. Ὁ δὲ 14
 ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτός, καὶ
 ἀνεχώρησεν¹ εἰς Αἴγυπτον,⁴ καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς⁵ Ἡρώδου: 15
 ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος,
 Ἐξ Αἰγύπτου⁴ ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. Τότε Ἡρώδης, ἰδὼν ὅτι 16
 ἐνεπαίχθη⁶ ὑπὸ τῶν μάγων,⁷ ἐθυμώθη⁸ λίαν,⁹ καὶ ἀποστείλας ἀνείλεν
 πάντας τοὺς παῖδας¹¹ τοὺς ἐν Βηθλεὲμ¹² καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις¹³
 αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς¹⁴ καὶ κατωτέρω,¹⁵ κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν
 παρὰ τῶν μάγων.⁷ Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Ἰερεμίου¹⁷ τοῦ 17
 προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ¹⁸ ἠκούσθη, θρῆνος¹⁹ καὶ 18
 κλαυθμὸς²⁰ καὶ ὀδυρμὸς²¹ πολὺς, Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς,
 καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσὶν. Τελευτήσαντος²² δὲ τοῦ 19
 Ἡρώδου, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ² φαίνεται τῷ Ἰωσήφ ἐν
 Αἰγύπτῳ,⁴ λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα 20
 αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ: τεθνήκασιν²³ γὰρ οἱ ζητοῦντες
 τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν 21
 μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ. Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος²⁴ 22

¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ² ὄναρ, τό, dream. ³ φεύγω, flee, escape. ⁴ Αἴγυπτος, ου, ή, Egypt. ⁵ τελευτή, ης, ή, end, death. ⁶ ἐμπαίζω, mock. ⁷ μάγος, ου, ό, magician, sorcerer. ⁸ θυμώω, provoke to anger. ⁹ λίαν, greatly, very. ¹⁰ ἀναιρέω, take up, kill. ¹¹ παῖς, ό, male or female child, servant. ¹² Βηθλεὲμ, ή, Bethlehem. ¹³ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁴ διετής, two years old. ¹⁵ κάτω, down, below. ¹⁶ ἀκριβόω, ascertain precisely. ¹⁷ Ἰερεμίας, ου, ό, Jeremiah. ¹⁸ Ῥαμᾷ, ή, Rama. ¹⁹ θρῆνος, ου, ό, wailing, lamentation. ²⁰ κλαυθμός, ου, ό, weeping, lamentation. ²¹ ὀδυρμός, ου, ό, lamentation, mourning. ²² τελευτάω, die, end. ²³ θνήσκω, die, am dying. ²⁴ Ἀρχέλαος, ου, ό, Archelaus.

βασιλεύει¹ ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντί² Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ,
 ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν: χρηματισθεῖς³ δὲ κατ' ὄναρ,⁴ ἀνεχώρησεν⁵ εἰς
 τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς πόλιν λεγομένην 23
 Ναζαρέτ:⁶ ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι
 Ναζωραῖος⁷ κληθήσεται.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστής,⁸ 3
 κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ λέγων, Μετανοεῖτε: 2
 ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ 3
 Ἡσαΐου⁹ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος¹⁰ ἐν τῇ ἐρήμῳ,
 Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας¹¹ ποιεῖτε τὰς τρίβους¹² αὐτοῦ. 4
 Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα¹³ αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν¹⁴ καμήλου,¹⁵
 καὶ ζώνην¹⁶ δερματίνην¹⁷ περὶ τὴν ὀσφύν¹⁸ αὐτοῦ: ἡ δὲ τροφή¹⁹ αὐτοῦ
 ἦν ἀκρίδες²⁰ καὶ μέλι²¹ ἄγριον.²² Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν 5
 Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος²³ τοῦ
 Ἰορδάνου:²⁴ καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῳ²⁴ ὑπ' αὐτοῦ, 6
 ἐξομολογούμενοι²⁵ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν 7
 Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων²⁶ ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα²⁷ αὐτοῦ,
 εἶπεν αὐτοῖς, Γεννήματα²⁸ ἐχιδνῶν,²⁹ τίς ὑπέδειξεν³⁰ ὑμῖν φυγεῖν³¹ ἀπὸ
 τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας:³² 8

¹ βασιλεύω, reign, rule. ² ἀντί, instead of, in place of. ³ χρηματίζω, instruct, reveal. ⁴ ὄναρ, τό, dream. ⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁶ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁷ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁸ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁰ βοάω, cry aloud, shout. ¹¹ εὐθύς, immediately, at once. ¹² τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ¹³ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁴ τρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁵ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁶ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ¹⁷ δερμάτινος, leather, made of skin. ¹⁸ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ¹⁹ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ²⁰ ἀκρίς, ἰδος, ἡ, locust. ²¹ μέλι, ιτος, τό, honey. ²² ἄγριος, wild, savage. ²³ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ²⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ²⁵ ἐξομολογέω, confess, profess. ²⁶ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ²⁷ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ²⁸ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ²⁹ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ³⁰ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ³¹ φεύγω, flee, escape. ³² μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind.

καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω
 γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ
 Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη¹ πρὸς τὴν ρίζαν² τῶν δένδρων³ κεῖται·⁴ 10
 πᾶν οὖν δένδρον³ μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται⁵ καὶ εἰς πῦρ
 βάλλεται. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν·⁶ ὁ δὲ 11
 ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός⁷ μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ
 ὑποδήματα⁸ βαστάσαι·⁹ αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Οὗ 12
 τὸ πτύον¹⁰ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ¹¹ τὴν ἄλωνα¹² αὐτοῦ,
 καὶ συνάξει τὸν σῖτον¹³ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην,¹⁴ τὸ δὲ ἄχυρον¹⁵
 κατακαύσει¹⁶ πυρὶ ἀσβέστῳ.¹⁷

Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην¹⁸ πρὸς 13
 τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν¹⁹ 14
 αὐτόν, λέγων, Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ
 πρὸς με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἄφες ἄρτι· οὕτως 15
 γὰρ πρέπει²⁰ ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. Τότε
 ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ 16
 ὕδατος· καὶ ἰδού, ἀνέωχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα
 τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ²¹ περιστερὰν²² καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. 17
 Καὶ ἰδού, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ

¹ ἀξίνη, ης, ἡ, axe. ² ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ³ δένδρον, ου, τό, tree. ⁴ κεῖμαι, lie, be laid. ⁵ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁶ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁷ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁸ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁹ βαστάζω, bear, carry. ¹⁰ πτύον, ου, τό, winnowing fork. ¹¹ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ¹² ἄλωνα, ος, ἡ, threshing floor. ¹³ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁴ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹⁵ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ¹⁶ κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹⁷ ἀσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ¹⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁹ διακώλυνω, prevent, obstinately prevent. ²⁰ πρέπει, be clearly seen, be fitting. ²¹ ὡσεὶ, like, about. ²² περιστέρα, ἄς, ἡ, dove.

ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.¹

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη² εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, **4**
 πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ νηστεύσας³ ἡμέρας **2**
 τεσσαράκοντα⁴ καὶ νύκτας τεσσαράκοντα,⁴ ὕστερον⁵ ἐπείνασεν.⁶ Καὶ **3**
 προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ
 λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Γέγραπται, Οὐκ **4**
 ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι
 ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ **5**
 διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον⁷
 τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω:⁸ **6**
 γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται⁹ περὶ σοῦ: καί,
 Ἐπὶ χειρῶν ἁροῦσίν σε, μήποτε¹⁰ προσκόψῃς¹¹ πρὸς λίθον τὸν πόδα
 σοῦ. Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πάλιν γέγραπται, Οὐκ ἐκπειράσεις¹² **7**
 κύριον τὸν θεόν σου. Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς **8**
 ὄρος ὑψηλὸν¹³ λίαν,¹⁴ καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ
 κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῦτα πάντα σοι **9**
 δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, **10**
 Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ: γέγραπται γάρ, Κύριον τὸν θεόν σου
 προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.¹⁵ Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ **11**
 διάβολος: καὶ ἰδού, ἄγγελοι προσήλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

¹εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ²ἀνάγω, lead up, restore. ³νηστεύω, fast. ⁴τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁵ὕστερον, lastly, afterward. ⁶πεινάω, hunger, am hungry. ⁷πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ⁸κάτω, down, below. ⁹ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁰μήποτε, never, lest perchance. ¹¹προσκόπτω, strike against, stumble. ¹²ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ¹³ὑψηλός, high, lofty. ¹⁴λίαν, greatly, very. ¹⁵λατρεύω, serve, worship.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν¹ εἰς τὴν 12
 Γαλιλαίαν· καὶ καταλιπὼν² τὴν Ναζαρέτ,³ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς 13
 Καπερναοὺμ⁴ τὴν παραθαλασσίαν,⁵ ἐν ὁρίοις⁶ Ζαβουλὼν⁷ καὶ
 Νεφθαλείμ·⁸ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου⁹ τοῦ προφήτου, 14
 λέγοντος, Γῆ Ζαβουλὼν⁷ καὶ γῆ Νεφθαλείμ,⁸ ὁδὸν θαλάσσης, πέραν 15
 τοῦ Ἰορδάνου,¹¹ Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθημένος ἐν σκότει 16
 εἶδεν φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ¹² καὶ σκιᾷ¹³ θανάτου,
 φῶς ἀνέτειλεν¹⁴ αὐτοῖς.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, Μετανοεῖτε· ἤγγικεν 17
 γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς, 18
 Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν¹⁵ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
 βάλλοντας ἀμφίβληστρον¹⁶ εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἄλιεῖς.¹⁷ 19
 Καὶ λέγει αὐτοῖς, Δεῦτε¹⁸ ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἄλιεῖς¹⁷
 ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα¹⁹ ἠκολούθησαν αὐτῷ. 20
 Καὶ προβάς²⁰ ἐκεῖθεν,²¹ εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ
 Ζεβεδαίου²² καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ
 Ζεβεδαίου²² τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας²³ τὰ δίκτυα¹⁹ αὐτῶν:

¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ² καταλείπω, leave, leave behind. ³ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁴ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ⁵ παραθαλάσσιος, by the sea. ⁶ ὄριον, οὐ, τό, boundary, region. ⁷ Ζαβουλὼν, ὁ, Zebulun, Zebulon. ⁸ Νεφθαλείμ, ὁ, Naphtali. ⁹ Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ¹⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹¹ Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan. ¹² χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹³ σκιά, ἄς, ἡ, shadow, thick darkness. ¹⁴ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹⁵ Ἀνδρέας, οὐ, ὁ, Andrew. ¹⁶ ἀμφίβληστρον, οὐ, τό, fishing net, net used for capturing. ¹⁷ ἄλιεύς, ὁ, fisherman. ¹⁸ δεῦτε, come!. ¹⁹ δίκτυον, οὐ, τό, net, fishing net. ²⁰ προβαίνω, go forward, advance. ²¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²² Ζεβεδαῖος, οὐ, ὁ, Zebedee. ²³ καταρτίζω, mend, fit.

καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν 22
πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ περιῆγεν¹ ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς 23
συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ
θεραπεύων πᾶσαν νόσον² καὶ πᾶσαν μαλακίαν³ ἐν τῷ λαῷ. Καὶ 24
ἀπῆλθεν ἡ ἀκοή⁴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν⁵· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ
πάντας τοὺς κακῶς⁶ ἔχοντας, ποικίλαις⁷ νόσοις² καὶ βασάνοις⁸
συνεχομένους,⁹ καὶ δαιμονιζομένους,¹⁰ καὶ σεληνιαζομένους,¹¹ καὶ
παραλυτικούς¹²· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ 25
ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως¹³ καὶ Ἱεροσολύμων
καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν¹⁴ τοῦ Ἰορδάνου.¹⁵

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, 5
προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, 2
ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων,

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι· ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 3
οὐρανῶν.

¹ περιάγω, lead around, go about. ² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ³ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁴ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁵ Συρία, ας, ἡ, Syria. ⁶ κακῶς, badly, evilly. ⁷ ποικίλος, varied, manifold. ⁸ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ⁹ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁰ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹¹ σεληνιαζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ¹² παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹³ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ¹⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες: ¹ ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. 4

Μακάριοι οἱ πραεῖς: ² ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν ³ τὴν γῆν. 5

Μακάριοι οἱ πεινῶντες ⁴ καὶ διψῶντες ⁵ τὴν δικαιοσύνην: ὅτι αὐτοὶ 6
χορτασθήσονται. ⁶

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες: ⁷ ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. ⁸ 7

Μακάριοι οἱ καθαροὶ ⁹ τῇ καρδίᾳ: ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. 8

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί: ¹⁰ ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. 9

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν ¹¹ δικαιοσύνης: ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ 10
βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ¹² ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἴπωσιν πᾶν 11

πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ¹³ ἕνεκεν ¹¹ ἐμοῦ. Χαίrete καὶ 12

ἀγαλλιᾶσθε, ¹⁴ ὅτι ὁ μισθὸς ¹⁵ ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς: οὕτως γὰρ

ἐδίωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

¹ πενθέω, mourn, lament. ² πραῖς, gentle, mild. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ πεινάω, hunger, am hungry. ⁵ διψάω, thirst, thirst for. ⁶ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁷ ἐλεήμων, merciful, sympathetic. ⁸ ἐλεέω, have mercy, pity. ⁹ καθαρός, clean, pure. ¹⁰ εἰρηνοποιός, ου, ό, making peace, pacific. ¹¹ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹² ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹³ ψεύδομαι, lie. ¹⁴ ἀγαλλιᾶω, rejoice, am full of joy. ¹⁵ μισθός, οὔ, ό, wages, reward.

Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας¹ τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας¹ μωρανθῇ,² ἐν τίνι 13
 ἀλισθησέται;³ Εἰς οὐδὲν ἰσχύει⁴ ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ
 καταπατεῖσθαι⁵ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου: 14
 οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι⁶ ἐπάνω⁷ ὄρους κειμένη:⁸ οὐδὲ καίουσιν⁹ 15
 λύχνον¹⁰ καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον,¹¹ ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,¹²
 καὶ λάμπει¹³ πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτως λαμψάτω¹³ τὸ φῶς ὑμῶν 16
 ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ
 δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε¹⁴ ὅτι ἤλθον καταλῦσαι¹⁵ τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας: οὐκ 17
 ἤλθον καταλῦσαι¹⁵ ἀλλὰ πληρῶσαι. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν 18
 παρέλθῃ¹⁶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα¹⁷ ἐν ᾧ μία κεραία¹⁸ οὐ μὴ παρέλθῃ
 ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν 19
 ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων,¹⁹ καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους,
 ἐλάχιστος¹⁹ κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν: ὃς δ' ἂν
 ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
 οὐρανῶν. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν 20
 πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν
 βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

¹ ἅλας, ατος, τό, salt. ² μωραίνω, make foolish, make tasteless. ³ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ⁴ ἰσχύω, be strong, able. ⁵ καταπατέω, trample under foot. ⁶ κρύπτω, conceal, hide. ⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ⁸ κεῖμαι, lie, be laid. ⁹ καίω, burn, ignite. ¹⁰ λύχνος, ου, ό, lamp, lantern. ¹¹ μόδιος, ου, ό, dry measure. ¹² λυχνία, ας, ή, lampstand. ¹³ λάμπω, shine. ¹⁴ νομίζω, suppose, think. ¹⁵ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁶ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁷ ἰῶτα, τό, iota (the tenth Hebrew letter, yodh). ¹⁸ κεραία, ας, ή, projection, hook. ¹⁹ ἐλάχιστος, least, smallest.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,¹ Οὐ φονεύσεις·² ὃς δ' ἂν φονεύσῃ,² 21
 ἔνοχος³ ἔσται τῇ κρίσει· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος⁴ τῷ²²
 ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ⁵ ἔνοχος³ ἔσται τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ
 αὐτοῦ, Ῥακά,⁶ ἔνοχος³ ἔσται τῷ συνεδρίῳ·⁷ ὃς δ' ἂν εἴπῃ, Μωρέ,⁸
 ἔνοχος³ ἔσται εἰς τὴν γέενναν⁹ τοῦ πυρός. Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ²³
 δῶρόν¹⁰ σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον,¹¹ καὶ ἐκεῖ μνησθῇς¹² ὅτι ὁ ἀδελφός
 σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν¹⁰ σου ἔμπροσθεν τοῦ²⁴
 θυσιαστηρίου,¹¹ καὶ ὕπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι¹³ τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ
 τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν¹⁰ σου. Ἵσθι εὐνοῶν¹⁴ τῷ ἀντιδίκῳ¹⁵ 25
 σου ταχύ,¹⁶ ἕως ὅτου¹⁷ εἴ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε¹⁸ σε παραδῷ ὁ
 ἀντίδικος¹⁵ τῷ κριτῇ,¹⁹ καὶ ὁ κριτής¹⁹ σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ,²⁰ καὶ εἰς
 φυλακὴν βληθήσῃ. Ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν,²¹ ἕως ἂν 26
 ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράντην.²²

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Οὐ μοιχεύσεις·²³ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ 27
 βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι²⁴ αὐτὴν ἤδη ἐμοίχευσεν²³ αὐτὴν
 ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει²⁵ σε, 29
 ἔξελε²⁶ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει²⁷ γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν
 τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.⁹ Καὶ εἰ 30
 ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζει²⁵ σε, ἔκκοψον²⁸ αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ:

¹ ἀρχαῖος, old, ancient. ² φονεύω, kill, murder. ³ ἔνοχος, involved in, liable. ⁴ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁵ εἰκῇ, without cause or reason, vainly. ⁶ ῥακά, empty-headed fool, empty. ⁷ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁸ μωρός, foolish, stupid. ⁹ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁰ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹¹ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹² μνησθῆναι, remember, recall. ¹³ διαλλάσσομαι, become reconciled to. ¹⁴ εὐνοέω, think kindly of, make friends. ¹⁵ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ¹⁶ ταχύ, quickly, speedily. ¹⁷ ὅτου, until. ¹⁸ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁹ κριτής, ου, ὁ, judge. ²⁰ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ²¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²² κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ²³ μοιχεύω, commit adultery. ²⁴ ἐπιθυμέω, desire, long for. ²⁵ σκανδαλίζω, cause to stumble. ²⁶ ἐξαιρέω, take out, deliver. ²⁷ συμφέρω, bring together, it is profitable. ²⁸ ἐκκόπτω, cut out, cut off.

συμφέρει¹ γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ
 σώμα σου βληθῇ εἰς γέενναν.² Ἐρρέθη δὲ ὅτι Ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν 31
 γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον:³ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν 32
 ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς⁴ λόγου πορνείας,⁵ ποιεῖ
 αὐτὴν μοιχᾶσθαι:⁶ καὶ ὅς ἐάν ἀπολελυμένην γαμήσῃ⁷ μοιχᾶται.⁶

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,⁸ Οὐκ ἐπιорκήσεις,⁹ 33
 ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους¹⁰ σου: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ 34
 ὁμόσαι¹¹ ὅλως:¹² μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ: μήτε 35
 ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν¹³ ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ: μήτε εἰς
 Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως: μήτε ἐν τῇ 36
 κεφαλῇ σου ὁμόσης,¹¹ ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα¹⁴ λευκὴν¹⁵ ἢ
 μέλαιναν¹⁶ ποιῆσαι. Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί, οὐ οὐ: τὸ δὲ 37
 περισσὸν¹⁷ τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὁφθαλμὸν ἀντὶ¹⁸ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα¹⁹ ἀντὶ¹⁸ 38
 ὀδόντος:¹⁹ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι²⁰ τῷ πονηρῷ: ἀλλ' ὅστις 39
 σε ραπίσει²¹ ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγώνα,²² στρέψον²³ αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην: 40
 καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά²⁴ σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ
 καὶ τὸ ἱμάτιον: καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει²⁵ μίλιον²⁶ ἐν, ὑπάγε μετ' 41

¹ συμφέρω, bring together, it is profitable. ² γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ³ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ⁴ παρεκτός, except for, apart from. ⁵ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ⁶ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ⁷ γαμέω, marry. ⁸ ἀρχαῖος, old, ancient. ⁹ ἐπιорκέω, swear falsely, make a false vow. ¹⁰ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹¹ ὁμνύω, swear, take an oath. ¹² ὅλως, altogether, completely. ¹³ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ¹⁴ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁵ λευκός, white, bright. ¹⁶ μέλας, black, ink. ¹⁷ περισσός, excessive, abundant. ¹⁸ ἀντί, instead of, in place of. ¹⁹ ὀδός, ὁ, tooth. ²⁰ ἀντίστημι, resist, oppose. ²¹ ραπίζω, slap, strike. ²² σιαγών, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ²³ στρέφω, turn, am converted. ²⁴ χιτῶν, ὦνος, ὁ, tunic, garment. ²⁵ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ²⁶ μίλιον, ου, τό, mile, Roman mile.

αὐτοῦ δύο. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ 42
δανείσασθαι¹ μὴ ἀποστραφῆς.²

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον³ σου, καὶ μισήσεις τὸν 43
ἐχθρόν σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, 44
εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους⁴ ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν
ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων⁵ ὑμᾶς, καὶ
διωκόντων ὑμᾶς· ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς 45
οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει⁶ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς,
καὶ βρέχει⁷ ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.⁸ Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς 46
ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν⁹ ἔχετε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι¹⁰ τὸ αὐτὸ
ποιοῦσιν; Καὶ ἐὰν ἀσπάσῃσθε τοὺς φίλους¹¹ ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν 47
ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι¹⁰ οὕτως ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς 48
τέλειοι,¹³ ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός¹³ ἐστιν.

Προσέχετε¹⁴ τὴν ἐλεημοσύνην¹⁵ ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν 6
ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι¹⁶ αὐτοῖς· εἰ δὲ μῆγε,¹⁷ μισθὸν⁹ οὐκ ἔχετε
παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

¹ δανείζω, lend, borrow. ² ἀποστρέφω, turn away, turn back. ³ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁴ καταράομαι, curse. ⁵ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ⁶ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁷ βρέχω, send rain, rain. ⁸ ἄδικος, unjust, unrighteous. ⁹ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ¹⁰ τελώνης, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹¹ φίλος, οὐ, ὁ, loving, friend. ¹² περισσός, excessive, abundant. ¹³ τέλειος, complete, perfect. ¹⁴ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁵ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ¹⁶ θεάομαι, look at, behold. ¹⁷ μῆγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μῆγε).

Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην,¹ μὴ σαλπίσῃς² ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ²
 ὑποκριταὶ³ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις,⁴ ὅπως
 δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν⁵ τὸν
 μισθὸν⁶ αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην,¹ μὴ γνώτω ἡ ³
 ἀριστερά⁷ σου τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ σου, ὅπως ἡ σου ἢ ἐλεημοσύνη¹ ἐν τῷ ⁴
 κρυπτῷ⁸· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ⁸ αὐτὸς ἀποδώσει
 σοι ἐν τῷ φανερῷ.⁹

Καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί,³ ὅτι φιλοῦσιν¹⁰ ἐν ταῖς ⁵
 συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις¹¹ τῶν πλατειῶν¹² ἐστῶτες
 προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
 ἀπέχουσιν⁵ τὸν μισθὸν⁶ αὐτῶν. Σὺ δέ, ὅταν προσεύχῃ, εἰσελθε εἰς τὸ ⁶
 ταμιεῖόν¹³ σου, καὶ κλείσας¹⁴ τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρί σου
 τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ⁸· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ⁸
 ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.⁹ Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε,¹⁵ ⁷
 ὥσπερ οἱ ἐθνικοί¹⁶· δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ¹⁷ αὐτῶν
 εἰσακουσθήσονται.¹⁸ Μὴ οὖν ὁμοιωθῇτε¹⁹ αὐτοῖς· οἶδεν γὰρ ὁ πατήρ ⁸
 ὑμῶν ὃν χρεῖαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως²⁰ οὖν ⁹
 προσεύχεσθε ὑμεῖς· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω²¹ τὸ
 ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν ¹⁰

¹ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ² σαλπίζω, sound a trumpet. ³ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁴ ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ⁵ ἀπέχω, received, obtain. ⁶ μισθός, οὗ, ὁ, wages, reward. ⁷ ἀριστερός, left, on the left. ⁸ κρυπτός, hidden, secret. ⁹ φανερός, manifest, apparent. ¹⁰ φιλέω, love, kiss. ¹¹ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ¹² πλατεία, ας, ἡ, street. ¹³ ταμιεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹⁴ κλείω, shut, shut up. ¹⁵ βαττολογέω, chatter, utter empty words. ¹⁶ ἐθνικός, Gentile, pagan. ¹⁷ πολυλογία, ας, ἡ, much speaking, wordiness. ¹⁸ εἰσακούω, listen, hear. ¹⁹ ὁμοίω, make like, liken. ²⁰ οὕτως, thus, so. ²¹ ἁγιάζω, make holy, consecrate.

οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον¹ δὸς ἡμῖν 11
 σήμερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα² ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν 12
 τοῖς ὀφειλέταις³ ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς⁴ ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,⁵ 13
 ἀλλὰ ῥύσαι⁶ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ
 δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Ἐὰν γὰρ ἀφῇτε τοῖς 14
 ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα⁷ αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν
 ὁ οὐράνιος·⁸ ἔὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα⁷ 15
 αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα⁷ ὑμῶν.

Ὅταν δὲ νηστεύητε,⁹ μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ¹⁰ σκυθρωποί·¹¹ 16
 ἀφανίζουσιν¹² γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσιν τοῖς
 ἀνθρώποις νηστεύοντες·⁹ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν¹³ τὸν μισθὸν
 αὐτῶν. Σὺ δὲ νηστεύων⁹ ἁλειψαί¹⁵ σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ 17
 πρόσωπόν σου νίψαι,¹⁶ ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων,⁹ 18
 ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ·¹⁷ καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν
 τῷ κρυπτῷ¹⁷ ἀποδώσει σοι.

Μὴ θησαυρίζετε¹⁸ ὑμῖν θησαυροὺς¹⁹ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς²⁰ καὶ βρώσις 19
 ἀφανίζει,¹² καὶ ὅπου κλέπται²² διορύσσουσιν²³ καὶ κλέπτουσιν·²⁴ 20
 θησαυρίζετε¹⁸ δὲ ὑμῖν θησαυροὺς¹⁹ ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὐτε σῆς²⁰ οὔτε

¹ ἐπιούσιος, for today, daily. ² ὀφειλήμα, τος, τό, debt, that which is owed. ³ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁴ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ⁵ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ⁶ ῥύομαι, rescue, save. ⁷ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ⁸ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ⁹ νηστεύω, fast. ¹⁰ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹¹ σκυθρωπός, sad, gloomy. ¹² ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ¹³ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁴ μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward. ¹⁵ ἀλείφω, anoint. ¹⁶ νίπτω, wash. ¹⁷ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁸ θησαυρίζω, lay up, store up. ¹⁹ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ²⁰ σῆς, σητός, ὁ, moth. ²¹ βρώσις, εως, ἡ, eating, food. ²² κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ²³ διορύσσω, break through, break in. ²⁴ κλέπτω, steal.

βρώσις¹ ἀφανίζει,² καὶ ὅπου κλέπται³ οὐ διορύσσουσιν⁴ οὐδὲ
 κλέπτουσιν.⁵ Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς⁶ ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ 21
 καρδιά ὑμῶν. Ὁ λύχνος⁷ τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός: ἐὰν οὖν ὁ 22
 ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς⁸ ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν⁹ ἔσται: ἐὰν δὲ 23
 ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν¹⁰ ἔσται. Εἰ
 οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον;¹¹ Οὐδεὶς 24
 δύναται δυσὶν κυρίοις δουλεύειν:¹² ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ τὸν
 ἕτερον ἀγαπήσει: ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται,¹³ καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.¹⁴
 Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν¹² καὶ μαμωνᾷ.¹⁵ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ 25
 μεριμνᾶτε¹⁶ τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίνητε: μηδὲ τῷ σώματι
 ὑμῶν, τί ἐνδύσησθε.¹⁷ Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστὶν τῆς τροφῆς,¹⁸ καὶ τὸ
 σῶμα τοῦ ἐνδύματος;¹⁹ Ἐμβλέψατε²⁰ εἰς τὰ πετεινὰ²¹ τοῦ οὐρανοῦ, 26
 ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν,²² οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,²³
 καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος²⁴ τρέφει²⁵ αὐτά: οὐχ ὑμεῖς μάλλον
 διαφέρετε²⁶ αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν¹⁶ δύναται προσθεῖναι²⁷ 27
 ἐπὶ τὴν ἡλικίαν²⁸ αὐτοῦ πῆχυν²⁹ ἓνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος¹⁹ τί 28
 μεριμνᾶτε;¹⁶ Καταμάθετε³⁰ τὰ κρίνα³¹ τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει:³² οὐ
 κοπιᾷ,³³ οὐδὲ νήθει:³⁴ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὼν³⁵ ἐν πάσῃ τῇ 29
 δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο³⁶ ὥς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον³⁷ τοῦ ἀγροῦ, 30

¹ βρώσις, εἰς, ἡ, eating, food. ² ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ³ κλέπτης, οὐ, ὁ, thief. ⁴ διορύσσω, break through, break in. ⁵ κλέπτω, steal.
⁶ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ⁷ λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ⁸ ἀπλοῦς, simple, single. ⁹ φωτεινός, bright, full of light. ¹⁰ σκοτεινός, dark,
 full of darkness. ¹¹ πόσος, how many? how great? ¹² δουλεύω, serve, am a slave. ¹³ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ¹⁴ καταφρονέω, think little of,
 despise. ¹⁵ μαμωνᾶς, ἄ, ὁ, riches, mammon. ¹⁶ μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹⁷ ἐνδύω, put on, clothe. ¹⁸ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ¹⁹
 ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ²⁰ ἐμβλέπω, look at, look into. ²¹ πετεινόν, οὐ, τό, bird. ²² θερίζω, reap, gather. ²³ ἀποθήκη, ἥς, ἡ,
 storehouse, barn. ²⁴ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ²⁵ τρέφω, make to grow, nourish. ²⁶ διαφέρω, differ, carry through. ²⁷ προστίθωμι, add, add to.
²⁸ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ²⁹ πῆχυς, εἰς, ὁ, cubit. ³⁰ καταμανθάνω, observe (well), learn. ³¹ κρίνον, οὐ, τό, lily. ³² αὐξάνω, cause to grow,
 increase. ³³ κοπιᾷ, toil, labor. ³⁴ νήθω, spin. ³⁵ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ³⁶ περιβάλλω, put around, clothe. ³⁷ χόρτος, οὐ, ὁ, grass, hay.

σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον¹ εἰς κλίβανον² βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως
 ἀμφιέννυσιν,³ οὐ πολλῶ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;⁴ Μὴ οὖν 31
 μεριμνήσητε,⁵ λέγοντες, Τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί
 περιβαλώμεθα;⁶ Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ;⁷ οἶδεν γὰρ ὁ 32
 πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος⁸ ὅτι χρῆζετε⁹ τούτων ἀπάντων. Ζητεῖτε δὲ 33
 πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ
 ταῦτα πάντα προστεθήσεται¹⁰ ὑμῖν. Μὴ οὖν μεριμνήσητε⁵ εἰς τὴν 34
 αὔριον:¹ ἡ γὰρ αὔριον¹ μεριμνήσει⁵ τὰ ἑαυτῆς. Ἀρκετὸν¹¹ τῇ ἡμέρᾳ ἡ
 κακία¹² αὐτῆς.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε: ἐν ᾧ γὰρ κρίματι¹³ κρίνετε, κριθήσεσθε: 7
 καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ¹⁴ μετρεῖτε,¹⁵ μετρηθήσεται¹⁵ ὑμῖν. Τί δὲ βλέπετε τὸ 3
 κάρφος¹⁶ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῶ¹⁷
 ὀφθαλμῷ δοκὸν¹⁸ οὐ κατανοεῖς;¹⁹ Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, Ἄφες 4
 ἐκβάλω τὸ κάρφος¹⁶ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου: καὶ ἰδοὺ, ἡ δοκὸς¹⁸ ἐν τῷ
 ὀφθαλμῷ σου; Ὑποκριτά,²⁰ ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν¹⁸ ἐκ τοῦ 5
 ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις²¹ ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος¹⁶ ἐκ τοῦ
 ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

¹ αὔριον, tomorrow. ² κλίβανος, οὐ, ὁ, oven, furnace. ³ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ⁴ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁵ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁶ περιβάλλω, put around, clothe. ⁷ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁸ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ⁹ χρῆζω, need, have need of. ¹⁰ προστίθημι, add, add to. ¹¹ ἄρκετός, sufficient, enough. ¹² κακία, ας, ἡ, malice, evil. ¹³ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹⁴ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹⁵ μετρέω, measure, estimate. ¹⁶ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ¹⁷ σός, your, yours. ¹⁸ δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ¹⁹ κατανοέω, observe, understand. ²⁰ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ²¹ διαβλέπω, see clearly, look intently.

Μὴ δώτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν·¹ μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας² ὑμῶν 6
 ἔμπροσθεν τῶν χοίρων,³ μήποτε⁴ καταπατήσωσιν⁵ αὐτοὺς ἐν τοῖς
 ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες⁶ ῥήξωσιν⁷ ὑμᾶς.

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὕρήσετε· κρούετε,⁸ καὶ 7
 ἀνοιγέσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρίσκει, 8
 καὶ τῷ κρούοντι⁸ ἀνοιγέσεται. Ἡ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν 9
 ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει⁹ αὐτῷ; Καὶ ἐὰν 10
 ἰχθὺν¹⁰ αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν¹¹ ἐπιδώσει⁹ αὐτῷ; Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, 11
 οἴδατε δόματα¹² ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ¹³ μᾶλλον ὁ
 πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; 12
 Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτως¹⁴ καὶ
 ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς¹⁵ πύλης·¹⁶ ὅτι πλατεῖα¹⁷ ἡ πύλη,¹⁶ καὶ 13
 εὐρύχωρος¹⁸ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα¹⁹ εἰς τὴν ἀπώλειαν,²⁰ καὶ πολλοὶ εἰσιν
 οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς· τί στενὴ¹⁵ ἡ πύλη,¹⁶ καὶ τεθλιμμένη²¹ ἡ 14
 ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα¹⁹ εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὕρισκοντες
 αὐτήν.

¹ κύων, ος, ὁ, dog. ² μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁴ μήποτε, never, lest perchance. ⁵ καταπατέω, trample under foot. ⁶ στρέφω, turn, am converted. ⁷ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁸ κρούω, knock, strike. ⁹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁰ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹¹ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹² δόμα, τος, τό, present, gift. ¹³ πόσος, how many? how great? ¹⁴ οὕτως, thus, so. ¹⁵ στενός, narrow. ¹⁶ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ¹⁷ πλατύς, broad, street. ¹⁸ εὐρύχωρος, broad, spacious. ¹⁹ ἀπάγω, lead away, lead. ²⁰ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ²¹ θλίβω, press, oppress.

Προσέχετε¹ δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν,² οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς 15
 ἐν ἐνδύμασιν³ προβάτων, ἔσωθεν⁴ δέ εἰσιν λύκοι⁵ ἄρπαγες.⁶ Ἀπὸ τῶν 16
 καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς: μήτι⁷ συλλέγουσιν⁸ ἀπὸ
 ἀκανθῶν⁹ σταφυλὴν,¹⁰ ἢ ἀπὸ τριβόλων¹¹ σῦκα;¹² Οὕτως¹³ πᾶν 17
 δένδρον¹⁴ ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ: τὸ δὲ σαπρὸν¹⁵ δένδρον¹⁴
 καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. Οὐ δύναται δένδρον¹⁴ ἀγαθὸν καρποὺς 18
 πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον¹⁴ σαπρὸν¹⁵ καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. 19
 Πᾶν δένδρον¹⁴ μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται¹⁶ καὶ εἰς πῦρ
 βάλλεται. Ἄρα γε¹⁷ ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Οὐ 20
 πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
 οὐρανῶν: ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. 22
 Πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, Κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῶ¹⁸
 ὀνόματι προεφητεύσαμεν,¹⁹ καὶ τῷ σῶ¹⁸ ὀνόματι δαιμόνια
 ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῶ¹⁸ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; Καὶ 23
 τότε ὁμολογήσω²⁰ αὐτοῖς ὅτι Οὐδέποτε²¹ ἔγνων ὑμᾶς: ἀποχωρεῖτε²²
 ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.²³ Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου 24
 τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω²⁴ αὐτὸν ἀνδρὶ
 φρονίμῳ,²⁵ ὅστις ὠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν:²⁶ καὶ 25
 κατέβη ἡ βροχὴ²⁷ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ²⁸ καὶ ἔπνευσαν²⁹ οἱ ἄνεμοι,

¹ προσέχω, take head of, attend to. ² ψευδοπροφήτης, ου, ό, false prophet. ³ ἐνδύμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁴ ἔσωθεν, from within, within. ⁵ λύκος, ου, ό, wolf, jackal. ⁶ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ⁷ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁸ συλλέγω, collect, gather. ⁹ ἀκανθα, ης, ή, thorn, thorn bush. ¹⁰ σταφυλή, ης, ή, grape, bunch of grapes. ¹¹ τρίβολος, ου, ό, thistle, briar. ¹² σῦκον, ου, τό, fig. ¹³ οὕτως, thus, so. ¹⁴ δένδρον, ου, τό, tree. ¹⁵ σαπρὸς, rotten, worthless. ¹⁶ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁷ γέ, indeed, at least. ¹⁸ σός, your, yours. ¹⁹ προφητεύω, prophesy, foretell. ²⁰ ὁμολογέω, confess, profess. ²¹ οὐδέποτε, never. ²² ἀποχωρέω, go away, depart. ²³ ἀνομία, ας, ή, lawlessness, iniquity. ²⁴ ὁμοίω, make like, liken. ²⁵ φρόνιμος, prudent, wise. ²⁶ πέτρα, ας, ή, rock. ²⁷ βροχή, ης, ή, rain, heavy rain. ²⁸ ποταμός, οὔ, ό, river, stream. ²⁹ πνέω, blow.

καὶ προσέπεσον¹ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν· τεθεμελίωτο² γὰρ
ἐπὶ τὴν πέτραν.³ Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ 26
ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται⁴ ἀνδρὶ μωρῷ,⁵ ὅστις ὠκοδόμησεν τὴν
οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον·⁶ καὶ κατέβη ἡ βροχὴ⁷ καὶ ἦλθον οἱ 27
ποταμοὶ⁸ καὶ ἔπνευσαν⁹ οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν¹⁰ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,
καὶ ἔπεσεν· καὶ ἦν ἡ πτώσις¹¹ αὐτῆς μεγάλη.

Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν¹² ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, 28
ἐξεπλήσσοντο¹³ οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων 29
αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· 8
καὶ ἰδοὺ, λεπρὸς¹⁴ ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς,
δύνασαι με καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας¹⁵ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ 3
Ἰησοῦς, λέγων, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ
λέπρα.¹⁶ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅρα μηδενὶ εἴπῃς· ἀλλὰ ὕπαγε, 4
σεαυτὸν δείξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον¹⁷ ὃ προσέταξεν¹⁸
Μωσῆς, εἰς μαρτύριον¹⁹ αὐτοῖς.

¹ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ² θεμελιόω, lay a foundation, found. ³ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁴ ὁμοιόω, make like, liken. ⁵ μωρός, foolish, stupid. ⁶ ἄμμος, ου, ἡ, sand. ⁷ βροχὴ, ης, ἡ, rain, heavy rain. ⁸ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ⁹ πνέω, blow. ¹⁰ προσκόπτω, strike against, stumble. ¹¹ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ¹² συντελέω, complete, accomplish. ¹³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁴ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁵ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁶ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ¹⁷ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹⁸ προστάσσω, command, order. ¹⁹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness.

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναοὺμ,¹ προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος² 5
 παρακαλῶν αὐτόν, καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς³ μου βέβληται ἐν τῇ 6
 οἰκίᾳ παραλυτικός,⁴ δεινῶς⁵ βασανιζόμενος.⁶ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ 7
 Ἰησοῦς, Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 8
 ἑκατόνταρχος² ἔφη, Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην⁷
 εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπέ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται⁸ ὁ παῖς³ μου. Καὶ γὰρ 9
 ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας·⁹
 καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ
 ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ 10
 Ἰησοῦς ἐθαύμασεν, καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
 οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην¹⁰ πίστιν εὑρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι 11
 πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν¹¹ καὶ δυσμῶν¹² ἔξουσιν,¹³ καὶ ἀνακλιθήσονται¹⁴
 μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· οἱ 12
 δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·¹⁵
 ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁶ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁷ τῶν ὀδόντων.¹⁸ Καὶ εἶπεν ὁ 13
 Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχη,² Ὑπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γεννηθήτω σοι.
 Καὶ ἰάθη⁸ ὁ παῖς³ αὐτοῦ ἐν τῇ ᾠρᾷ ἐκείνῃ.

¹ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ² ἑκατοντάρχης, centurion. ³ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁴ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁵ δεινῶς, terribly, vehemently. ⁶ βασανίζω, torment, torture. ⁷ στέγη, ἡς, ἡ, roof, flat roof of a house. ⁸ ἰάομαι, heal. ⁹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ¹⁰ τοσοῦτος, so great, so much. ¹¹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹² δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ¹³ ἔγω, have come, am present. ¹⁴ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹⁵ ἐξώτερος, outer, outside. ¹⁶ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁷ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁸ ὀδούς, ὁ, tooth.

Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν πενθερὰν¹ αὐτοῦ 14
 βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν,² καὶ ἤψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ 15
 ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός·³ καὶ ἡγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ. Ὁψίας⁴ δὲ 16
 γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους⁵ πολλούς· καὶ
 ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς⁶ ἔχοντας
 ἐθεράπευσεν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥήθην διὰ Ἡσαΐου⁷ τοῦ προφήτου, 17
 λέγοντος, Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας⁸ ἡμῶν ἔλαβεν, καὶ τὰς νόσους⁹
 ἐβάστασεν.¹⁰

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτόν, ἐκέλευσεν¹¹ ἀπελθεῖν εἰς 18
 τὸ πέραν.¹² Καὶ προσελθὼν εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, 19
 ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἱ 20
 ἀλώπεκες¹³ φωλεοὺς¹⁴ ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ¹⁵ τοῦ οὐρανοῦ
 κατασκηνώσκει·¹⁶ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν
 κλίνει.¹⁷ Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, 21
 ἐπίτρεψόν¹⁸ μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι¹⁹ τὸν πατέρα μου. Ὁ δὲ 22
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι¹⁹
 τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.

¹ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ² πυρέσσω, suffer with a fever. ³ πυρετός, οὐ, ὁ, fever. ⁴ ὄψιος, late. ⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁶ κακῶς, badly, evilly. ⁷ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁸ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ⁹ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹⁰ βαστάζω, bear, carry. ¹¹ κελεύω, order, command. ¹² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹³ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ¹⁴ φωλεός, οὐ, ὁ, den, hole. ¹⁵ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁶ κατασκήνωσις, εως, ἡ, place to live, nest. ¹⁷ κλίνω, cause to bend, bow. ¹⁸ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁹ θάπτω, bury.

Καὶ ἐμβάντι¹ αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. 23

Καὶ ἰδού, σεισμὸς² μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον 24

καλύπτεσθαι³ ὑπὸ τῶν κυμάτων·⁴ αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.⁵ Καὶ 25

προσελθόντες οἱ μαθηταὶ ἤγειραν αὐτόν, λέγοντες, Κύριε, σῶσον

ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοί⁶ ἐστε, ὀλιγόπιστοι;⁷ 26

Τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο

γαλήνη⁸ μεγάλη. Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες, Ποταπός⁹ 27

ἐστὶν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν¹⁰ αὐτῷ;

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν¹¹ εἰς τὴν χώραν¹² τῶν Γεργεσηνῶν,¹³ 28

ὑπήντησαν¹⁴ αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι¹⁵ ἐκ τῶν μνημείων

ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ¹⁶ λίαν,¹⁷ ὥστε μὴ ἰσχύειν¹⁸ τινὰ παρελθεῖν¹⁹ διὰ

τῆς ὁδοῦ ἐκείνης· καὶ ἰδού, ἔκραξαν λέγοντες, Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ 29

υἱὲ τοῦ θεοῦ; Ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι²⁰ ἡμᾶς; Ἦν δὲ 30

μακρὰν²¹ ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη²² χοίρων²³ πολλῶν βοσκομένη.²⁴ Οἱ δὲ 31

δαίμονες²⁵ παρεκάλουν αὐτόν, λέγοντες, Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς,

ἐπίτρεψον²⁶ ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην²² τῶν χοίρων.²³ Καὶ εἶπεν 32

αὐτοῖς, Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην²² τῶν

χοίρων·²³ καὶ ἰδού, ὥρμησεν²⁷ πᾶσα ἡ ἀγέλη²² τῶν χοίρων²³ κατὰ τοῦ

κρημνοῦ²⁸ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. Οἱ δὲ 33

¹ ἐμβαίνω, embark. ² σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ³ καλύπτω, cover, veil. ⁴ κύμα, τος, τό, wave. ⁵ καθεύδω, sleep. ⁶ δειλός, cowardly, timid. ⁷ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁸ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ⁹ ποταπός, what kind of? what type of? ¹⁰ ὑπακούω, obey, listen. ¹¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹² χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹³ Γεργεσηνός, from Gerasene. ¹⁴ ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁶ χαλεπός, hard, difficult. ¹⁷ λίαν, greatly, very. ¹⁸ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁹ παρέρχομαι, pass by, go by. ²⁰ βασανίζω, torment, torture. ²¹ μακρὰν, far away. ²² ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ²³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ²⁴ βόσκω, feed. ²⁵ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ²⁶ ἐπιτρέπω, permit, allow. ²⁷ ὀρμάω, hasten on, rush. ²⁸ κρημνός, οὐ, ὁ, steep bank, cliff.

βόσκοντες¹ ἔφυγον,² καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα,
καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.³ Καὶ ἰδού, πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς 34
συνάντησιν⁴ τῷ Ἰησοῦ: καὶ ἰδόντες αὐτόν, παρεκάλεσαν ὅπως
μεταβῇ⁵ ἀπὸ τῶν ὁρίων⁶ αὐτῶν.

Καὶ ἐμβὰς⁷ εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν⁸ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Καὶ 9
ἰδού, προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν⁹ ἐπὶ κλίνης¹⁰ βεβλημένον: καὶ
ιδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ,⁹ Θάρσει,¹¹
τέκνον: ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἰδού, τινὲς τῶν 3
γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος βλασφημεῖ. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς 4
τὰς ἐνθυμήσεις¹² αὐτῶν εἶπεν, Ὅτι τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε¹³ πονηρὰ ἐν
ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον,¹⁴ εἰπεῖν, Ἀφέωνταί 5
σοι αἱ ἁμαρτίαι: ἢ εἰπεῖν, Ἐγεραι καὶ περιπάτει; Ὅτι δὲ εἰδῆτε, ὅτι 6
ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιεῖν ἁμαρτίας –
τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ⁹ – Ἐγερθεὶς ἄρον σου τὴν κλίνην,¹⁰ καὶ
ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. 7
Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεόν, τὸν δόντα
ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

¹ βόσκω, feed. ² φεύγω, flee, escape. ³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁴ συνάντησις, εως, ἡ, meeting with. ⁵ μεταβαίνω, depart, leave. ⁶ ὄριον, οὐ, τό, boundary, region. ⁷ ἐμβαίνω, embark. ⁸ διαπεράω, cross over, pass through. ⁹ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁰ κλίνη, ἡ, ἡ, couch, bed. ¹¹ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹² ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ¹³ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ¹⁴ εὐκοπώτερον, easier.

Καὶ παράγων¹ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν² εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ ⁹
 τελώνιον,³ Ματθαῖον⁴ λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι.
 Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου⁵ ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδού, πολλοὶ τελῶναι⁶ ¹⁰
 καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο⁷ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς
 αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Διὰ τί ¹¹
 μετὰ τῶν τελωνῶν⁶ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; Ὁ δὲ ¹²
 Ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες⁸
 ἰατροῦ,⁹ ἀλλ' οἱ κακῶς¹⁰ ἔχοντες. Πορευθέντες δὲ μάθετε¹¹ τί ἐστίν, ¹³
 Ἐλεον¹² θέλω, καὶ οὐ θυσίαν:¹³ οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ
 ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.¹⁴

Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, Διὰ τί ἡμεῖς ¹⁴
 καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν¹⁵ πολλά, οἱ δὲ μαθηταὶ σου οὐ
 νηστεύουσιν;¹⁵ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ ¹⁵
 νυμφῶνος¹⁶ πενθεῖν,¹⁷ ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστίν ὁ νυμφίος;¹⁸
 Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ¹⁹ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,¹⁸ καὶ τότε
 νηστεύσουσιν.¹⁵ Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει²⁰ ἐπίβλημα²¹ ῥάκου²² ἀγνάφου ¹⁶
 ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ:²⁴ αἶρει γὰρ τὸ πλήρωμα²⁵ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου,

¹παράγω, pass by, depart. ²ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁴Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁵ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁶τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷συνανέκειμαι, recline at table with. ⁸ισχύω, be strong, able. ⁹ἰατρός, ου, ὁ, physician. ¹⁰κακῶς, badly, evilly. ¹¹μανθάνω, learn, ascertain. ¹²ἐλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ¹³θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹⁴μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁵νηστεύω, fast. ¹⁶νυμφῶν, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ¹⁷πενθέω, mourn, lament. ¹⁸νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹⁹ἀπαίρω, take away, depart. ²⁰ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ²¹ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ²²ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ²³ἄγναφος, new, unshrunk. ²⁴παλαιός, old, ancient. ²⁵πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment.

καὶ χειρόν¹ σχίσμα² γίνεται. Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον³ εἰς ἀσκοὺς⁴ 17
 παλαιούς·⁵ εἰ δὲ μήγε,⁶ ῥήγνυνται⁷ οἱ ἀσκοί,⁴ καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται,⁸
 καὶ οἱ ἀσκοὶ⁴ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον³ εἰς ἀσκοὺς⁴
 καινούς, καὶ ἀμφότεροι⁹ συντηροῦνται.¹⁰

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ, ἄρχων εἷς ἐλθὼν προσεκύνει 18
 αὐτῷ, λέγων ὅτι Ἡ θυγάτηρ¹¹ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν·¹² ἀλλὰ ἐλθὼν
 ἐπίθες τὴν χειρά σου ἐπ' αὐτήν, καὶ ζήσεται. Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς 19
 ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ, γυνή 20
 αἰμορροοῦσα¹³ δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὀπισθεν,¹⁴ ἥψατο τοῦ
 κρασπέδου¹⁵ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. Ἐλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, Ἐὰν μόνον 21
 ἄψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς 22
 καὶ ἰδὼν αὐτήν εἶπεν, Θάρσει,¹⁶ θύγατερ·¹¹ ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.
 Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν 23
 οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς¹⁷ καὶ τὸν ὄχλον
 θορυβούμενον,¹⁸ λέγει αὐτοῖς, Ἀναχωρεῖτε·¹⁹ οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ 24
 κοράσιον,²⁰ ἀλλὰ καθεύδει.²¹ Καὶ κατεγέλων²² αὐτοῦ. Ὅτε δὲ 25
 ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη
 τὸ κοράσιον.²⁰ Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη²³ αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. 26

¹χειρόν, worse. ²σχίσμα, τος, τό, tear, division. ³νέος, new, young. ⁴ἀσκός, οὐ, ὁ, leather bottle, wineskin. ⁵παλαιός, old, ancient. ⁶μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁷ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁸ἐκχέω, pour out, shed. ⁹ἀμφότεροι, both, both of two. ¹⁰συντηρέω, preserve, treasure. ¹¹θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹²τελευτάω, die, end. ¹³αἰμορροέω, bleed, suffer with hemorrhage. ¹⁴ὀπισθεν, behind, after. ¹⁵κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁶θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁷αὐλητής, οὐ, ὁ, flute player, pipe player. ¹⁸θορυβέω, make a commotion, agitate. ¹⁹ἀναχωρέω, depart, withdraw. ²⁰κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ²¹καθεύδω, sleep. ²²καταγελάω, deride, ridicule. ²³φήμη, ης, ἡ, report, news.

Καὶ παράγοντι¹ ἐκεῖθεν² τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοί, 27
κράζοντες καὶ λέγοντες, Ἐλέησον³ ἡμᾶς, υἱὲ Δαυίδ. Ἐλθόντι δὲ εἰς 28
τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί, κύριε. 29
Τότε ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν
γενηθήτω ὑμῖν. Καὶ ἀνεώχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί: καὶ 30
ἐνεβριμήσατο⁴ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. 31
Οἱ δὲ ἐξεληθόντες διεφήμισαν⁵ αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν⁶ 32
δαιμονιζόμενον.⁷ Καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός: 33
καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέγοντες, Οὐδέποτε⁸ ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ
Ἰσραὴλ. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων 34
ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

Καὶ περιήγεν⁹ ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας,¹⁰ διδάσκων ἐν 35
ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας,
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον¹¹ καὶ πᾶσαν μαλακίαν¹² ἐν τῷ λαῷ. 36
Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη¹³ περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν
ἐσκυλμένοι¹⁴ καὶ ἐρριμμένοι¹⁵ ὥσει¹⁶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα.¹⁷ 37
Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὁ μὲν θερισμὸς¹⁸ πολὺς, οἱ δὲ

¹παράγω, pass by, depart. ²ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³ἐλεέω, have mercy, pity. ⁴ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁵διαφημίζω, spread abroad, report. ⁶κωφός, deaf, dumb. ⁷δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁸οὐδέποτε, never. ⁹περιάγω, lead around, go about. ¹⁰κώμη, ης, ἡ, village. ¹¹νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹²μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ¹³σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁴σκύλλω, trouble, bother. ¹⁵ρίπτω, throw, cast. ¹⁶ὥσει, like, about. ¹⁷ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹⁸θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping.

ἐργάται¹ ὀλίγοι· δεήθητε² οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,³ ὅπως 38
ἐκβάλῃ ἐργάτας¹ εἰς τὸν θερισμὸν³ αὐτοῦ.

Καὶ προσκαλεσάμενος⁴ τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς 10
ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ
θεραπεύειν πᾶσαν νόσον⁵ καὶ πᾶσαν μαλακίαν.⁶

Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα: πρῶτος Σίμων ὁ 2
λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας⁷ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ· Ἰάκωβος ὁ τοῦ
Ζεβεδαίου,⁸ καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ· Φίλιππος, καὶ 3
Βαρθολομαῖος·⁹ Θωμᾶς,¹⁰ καὶ Ματθαῖος¹¹ ὁ τελώνης·¹² Ἰάκωβος ὁ
τοῦ Ἀλφαίου,¹³ καὶ Λεββαῖος¹⁴ ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος·¹⁵ Σίμων ὁ 4
Κανανίτης,¹⁶ καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώτης¹⁷ ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.

Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς, λέγων, 5
Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν¹⁸ μὴ
εἰσέλθῃτε· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα 6
οἴκου Ἰσραὴλ. Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες ὅτι Ἥγγικεν ἡ 7
βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροῦς¹⁹ 8
καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν²⁰ ἐλάβετε, δωρεὰν²⁰ δότε. 9
Μὴ κτήσῃσθε²¹ χρυσόν,²² μηδὲ ἄργυρον,²³ μηδὲ χαλκὸν²⁴ εἰς τὰς

¹ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ² δέομαι, ask, request. ³ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ⁴ προσκαλέω, summon. ⁵ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁶ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁷ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁸ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁹ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ¹⁰ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹¹ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ¹² τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹³ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹⁴ Λεββαῖος, ου, ὁ, Lebbeus. ¹⁵ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ¹⁶ Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹⁷ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁸ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹⁹ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ²⁰ δωρεάν, without cost, without cause. ²¹ κτάομαι, acquire, win. ²² χρυσός, οὔ, ὁ, gold, anything made of gold. ²³ ἄργυρος, ου, ὁ, silver, silver as a metal. ²⁴ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze.

ζώνας¹ ὑμῶν, μὴ πήραν² εἰς ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας,³ μηδὲ 10
 ὑποδήματα,⁴ μηδὲ ῥάβδους·⁵ ἄξιός γάρ ὁ ἐργάτης⁶ τῆς τροφῆς⁷ αὐτοῦ
 ἐστίν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην⁸ εἰσέλθῃτε, ἐξετάσατε⁹ τίς ἐν αὐτῇ 11
 ἄξιός ἐστιν· κάκει¹⁰ μείνατε, ἕως ἂν ἐξέλθῃτε. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν 12
 οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν. Καὶ ἐὰν μὲν ᾗ ἡ οἰκία ἁγία, ἐλθέτω ἡ 13
 εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾗ ἁγία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς
 ἐπιστραφήτω. Καὶ ὅς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους 14
 ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε¹¹ τὸν
 κονιορτὸν¹² τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον¹³ ἔσται 15
 γῇ Σοδόμων¹⁴ καὶ Γομόρρων¹⁵ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Ἴδού, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων·¹⁶ γίνεσθε οὖν 16
 φρόνιμοι¹⁷ ὡς οἱ ὄφεις,¹⁸ καὶ ἀκέραιοι¹⁹ ὡς αἱ περιστεραί.²⁰ Προσέχετε 17
 δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,²² καὶ
 ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν²³ ὑμᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας²⁴ 18
 δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν²⁵ ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον²⁶ αὐτοῖς καὶ
 τοῖς ἔθνεσιν. Ὅταν δὲ παραδιδώσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε²⁷ πῶς ἢ τί 19
 λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε· οὐ γὰρ 20
 ὑμεῖς ἐστὲ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ
 λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ 21

¹ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ²πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ³χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ⁴ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁵ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ⁶ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁷τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ⁸κώμη, ης, ἡ, village. ⁹ἐξετάζω, scrutinize, examine. ¹⁰κάκει, and there. ¹¹ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ¹²κονιορτός, οὔ, ὁ, dust. ¹³ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹⁴Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹⁵Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ¹⁶λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹⁷φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁸ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁹ἀκέραιος, unmixed, pure. ²⁰περιστερά, ἄς, ἡ, dove. ²¹προσέχω, take head of, attend to. ²²συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ²³μαστιγώω, whip, lash. ²⁴ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ²⁵ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ²⁶μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ²⁷μεριμνάω, be anxious, distracted.

πατήρ τέκνον: καὶ ἐπαναστήσονται¹ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,² καὶ
 θανατώσουσιν³ αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ 22
 ὄνομά μου: ὁ δὲ ὑπομείνας⁴ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ 23
 διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε⁵ εἰς τὴν ἄλλην: ἀμὴν γὰρ
 λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε⁶ τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραήλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον 24
 αὐτοῦ. Ἄρκετόν⁷ τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ 25
 ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην⁸ Βεελζεβούλ⁹
 ἐκάλεσαν, πόσῳ¹⁰ μᾶλλον τοὺς οἰκειακοὺς¹¹ αὐτοῦ; Μὴ οὖν 26
 φοβηθῆτε αὐτούς: οὐδὲν γὰρ ἔστιν κεκαλυμμένον¹² ὃ οὐκ
 ἀποκαλυφθήσεται,¹³ καὶ κρυπτὸν¹⁴ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ὁ λέγω ὑμῖν 27
 ἐν τῇ σκοτίᾳ,¹⁵ εἴπατε ἐν τῷ φωτί: καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε
 ἐπὶ τῶν δωματίων.¹⁶ Καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ 28
 σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν: φοβήθητε δὲ
 μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν
 γεέννῃ.¹⁷ Οὐχὶ δύο στρουθία¹⁸ ἀσσαρίου¹⁹ πωλεῖται;²⁰ Καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν 29
 οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ²¹ τοῦ πατρὸς ὑμῶν: ὑμῶν δὲ καὶ αἱ 30
 τρίχες²² τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡριθμημέναι²³ εἰσὶν. Μὴ οὖν φοβηθῆτε: 31

¹ ἐπανίστημι, rise up against. ² γονεὺς, ἕως, ὁ, parent. ³ θανατώω, put to death, subdue. ⁴ ὑπομένω, tarry, endure. ⁵ φεύγω, flee, escape. ⁶ τελέω, finish, fulfill. ⁷ ἄρκετός, sufficient, enough. ⁸ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁹ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ¹⁰ πόσος, how many? how great? ¹¹ οἰκειακός, one of a family. ¹² καλύπτω, cover, veil. ¹³ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹⁴ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁵ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹⁶ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹⁷ γεέννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁸ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ¹⁹ ἀσσάριον, ου, τό, assarion. ²⁰ πωλέω, sell. ²¹ ἄνευ, without (gen). ²² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ²³ ἀριθμέω, number, count.

πολλῶν στρουθίων¹ διαφέρετε² ὑμεῖς. Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει³ ἐν 32
 ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω³ καὶ ἐν αὐτῷ
 ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσῃται³ 33
 με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν καὶ ἐμπροσθεν
 τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε⁴ ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν 34
 εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν.⁵ Ἦλθον γὰρ διχάσαι⁶ ἄνθρωπον κατὰ τοῦ 35
 πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα⁷ κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην⁸
 κατὰ τῆς πενθεράς⁹ αὐτῆς· καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ¹⁰ 36
 αὐτοῦ. Ὁ φιλῶν¹¹ πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· 37
 καὶ ὁ φιλῶν¹¹ υἱὸν ἢ θυγατέρα⁷ ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος· καὶ ὁς 38
 οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν¹² αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ
 ἔστιν μου ἄξιος. Ὁ εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ 39
 ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν¹³ ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν.

Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν 40
 ἀποστείλαντά με. Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου 41
 μισθὸν¹⁴ προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα
 δικαίου μισθὸν¹⁴ δικαίου λήψεται. Καὶ ὁς ἐὰν ποτίσῃ¹⁵ ἓνα τῶν 42
 μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ¹⁶ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν

¹ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ² διαφέρω, differ, carry through. ³ ὁμολογέω, confess, profess. ⁴ νομίζω, suppose, think. ⁵ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ⁶ διχάζω, divide in two, set at variance. ⁷ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁸ νύμφη, ης, ἡ, bride, young woman. ⁹ πενθερά, ᾱς, ἡ, mother-in-law. ¹⁰ οἰκειακός, one of a family. ¹¹ φιλέω, love, kiss. ¹² σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ¹³ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁴ μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward. ¹⁵ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁶ ψυχρός, cold, cold hearted.

λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν¹ αὐτοῦ.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν² ὁ Ἰησοῦς διατάσων³ τοῖς δώδεκα μαθηταῖς **11**

αὐτοῦ, μετέβη⁴ ἐκεῖθεν⁵ τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ⁶ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, **2**

πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ **3**

ἕτερον προσδοκῶμεν;⁷ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, **4**

Πορευθέντες ἀπαγγεῖλατε Ἰωάννῃ ὅ ἀκούετε καὶ βλέπετε: τυφλοὶ **5**

ἀναβλέπουσιν,⁸ καὶ χωλοὶ⁹ περιπατοῦσιν, λεπροὶ¹⁰ καθαρίζονται, καὶ

κωφοὶ¹¹ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται: **6**

καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ¹² ἐν ἐμοί. Τούτων δὲ **7**

πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί

ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;¹³ Κάλαμον¹⁴ ὑπὸ ἀνέμου

σαλευόμενον;¹⁵ Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς¹⁶ **8**

ἱματίοις ἡμφιεσμένον;¹⁷ Ἰδοὺ, οἱ τὰ μαλακὰ¹⁶ φοροῦντες¹⁸ ἐν τοῖς

οἴκοις τῶν βασιλείων¹⁹ εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; Προφήτην; **9**

Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον²⁰ προφήτου. Οὗτος γάρ ἐστιν περὶ **10**

οὗ γέγραπται, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ

προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει²¹ τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. **11**

¹ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ² τελέω, finish, fulfill. ³ διατάσσω, command, give orders to. ⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁶ δεσμωτήριον, οὐ, τό, prison, jail. ⁷ προσδοκῶ, wait for, look for. ⁸ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁹ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁰ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹¹ κωφός, deaf, dumb. ¹² σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹³ θεάομαι, look at, behold. ¹⁴ κάλαμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁵ σαλεύω, shake, excite. ¹⁶ μαλακός, soft, effeminate. ¹⁷ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ¹⁸ φορέω, wear, bear. ¹⁹ βασιλείος, kingly, royal. ²⁰ περισσός, excessive, abundant. ²¹ κατασκευάζω, prepare, build.

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς¹ γυναικῶν μείζων
 Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ·² ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
 οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστίν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ 12
 βαπτιστοῦ² ἕως ἄρτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται,³ καὶ βιασταὶ⁴
 ἀρπάζουσιν⁵ αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως 13
 Ἰωάννου προεφήτευσαν·⁶ καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἡλίας 14
 ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. Τίνι δὲ ὁμοιώσω⁷ 15
 τὴν γενεὰν ταύτην; Ὁμοία ἐστὶν παιδίῳ ἐν ἀγοραῖς⁸ καθημένοις,
 καὶ προσφωνοῦσιν⁹ τοῖς ἐταίροις¹⁰ αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, Ὑλῆσαμεν 17
 ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε·¹² ἐθρηνήσαμεν¹³ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε.¹⁴ 18
 Ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσιν,
 Δαιμόνιον ἔχει. Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ 19
 λέγουσιν, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος¹⁵ καὶ οἰνοπότης,¹⁶ τελωνῶν¹⁷ φίλος¹⁸
 καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.
 Τότε ἤρξατο ὀνειδίζεин¹⁹ τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται 20
 δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. Οὐαὶ σοι, Χοραζίν,²⁰ οὐαὶ σοι, 21
 Βηθσαιῶν,²¹ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ²² καὶ Σιδῶνι²³ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ
 γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι²⁴ ἂν ἐν σάκκῳ²⁵ καὶ σποδῶ²⁶ μετενόησαν. 22
 Πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ²² καὶ Σιδῶνι²³ ἀνεκτότερον²⁷ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ

¹γεννητός, born, begotten. ²βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ³βιάζω, use force, violence. ⁴βιαστής, οὐ, ὁ, violent man, forceful. ⁵ἀρπάζω, seize, snatch. ⁶προφητεύω, prophesy, foretell. ⁷ὁμοίω, make like, liken. ⁸ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁹προσφωνέω, call to, summon. ¹⁰ἐταῖρος, οὐ, ὁ, companion, friend. ¹¹αὐλέω, play a flute, play the flute. ¹²ὀρχέομαι, dance. ¹³θρηνέω, lament, mourn. ¹⁴κόπτω, strike, smite. ¹⁵φάγος, οὐ, ὁ, glutton. ¹⁶οἰνοπότης, οὐ, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ¹⁷τελώνης, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁸φίλος, οὐ, ὁ, loving, friend. ¹⁹ὀνειδίζω, reproach, revile. ²⁰Χοραζίν, ἡ, Chorazin. ²¹Βηθσαιῶν, ἡ, Bethsaida. ²²Τύρος, οὐ, ἡ, Tyre. ²³Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ²⁴πάλαι, long ago, of old. ²⁵σάκκος, οὐ, ὁ, sackcloth. ²⁶σποδός, οὐ, ἡ, ashes. ²⁷ἀνεκτός, tolerable, bearable.

κρίσεως, ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, Καπερναοῦμ,¹ ἢ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα, 23
 ἕως Ἄδου³ καταβιβασθήσῃ·⁴ ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις⁵ ἐγένοντο αἱ
 δυνάμεις αἱ γινόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι⁶ τῆς σήμερον. Πλὴν 24
 λέγω ὑμῖν ὅτι γῇ Σοδόμων⁵ ἀνεκτότερον⁷ ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ
 σοί.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐξομολογοῦμαι⁸ σοι, 25
 πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας⁹ ταῦτα ἀπὸ
 σοφῶν¹⁰ καὶ συνετῶν,¹¹ καὶ ἀπεκάλυψας¹² αὐτὰ νηπίοις.¹³ Ναί, ὁ 26
 πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία¹⁴ ἔμπροσθέν σου. Πάντα μοι 27
 παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱόν, εἰ μὴ
 ὁ πατήρ· οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν
 βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.¹² Δεῦτε¹⁵ πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες 28
 καὶ πεφορτισμένοι,¹⁷ καὶ γὰρ ἀναπαύσω¹⁸ ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν¹⁹ μου 29
 ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε²⁰ ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός²¹ εἰμι καὶ ταπεινός²² τῇ
 καρδίᾳ· καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν²³ ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός¹⁹ 30
 μου χρηστός,²⁴ καὶ τὸ φορτίον²⁵ μου ἑλαφρόν²⁶ ἐστίν.

¹ Καπερναοῦμ, ἢ, Capernaum. ² ὑψόω, lift up, exalt. ³ Ἄδης, ου, ὁ, Hades. ⁴ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ⁵ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ⁶ μέχρι, until, as far as (gen). ⁷ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁸ ἐξομολογέω, confess, profess. ⁹ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ¹⁰ σοφός, wise. ¹¹ συνετός, intelligent, clever. ¹² ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ¹³ νήπιος, infant, child. ¹⁴ εὐδοκία, ας, ἢ, good pleasure, good-will. ¹⁵ δεῦτε, come!. ¹⁶ κοπιᾶω, toil, labor. ¹⁷ φορτίζω, load, burden. ¹⁸ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹⁹ ζυγός, οὔ, ὁ, yoke, heavy burden. ²⁰ μαθηθάνω, learn, ascertain. ²¹ πραῦς, gentle, mild. ²² ταπεινός, humble, downcast. ²³ ἀνάπαυσις, εως, ἢ, cessation, rest. ²⁴ χρηστός, good, kind. ²⁵ φορτίον, ου, τό, burden, load. ²⁶ ἑλαφρός, light, easy to bear.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν διὰ τῶν **12**
 σπορίμων·¹ οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν,² καὶ ἤρξαντο τίλλειν³
 στάχυν⁴ καὶ ἐσθίειν. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ, Ἰδού, οἱ **2**
 μαθηταί σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ εἶπεν **3**
 αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε ἐπείνασεν² αὐτὸς καὶ οἱ
 μετ' αὐτοῦ: πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους **4**
 τῆς προθέσεως⁵ ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξδὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ'
 αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις; Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι **5**
 τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσιν,⁶ καὶ
 ἀναίτιοί⁷ εἰσιν; Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζον ἐστὶν ὧδε. Εἰ δὲ **6**
 ἐγνώκετε τί ἐστίν, Ἡλεον⁸ θέλω καὶ οὐ θυσίαν,⁹ οὐκ ἂν
 κατεδικάσατε¹⁰ τοὺς ἀναιτίους.⁷ Κύριος γάρ ἐστιν τοῦ σαββάτου ὁ **8**
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ μεταβὰς¹¹ ἐκεῖθεν¹² ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. Καὶ ἰδού, **9**
 ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν:¹³ καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν,
 λέγοντες, Εἰ ἔξεστιν τοῖς σάββασιν θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁴
 αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται ἔξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔξει **11**
 πρόβατον ἓν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ¹⁵ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον,¹⁶
 οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; Πόσῳ¹⁷ οὖν διαφέρει¹⁸ ἄνθρωπος **12**

¹ σπόριμος, grain field, sown. ² πεινάω, hunger, am hungry. ³ τίλλω, pluck, pick. ⁴ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ⁵ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ⁶ βεβηλώ, profane, desecrate. ⁷ ἀναίτιος, innocent, guiltless. ⁸ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ⁹ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹⁰ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ¹¹ μεταβαίνω, depart, leave. ¹² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹³ ξηρός, dry, withered. ¹⁴ κατηγορέω, accuse, charge. ¹⁵ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ¹⁶ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ¹⁷ πόσος, how many? how great? ¹⁸ διαφέρω, differ, carry through.

προβάτου. Ὡστε ἔξεστιν τοῖς σάββασιν καλῶς ποιεῖν. Τότε λέγει 13
 τῷ ἀνθρώπῳ, Ἐκτεινον¹ τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,¹ καὶ
 ἀποκατεστάθη² ὑγιής³ ὡς ἡ ἄλλη. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον⁴ 14
 ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ 15
 Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν⁵ ἐκεῖθεν⁶ καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι
 πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα 16
 μὴ φανερόν⁷ αὐτὸν ποιήσωσιν: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου⁸ 17
 τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἰδοὺ, ὁ παῖς⁹ μου ὃν ἠρέτισα:¹⁰ ὁ ἀγαπητός 18
 μου εἰς ὃν εὐδόκησεν¹¹ ἡ ψυχὴ μου: θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν,
 καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. Οὐκ ἐρίσει,¹² οὐδὲ κραυγάσει:¹³ 19
 οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις¹⁴ τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Κάλαμον¹⁵ 20
 συντετριμμένον¹⁶ οὐ κατεάξει,¹⁷ καὶ λίνον¹⁸ τυφόμενον¹⁹ οὐ σβέσει:²⁰
 ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος²¹ τὴν κρίσιν. Καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη 21
 ἔλπιουσιν.

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος,²² τυφλὸς καὶ κωφός:²³ καὶ 22
 ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν²³ καὶ λαλεῖν καὶ
 βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο²⁴ πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, Μήτι²⁵ οὗτός 23
 ἐστιν ὁ υἱὸς Δαυὶδ; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, Οὗτος οὐκ 24
 ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβούλ²⁶ ἄρχοντι τῶν

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² ἀποκαθίστημι, restore, give back. ³ ὑγιής, whole, healthy. ⁴ συμβούλιον, συ, τό, counsel, council. ⁵ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁶ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁷ φανερός, manifest, apparent. ⁸ Ἡσαΐας, συ, ὁ, Isaiah. ⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁰ αἵρετίζω, choose. ¹¹ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹² ἐρίζω, quarrel, wrangle. ¹³ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ¹⁴ πλατεία, ας, ἡ, street. ¹⁵ κάλαμος, συ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁶ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁷ κατάγνυμι, break in pieces. ¹⁸ λίνον, συ, τό, lamp-wick, linen garment. ¹⁹ τύφω, raise smoke. ²⁰ σβέννυμι, quench, extinguish. ²¹ νίκος, συς, τό, victory. ²² δαιμονίζομαι, am demon possessed. ²³ κωφός, deaf, dumb. ²⁴ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ²⁵ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ²⁶ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul.

δαιμονίων. Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις¹ αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς, 25
 Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα² καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται·³ καὶ πᾶσα πόλις
 ἢ οἰκία μερισθεῖσα² καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς 26
 τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη·² πῶς οὖν σταθήσεται ἡ
 βασιλεία αὐτοῦ; Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ⁴ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ 27
 υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσσονται κριταί.
 Εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν⁶ ἐφ' 28
 ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἡ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν 29
 οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ⁷ καὶ τὰ σκεύη⁸ αὐτοῦ διαρπάσαι,⁹ ἐὰν μὴ πρῶτον
 δῇσῃ τὸν ἰσχυρόν;⁷ Καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.⁹ Ὁ μὴ ὢν 30
 μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἔστιν· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.¹⁰ 31
 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία¹¹ ἀφεθήσεται
 τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία¹¹ οὐκ ἀφεθήσεται
 τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ὅς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, 32
 ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὅς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ
 ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἡ 33
 ποιήσατε τὸ δένδρον¹² καλόν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ
 ποιήσατε τὸ δένδρον¹² σαπρόν,¹³ καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν·¹³ ἐκ
 γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον¹² γινώσκεται. Γεννήματα¹⁴ ἐχιδνῶν,¹⁵ πῶς 34
 δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; Ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος¹⁶

¹ ἐνθυμήσεις, εως, ἡ, deliberation, thought. ² μερίζω, divide, part. ³ ἐρημόω, destroy, strip. ⁴ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ⁵ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁶ φθάνω, come before another, anticipate. ⁷ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁸ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁹ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ¹⁰ σκορπίζω, scatter, disperse. ¹¹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹² δένδρον, ου, τό, tree. ¹³ σαπρός, rotten, worthless. ¹⁴ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹⁵ ἐχίδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹⁶ περισσευμα, τος, τό, superfluity, abundance.

τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ 35
 θησαυροῦ¹ ἐκβάλλει ἀγαθὰ· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ
 θησαυροῦ¹ ἐκβάλλει πονηρά. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργόν,² ὃ 36
 ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν
 ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν 37
 λόγων σου καταδικασθήσῃ.³

Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες, 38
 Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 39
 αὐτοῖς, Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς⁴ σημεῖον ἐπιζητεῖ·⁵ καὶ σημεῖον
 οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ⁶ τοῦ προφήτου. Ὡσπερ 40
 γὰρ ἦν Ἰωνᾶς⁶ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁷ τοῦ κήτους⁸ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς
 νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς
 ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. Ἄνδρες Νινευίται⁹ ἀναστήσονται ἐν τῇ 41
 κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινούσιν¹⁰ αὐτήν· ὅτι
 μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα¹¹ Ἰωνᾶ,⁶ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ⁶ ὧδε. 42
 Βασίλισσα¹² νότου¹³ ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
 καὶ κατακρινεῖ¹⁰ αὐτήν· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων¹⁴ τῆς γῆς ἀκούσαι
 τὴν σοφίαν Σολομῶνος·¹⁵ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Σολομῶνος¹⁵ ὧδε. Ὅταν 43
 δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι’
 ἀνύδρων¹⁶ τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν,¹⁷ καὶ οὐχ εὐρίσκει. Τότε λέγει, 44

¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ² ἀργός, inactive, idle. ³ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ⁴ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ⁵ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁶ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁷ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁸ κῆτος, ους, τό, sea monster, huge fish. ⁹ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ¹⁰ κατακρίνω, condemn. ¹¹ κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ¹² βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ¹³ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹⁴ πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹⁵ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁶ ἀνύδρος, waterless, dry. ¹⁷ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest.

Ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν¹ ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει
 σχολάζοντα,² σεσαρωμένον³ καὶ κεκοσμημένον.⁴ Τότε πορεύεται καὶ 45
 παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα
 ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ: καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ
 ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα⁵ τῶν πρώτων. Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ
 ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ, ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ 46
 αὐτοῦ εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, 47
 Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν, ζητοῦντές σοι
 λαλῆσαι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῷ, Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ 48
 μου; Καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ ἐκτείνας⁶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ 49
 ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.
 Ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, 50
 αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ⁷ καὶ μήτηρ ἐστίν.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ 13
 τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε 2
 αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα⁸ καθῆσθαι: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν
 αἰγιαλὸν⁹ εἰστήκει. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς, 3
 λέγων, Ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν 4
 αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ¹⁰ καὶ

¹ ὅθεν, from where, from which. ² σχολάζω, devote oneself to, be unoccupied. ³ σαρώω, sweep, sweep using a broom. ⁴ κοσμέω, adorn, put into order. ⁵ χείρων, worse. ⁶ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁷ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁸ ἐμβαίνω, embark. ⁹ αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach. ¹⁰ πετεινόν, ου, τό, bird.

κατέφαγεν¹ αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη,² ὅπου οὐκ εἶχεν 5
 γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,³ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος⁴ γῆς· 6
 ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος⁵ ἐκαυματίσθη,⁶ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν⁷
 ἐξηράνθη.⁸ Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας,⁹ καὶ ἀνέβησαν αἱ 7
 ἀκανθαὶ⁹ καὶ ἀπέπνιξαν¹⁰ αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν 8
 καλήν· καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατόν,¹¹ ὃ δὲ ἐξήκοντα,¹² ὃ δὲ
 τριάκοντα.¹³ Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. 9

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ, Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς 10
 αὐτοῖς; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ 11
 μυστήρια¹⁴ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. 12
 Ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ
 ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς 13
 αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ ἀκούοντες οὐκ
 ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσιν.¹⁵ Καὶ ἀναπληροῦται¹⁶ αὐτοῖς ἡ 14
 προφητεία¹⁷ Ἡσαΐου,¹⁸ ἡ λέγουσα, Ἀκοῇ¹⁹ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ
 συνῆτε·¹⁵ καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδῃτε. Ἐπαχύνθη²⁰ γὰρ ἡ 15
 καρδιά τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν βαρέως²¹ ἤκουσαν, καὶ τοὺς
 ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν·²² μήποτε²³ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ
 τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν,¹⁵ καὶ ἐπιστρέψωσιν,

¹ κατεσθίω, eat up, devour. ² πετρώδης, rocky, stony. ³ ἐξανατέλλω, spring up, spring up out. ⁴ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁵ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁶ καυματίζω, burn up, scorch. ⁷ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ⁸ ξηραίνω, dry up, parch. ⁹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁰ ἀποπνίγω, choke, drown. ¹¹ ἑκατόν, hundred, 100. ¹² ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹³ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁴ μυστήριον, ου, τό, secret, mystery. ¹⁵ συνίημι, understand, consider. ¹⁶ ἀναπληρώω, fill up, fulfill. ¹⁷ προφητεία, ας, ἡ, prophecy. ¹⁸ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁹ ἀκοή, ης, ἡ, hearing, report. ²⁰ παχύνω, fatten. ²¹ βαρέως, with difficulty, heavily. ²² καμμύω, close (the eyes), close. ²³ μήποτε, never, lest perchance.

καὶ ἰάσονται¹ αὐτούς. Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσιν: 16
καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ 17
προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν² ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον:
καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν 18
παραβολὴν τοῦ σπείροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς 19
βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος,³ ἔρχεται ὁ πονηρός, καὶ ἀρπάζει⁴ τὸ
ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ: οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν
σπαρεῖς. Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη⁵ σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον 20
ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν: οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν⁶ ἐν 21
ἐαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός⁷ ἐστιν: γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ⁸
διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται.⁹ Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας¹⁰ σπαρεῖς, 22
οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα¹¹ τοῦ αἰῶνος τούτου
καὶ ἡ ἀπάτη¹² τοῦ πλούτου¹³ συμπνίγει¹⁴ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος¹⁵
γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν 23
λόγον ἀκούων καὶ συνιών: ³ ὃς δὴ¹⁶ καρποφορεῖ,¹⁷ καὶ ποιεῖ ὁ μὲν
ἐκατόν,¹⁸ ὁ δὲ ἐξήκοντα,¹⁹ ὁ δὲ τριάκοντα.²⁰

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν²¹ αὐτοῖς, λέγων, Ὡμοιώθη²² ἡ βασιλεία 24
τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ: 25
ἐν δὲ τῷ καθεύδειν²³ τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ

¹ ἰάομαι, heal. ² ἐπιθυμέω, desire, long for. ³ συνιῆμι, understand, consider. ⁴ ἀρπάζω, seize, snatch. ⁵ πετρώδης, rocky, stony. ⁶ ῥίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ⁷ πρόσκαιρος, temporary, passing. ⁸ διωγμός, οὐ, ὁ, persecution. ⁹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁰ ἄκανθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ¹¹ μέριμνα, ἡς, ἡ, care, anxiety. ¹² ἀπάτη, ἡς, ἡ, deceit, deceitfulness. ¹³ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ¹⁴ συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹⁵ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ¹⁶ δὴ, also, indeed. ¹⁷ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁸ ἐκατόν, hundred, 100. ¹⁹ ἐξήκοντα, sixty, 60. ²⁰ τριάκοντα, thirty, 30. ²¹ παρατίθημι, set before, entrust. ²² ὁμοίω, make like, liken. ²³ καθεύδω, sleep.

ἔσπειρεν ζιζάνια¹ ἀνά² μέσον τοῦ σίτου,³ καὶ ἀπῆλθεν. Ὅτε δὲ 26
 ἐβλάστησεν⁴ ὁ χόρτος⁵ καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ
 ζιζάνια.¹ Προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου⁶ εἶπον αὐτῷ, 27
 Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ⁷ ἀγρῷ; Πόθεν⁸ οὖν ἔχει
 ζιζάνια;¹ Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ 28
 δοῦλοι εἶπον αὐτῷ, Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξομεν⁹ αὐτά; Ὁ δὲ 29
 ἔφη, Οὐ: μήποτε,¹⁰ συλλέγοντες⁹ τὰ ζιζάνια,¹ ἐκριζώσητε¹¹ ἅμα¹²
 αὐτοῖς τὸν σῖτον.³ Ἄφετε συναυξάνεσθαι¹³ ἀμφοτέρα¹⁴ μέχρι¹⁵ τοῦ 30
 θερισμοῦ:¹⁶ καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ¹⁶ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς,¹⁷
 Συλλέξατε⁹ πρῶτον τὰ ζιζάνια,¹ καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας¹⁸ πρὸς τὸ
 κατακαῦσαι¹⁹ αὐτά: τὸν δὲ σῖτον³ συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην²⁰
 μου.
 Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν²¹ αὐτοῖς, λέγων, Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία 31
 τῶν οὐρανῶν κόκκῳ²² σινάπεως,²³ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν
 τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ: ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων: 32
 ὅταν δὲ αὐξηθῇ,²⁴ μείζον τῶν λαχάνων²⁵ ἐστίν, καὶ γίνεται δένδρον,²⁶
 ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ²⁷ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατασκηνοῦν²⁸ ἐν τοῖς
 κλάδοις²⁹ αὐτοῦ.

¹ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ²ἀνά, upwards, upon. ³σίτος, ου, ό, wheat, grain. ⁴βλαστάνω, sprout, produce. ⁵χόρτος, ου, ό, grass, hay.
⁶οικοδεσπότης, ου, ό, householder, head of a household. ⁷σός, your, yours. ⁸πόθεν, from where? whence. ⁹συλλέγω, collect, gather. ¹⁰μήποτε, never, lest perchance. ¹¹ἐκριζώω, uproot, root out. ¹²ἅμα, at the same time. ¹³συναυξάνομαι, grow together. ¹⁴ἀμφοτέροι, both, both of two. ¹⁵μέχρι, until, as far as (gen). ¹⁶θερισμός, οὔ, ό, harvest, reaping. ¹⁷θεριστής, οὔ, ό, reaper, harvester. ¹⁸δέσμη, ης, ή, bundle. ¹⁹κατακαίω, burn up, consume entirely. ²⁰ἀποθήκη, ης, ή, storehouse, barn. ²¹παρατίθημι, set before, entrust. ²²κόκκος, ου, ό, grain, seed. ²³σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ²⁴αὐξάνω, cause to grow, increase. ²⁵λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ²⁶δένδρον, ου, τό, tree. ²⁷πετεινόν, ου, τό, bird. ²⁸κατασκηνώω, cause to dwell, settle. ²⁹κλάδος, ου, ό, branch (of a tree), branch.

Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς, Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν 33
οὐρανῶν ζύμη,¹ ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν² εἰς ἀλεύρου³ σάτα⁴ τρία,
ἕως οὗ ἐζυμώθη⁵ ὅλον.

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς 34
παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς: ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ 35
προφήτου, λέγοντος, Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου,
ἐρεύξομαι⁶ κεκρυμμένα² ἀπὸ καταβολῆς⁷ κόσμου.

Τότε ἀφείς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς: καὶ προσῆλθον 36
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Φράσον⁸ ἡμῖν τὴν παραβολὴν
τῶν ζιζανίων⁹ τοῦ ἀγροῦ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁ σπείρων 37
τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου: ὁ δὲ ἀγρός ἐστὶν ὁ 38
κόσμος: τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας: τὰ δὲ
ζιζάνια⁹ εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ: ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ 39
διάβολος: ὁ δὲ θερισμὸς¹⁰ συντέλεια¹¹ τοῦ αἰῶνός ἐστιν: οἱ δὲ θερισταὶ
ἄγγελοί εἰσιν. Ὡς περ οὖν συλλέγεται¹³ τὰ ζιζάνια⁹ καὶ πυρὶ καίεται,¹⁴ 40
οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ¹¹ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς 41
τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν¹³ ἐκ τῆς
βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα¹⁵ καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν
ἀνομίαν,¹⁶ καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον¹⁷ τοῦ πυρός: ἐκεῖ 42

¹ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ²κρύπτω, conceal, hide. ³ἄλευρον, ου, τό, wheat flour, meal. ⁴σάτον, ου, τό, seah (a Hebrew measure). ⁵ζυμόω, leaven, ferment. ⁶ἐρεύγομαι, utter, proclaim. ⁷καταβολή, ης, ἡ, foundation, depositing. ⁸φράζω, explain, interpret. ⁹ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ¹⁰θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ¹¹συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ¹²θεριστής, οὔ, ὁ, reaper, harvester. ¹³συλλέγω, collect, gather. ¹⁴καίω, burn, ignite. ¹⁵σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹⁶ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹⁷κάμινος, ου, ἡ, furnace.

ἔσται ὁ κλαυθμός¹ καὶ ὁ βρυγμός² τῶν ὀδόντων.³ Τότε οἱ δίκαιοι 43
ἐκλάμπουσιν⁴ ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. Ὁ ἔχων
ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ⁵ κεκρυμμένῳ⁶ ἐν 44
τῷ ἄγρῳ, ὃν εὐρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν:⁶ καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ
ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ,⁷ καὶ ἀγοράζει τὸν ἄγρον ἐκεῖνον.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ⁸ 45
ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας:⁹ ὃς εὐρὼν ἓνα πολύτιμον¹⁰ μαργαρίτην,⁹ 46
ἀπελθὼν πέπρακεν¹¹ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἡγόρασεν αὐτόν.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ¹² βληθείσῃ εἰς τὴν 47
θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους¹³ συναγαγούσῃ: ἦν, ὅτε ἐπληρώθη, 48
ἀναβιβάσαντες¹⁴ ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν,¹⁵ καὶ καθίσαντες, συνέλεξαν¹⁶ τὰ
καλὰ εἰς ἄγγεῖα,¹⁷ τὰ δὲ σαπρὰ¹⁸ ἔξω ἔβαλον. Οὕτως ἔσται ἐν τῇ 49
συντελείᾳ¹⁹ τοῦ αἰῶνος: ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφοριοῦσιν²⁰
τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν 50
κάμινον²¹ τοῦ πυρός: ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμός¹ καὶ ὁ βρυγμός² τῶν
ὀδόντων.³

¹ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ² βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ³ ὀδός, ὁ, tooth. ⁴ ἐκλάμπω, shine (forth), shine forth. ⁵ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ⁶ κρύπτω, conceal, hide. ⁷ πωλέω, sell. ⁸ ἔμπορος, οὐ, ὁ, merchant, trader. ⁹ μαργαρίτης, οὐ, ὁ, pearl. ¹⁰ πολύτιμος, very precious, costly. ¹¹ πιπράσκω, sell. ¹² σαγήνη, ἡ, ἡ, dragnet, fishing net. ¹³ γένος, οὐς, τό, race, kind. ¹⁴ ἀναβιβάζω, bring up, draw up. ¹⁵ αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach. ¹⁶ συλλέγω, collect, gather. ¹⁷ ἄγγεῖον, οὐ, τό, vessel, flask. ¹⁸ σαπρός, rotten, worthless. ¹⁹ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ²⁰ ἀφορίζω, separate, set apart. ²¹ κάμινος, οὐ, ἡ, furnace.

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Συνήκατε¹ ταῦτα πάντα; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί, 51
 κύριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς² 52
 εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὁμοίός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,³
 ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ⁴ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.⁵

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν⁶ ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετήρην⁷ 53
 ἐκεῖθεν:⁸ καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα⁹ αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ 54
 συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι¹⁰ αὐτοὺς καὶ λέγειν, Πόθεν¹¹
 τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος 55
 υἱός; Οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ
 Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς¹³ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; Καὶ αἱ ἀδελφαὶ¹⁴ αὐτοῦ 56
 οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσὶν; Πόθεν¹¹ οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; Καὶ 57
 ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἔστιν
 προφήτης ἄτιμος,¹⁵ εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι⁹ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 58
 Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς, διὰ τὴν ἀπιστίαν¹⁶ αὐτῶν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης¹⁷ τὴν ἀκοὴν¹⁸ Ἰησοῦ, 14
 καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν¹⁹ αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής:²⁰ 2
 αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν
 ἐν αὐτῷ. Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδωκεν αὐτὸν καὶ 3

¹ συνίημι, understand, consider. ² μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ³ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁴ θησαυρός, ου, ὁ, storehouse, treasure. ⁵ παλαιός, old, ancient. ⁶ τελέω, finish, fulfill. ⁷ μεταίρω, go away, depart. ⁸ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁹ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ¹⁰ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹¹ πόθεν, from where? whence. ¹² τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ¹³ Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Josès. ¹⁴ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ¹⁵ ἄτιμος, without honor, dishonored. ¹⁶ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹⁷ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ¹⁸ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²⁰ βαπτιστής, ου, ὁ, baptist, baptizer. ²¹ ἐνεργέω, work, effect.

ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα¹ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ
 ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν 4
 αὐτήν. Καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς 5
 προφήτην αὐτὸν εἶχον. Γενεσίῳ² δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρώδου, 6
 ὠρχήσατο³ ἡ θυγάτηρ⁴ τῆς Ἡρωδιάδος¹ ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσεν⁵ τῷ
 Ἡρώδῃ: ὅθεν⁶ μεθ' ὅρκου⁷ ὡμολόγησεν⁸ αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. 7
 Ἡ δέ, προβιβασθεῖσα⁹ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι, φησὶν, ὧδε 8
 ἐπὶ πίνακι¹⁰ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹¹ Καὶ ἐλυπήθη¹² ὁ 9
 βασιλεύς, διὰ δὲ τοὺς ὅρκους⁷ καὶ τοὺς συνανακειμένους¹³ ἐκέλευσεν
 δοθῆναι: καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν¹⁵ τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. 10
 Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,¹⁰ καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ:¹⁶
 καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 12
 ἤραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν¹⁷ αὐτό: καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ
 Ἰησοῦ.

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν¹⁸ ἐκεῖθεν¹⁹ ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον 13
 τόπον κατ' ἰδίαν: καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ²⁰
 ἀπὸ τῶν πόλεων. Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδεν πολλὸν ὄχλον, καὶ 14
 ἐσπλαγχνίσθη²¹ ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους²² αὐτῶν.
 Ὁψίας²³ δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, 15

¹ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ² γενέσια, ὦν, τό, birthday celebration. ³ ὀρχέομαι, dance. ⁴ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁵ ἀρέσκω, please, serve. ⁶ ὅθεν, from where, from which. ⁷ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ⁸ ὁμολογέω, confess, profess. ⁹ προβιβάζω, cause to come forward, prompt. ¹⁰ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ¹¹ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹² λυπέω, grieve, pain. ¹³ συνανάκειμαι, recline at table with. ¹⁴ κελεύω, order, command. ¹⁵ ἀποκεφαλίζω, behead. ¹⁶ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹⁷ θάπτω, bury. ¹⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²⁰ πεζῇ, by land, on foot. ²¹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ²² ἀρρωστος, sick, ill. ²³ ὄψιος, late.

Ἐρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν:¹ ἀπόλυσον τοὺς
 ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας² ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς
 βρώματα.³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν: 16
 δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ 17
 μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας.⁴ Ὁ δὲ εἶπεν, Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. 18
 Καὶ κελεύσας⁵ τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι⁶ ἐπὶ τοὺς χόρτους,⁷ λαβὼν 19
 τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,⁴ ἀναβλέψας⁸ εἰς τὸν οὐρανόν,
 εὐλόγησεν, καὶ κλάσας⁹ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ
 μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν:¹⁰ καὶ 20
 ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων,¹¹ δώδεκα κοφίνους¹² πλήρεις.¹³ 21
 Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὥσει¹⁴ πεντακισχίλιοι,¹⁵ χωρὶς γυναικῶν
 καὶ παιδίων.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν¹⁶ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι¹⁷ εἰς τὸ πλοῖον, 22
 καὶ προάγειν¹⁸ αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,¹⁹ ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. 23
 Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν
 προσεύξασθαι: ὁψίας²⁰ δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη 24
 μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον²¹ ὑπὸ τῶν κυμάτων:²² ἦν
 γὰρ ἐναντίος²³ ὁ ἄνεμος. Τετάρτη²⁴ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθεν 25
 πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Καὶ ἰδόντες 26

¹ παρέρχομαι, pass by, go by. ² κώμη, ης, ἡ, village. ³ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ⁴ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ⁵ κελεύω, order, command. ⁶ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁷ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ⁸ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁹ κλάω, break. ¹⁰ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹¹ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹² κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹³ πλήρης, full. ¹⁴ ὥσει, like, about. ¹⁵ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹⁶ ἀναγκάζω, force, compel. ¹⁷ ἐμβαίνω, embark. ¹⁸ προάγω, lead forth, go before. ¹⁹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²⁰ ὥσιος, late. ²¹ βασανίζω, torment, torture. ²² κύμα, τος, τό, wave. ²³ ἐναντίος, opposite, hostile. ²⁴ τέταρτος, fourth.

αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα ἐταράχθησαν,¹
λέγοντες ὅτι Φάντασμα² ἐστίν· καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. Εὐθέως 27
δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Θαρσεῖτε·³ ἐγὼ εἰμι· μὴ
φοβεῖσθε. Ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, εἰ σὺ εἶ, 28
κέλευσόν⁴ με πρὸς σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ εἶπεν, Ἐλθέ. Καὶ 29
καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα,
ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν⁵ ἐφοβήθη· 30
καὶ ἄρξάμενος καταποντίζεσθαι⁶ ἔκραξεν, λέγων, Κύριε, σῶσόν με. 31
Εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας⁷ τὴν χεῖρα ἐπελάβετο⁸ αὐτοῦ, καὶ λέγει
αὐτῷ, Ὀλιγόπιστε,⁹ εἰς τί ἐδίστασας;¹⁰ Καὶ ἐμβάντων¹¹ αὐτῶν εἰς τὸ 32
πλοῖον, ἐκόπασεν¹² ὁ ἄνεμος· οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἐλθόντες 33
προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, Ἀληθῶς¹³ θεοῦ υἱὸς εἶ.
Καὶ διαπεράσαντες¹⁴ ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ.¹⁵ Καὶ ἐπιγνόντες 34
αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν
περίχωρον¹⁶ ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς¹⁷
ἔχοντας· καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου¹⁸ 36
τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤψαντο διεσώθησαν.¹⁹

¹ταράσσω, trouble, agitate. ²φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ³θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁴κελεύω, order, command. ⁵ισχυρός, strong, mighty. ⁶καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ⁷εκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁸ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁹ὀλιγόπιστος, of little faith. ¹⁰διστάζω, doubt, waver. ¹¹ἐμβαίνω, embark. ¹²κοπάζω, stop, abate. ¹³ἀληθῶς, truly, really. ¹⁴διαπεράω, cross over, pass through. ¹⁵Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ¹⁶περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁷κακῶς, badly, evilly. ¹⁸κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁹διασώζω, save, bring safely to.

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ **15**

Φαρισαῖοι, λέγοντες, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν¹ τὴν **2**

παράδοσιν² τῶν πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται³ τὰς χεῖρας αὐτῶν,

ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τί καὶ ὑμεῖς **3**

παραβαίνετε¹ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν² ὑμῶν; Ὁ γὰρ **4**

θεὸς ἐνετείλατο,⁴ λέγων, Τίμα⁵ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα: καί, Ὁ

κακολογῶν⁶ πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτῳ:⁷ ὑμεῖς δὲ λέγετε, **5**

Ὅς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, Δῶρον,⁸ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς,⁹

καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ⁵ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ: καὶ **6**

ἡκυρώσατε¹⁰ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν² ὑμῶν: **7**

ὑποκριταί,¹¹ καλῶς προεφήτευσεν¹² περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας,¹³ λέγων, **8**

Ἐγγίξει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χεῖλεσίν¹⁴ με

τιμᾶ,⁵ ἡ δὲ καρδιά αὐτῶν πόρρῳ¹⁵ ἀπέχει¹⁶ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην¹⁷ δὲ **9**

σέβονται¹⁸ με, διδάσκοντες διδασκαλίας¹⁹ ἐντάλματα²⁰ ἀνθρώπων. **10**

Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς, Ἀκούετε καὶ συνίετε.

Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ²² τὸν ἄνθρωπον: ἀλλὰ τὸ **11**

ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ²² τὸν ἄνθρωπον. Τότε **12**

προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ, Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι

ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν;²³ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, **13**

Πᾶσα φυτεία,²⁴ ἣν οὐκ ἐφύτευσεν²⁵ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος,²⁶

¹ παραβαίνω, go aside, transgress. ² παράδοσις, εὖ, ἡ, tradition, instruction. ³ νίπτω, wash. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ τιμᾶω, honor, value at a price. ⁶ κακολογέω, speak evil of, revile. ⁷ τελευτάω, die, end. ⁸ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁹ ὠφελέω, profit, help. ¹⁰ ἀκυρώω, revoke, invalidate. ¹¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹² προφητεύω, prophesy, foretell. ¹³ Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ¹⁴ χεῖλος, οὐς, τό, lip, edge. ¹⁵ πόρρῳ, far (away), far. ¹⁶ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁷ μάτην, in vain, no end. ¹⁸ σέβομαι, reverence, worship. ¹⁹ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ²⁰ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ²¹ συνίημι, understand, consider. ²² κοινόω, make common, defile. ²³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ²⁴ φυτεία, ας, ἡ, plant. ²⁵ φυτεύω, plant. ²⁶ οὐράνιος, heavenly, in heaven.

ἐκριζωθήσεται.¹ Ἄφετε αὐτούς: ὁδηγοί² εἰσιν τυφλοὶ τυφλῶν: τυφλὸς 14
 δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,³ ἀμφοτέροι⁴ εἰς βόθυνον⁵ πεσοῦνται. 15
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Φράσον⁶ ἡμῖν τὴν παραβολὴν
 ταύτην. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀκμὴν⁷ καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοι⁸ ἐστε; Οὐπω⁹ 16
 νοεῖτε¹⁰ ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον¹¹ εἰς τὸ στόμα εἰς τὴν κοιλίαν¹²
 χωρεῖ,¹³ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα¹⁴ ἐκβάλλεται; Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ 18
 στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κακεῖνα¹⁵ κοινοῖ¹⁶ τὸν ἄνθρωπον.
 Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ¹⁷ πονηροί, φόνοι,¹⁸ 19
 μοιχεῖαι,¹⁹ πορνεῖαι,²⁰ κλοπαί,²¹ ψευδομαρτυρίαι,²² βλασφημίαι:²³ 20
 ταῦτά ἐστιν τὰ κοινοῦντα¹⁶ τὸν ἄνθρωπον: τὸ δὲ ἀνίπτους²⁴ χερσὶν
 φαγεῖν οὐ κοινοῖ¹⁶ τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν²⁵ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν²⁶ εἰς τὰ μέρη Τύρου²⁷ καὶ 21
 Σιδῶνος.²⁸ Καὶ ἰδού, γυνὴ Χαναναία²⁹ ἀπὸ τῶν ὁρίων³⁰ ἐκείνων 22
 ἐξελθοῦσα ἐκραύγασεν³¹ αὐτῷ, λέγουσα, Ἐλέησόν³² με, κύριε, υἱὲ
 Δαυὶδ: ἡ θυγάτηρ³³ μου κακῶς³⁴ δαιμονίζεται.³⁵ Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη 23
 αὐτῇ λόγον. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἡρώτων αὐτόν,
 λέγοντες, Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν³⁶ ἡμῶν. Ὁ δὲ 24
 ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ

¹ ἐκριζώω, uproot, root out. ² ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ³ ὁδηγέω, lead, guide. ⁴ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁵ βόθυνος, οὐ, ὁ, pit, ditch. ⁶ φράζω, explain, interpret. ⁷ ἀκμὴν, ἡ, even yet, still. ⁸ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ⁹ οὐπω, not yet. ¹⁰ νοέω, understand, consider. ¹¹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹² κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹³ χωρέω, make room for, hold. ¹⁴ ἀφεδρῶν, ὠνος, ὁ, toilet, latrine. ¹⁵ κακεῖνος, and he, and she. ¹⁶ κοινώω, make common, defile. ¹⁷ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ¹⁸ φόνος, οὐ, ὁ, murder, slaughter. ¹⁹ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ²⁰ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ²¹ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ²² ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ²³ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ²⁴ ἀνίπτως, unwashed. ²⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ²⁶ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ²⁷ Τύρος, οὐ, ἡ, Tyre. ²⁸ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ²⁹ Χαναναῖος, ὁ, Canaanite. ³⁰ ὄριον, οὐ, τό, boundary, region. ³¹ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ³² ἐλέέω, have mercy, pity. ³³ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ³⁴ κακῶς, badly, evilly. ³⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ³⁶ ὀπισθεν, behind, after.

ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. Ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ 25
λέγουσα, Κύριε, βοήθει¹ μοι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἔστιν 26
καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.² Ἡ 27
δὲ εἶπεν, Ναί, κύριε: καὶ γὰρ τὰ κυνάρια² ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων³ τῶν
πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης⁴ τῶν κυρίων αὐτῶν. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ 28
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Ὡς⁵ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις: γεννηθήτω σοι
ὥς θέλεις. Καὶ ἰάθη⁶ ἡ θυγάτηρ⁷ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Καὶ μεταβὰς⁸ ἐκεῖθεν⁹ ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς 29
Γαλιλαίας: καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκάθητο ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον 30
αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς,¹⁰ τυφλούς, κωφούς,
κυλλούς,¹² καὶ ἑτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν¹³ αὐτοὺς παρὰ τοὺς
πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς: ὥστε τοὺς ὄχλους 31
θαυμάσαι, βλέποντας κωφούς¹¹ λαλοῦντας, κυλλούς¹² ὑγιείς,¹⁴
χωλούς¹⁰ περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας: καὶ ἐδόξασαν τὸν
θεὸν Ἰσραήλ.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος¹⁵ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν, 32
Σπλαγχνίζομαι¹⁶ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσιν¹⁷
μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν: καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις¹⁸ οὐ
θέλω, μήποτε¹⁹ ἐκλυθῶσιν²⁰ ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ 33

¹ βοηθέω, come to the aid of. ² κυνάριον, ου, τό, little dog. ³ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ⁴ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁵ ὦ, Oh! omega. ⁶ ἰάομαι, heal. ⁷ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁸ μεταβαίνω, depart, leave. ⁹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁰ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹¹ κωφός, deaf, dumb. ¹² κυλλός, crippled, lame. ¹³ ῥίπτω, throw, cast. ¹⁴ ὑγίης, whole, healthy. ¹⁵ προσκαλέω, summon. ¹⁶ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁷ προσμένω, wait longer, remain. ¹⁸ νήστις, ό, not eating, hungry. ¹⁹ μήποτε, never, lest perchance. ²⁰ ἐκλύω, am unstrung, become weak.

μαθηταὶ αὐτοῦ, Πόθεν¹ ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ² ἄρτοι τοσοῦτοι,³ ὥστε
 χορτάσαι⁴ ὄχλον τοσοῦτον;³ Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πόσους⁵ 34
 ἄρτους ἔχετε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια.⁶ Καὶ ἐκέλευσεν⁷ 35
 τοῖς ὄχλοις ἀναπесεῖν⁸ ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ 36
 τοὺς ἰχθύας,⁹ εὐχαριστήσας ἔκλασεν,¹⁰ καὶ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς
 αὐτοῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ 37
 ἐχορτάσθησαν·⁴ καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων,¹¹ ἑπτὰ
 σπυρίδας¹² πλήρεις.¹³ Οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι¹⁴ ἄνδρες, 38
 χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἐνέβη¹⁵ εἰς 39
 τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια¹⁶ Μαγδαλά.¹⁷

Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι¹⁸ πειράζοντες 16
 ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδείξαι¹⁹ αὐτοῖς. Ὁ δὲ 2
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁψίας²⁰ γενομένης λέγετε, Εὐδία·²¹
 πυρράζει²² γὰρ ὁ οὐρανός. Καὶ πρωῒ,²³ Σήμερον χειμῶν·²⁴ πυρράζει²² 3
 γὰρ στυγνάζων²⁵ ὁ οὐρανός. Ὑποκριταί,²⁶ τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ
 οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν,²⁷ τὰ δὲ σημεία τῶν καιρῶν οὐ
 δύνασθε; Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς²⁸ σημεῖον ἐπιζητεῖ·²⁹ καὶ 4
 σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ³⁰ τοῦ προφήτου.
 Καὶ καταλιπὼν³¹ αὐτοῦς, ἀπῆλθεν.

¹ πόθεν, from where? whence. ² ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ³ τοσοῦτος, so great, so much. ⁴ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁵ πόσος, how many? how great? ⁶ ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ⁷ κελεύω, order, command. ⁸ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁹ ἰχθύς, ύος, ό, fish. ¹⁰ κλάω, break. ¹¹ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹² σπυρίς, ίδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹³ πλήρης, full. ¹⁴ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ¹⁵ ἐμβαίνω, embark. ¹⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁷ Μαγδαλά, ἡ, Magdala. ¹⁸ Σαδδουκαῖος, ου, ό, Sadducee. ¹⁹ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ²⁰ ὄψιος, late. ²¹ εὐδία, ας, ἡ, fair weather, tranquillity. ²² πυρράζω, be (fiery) red, am red. ²³ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ²⁴ χειμῶν, ὦνος, ό, winter, storm. ²⁵ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ²⁶ ὑποκριτής, ου, ό, hypocrite, pretender. ²⁷ διακρίνω, discriminate, judge. ²⁸ μοιχαλὶς, ίδος, ἡ, adulteress. ²⁹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ³⁰ Ἰωνᾶς, ᾱ, ό, Jonah. ³¹ καταλείπω, leave, leave behind.

Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν¹ ἐπελάθοντο² ἄρτους 5
 λαβεῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε³ ἀπὸ τῆς 6
 ζύμης⁴ τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.⁵ Οἱ δὲ διελογίζοντο⁶ ἐν 7
 ἑαυτοῖς, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 8
 αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε⁶ ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι,⁷ ὅτι ἄρτους οὐκ
 ἐλάβετε; Οὐπω⁸ νοεῖτε,⁹ οὐδὲ μνημονεύετε¹⁰ τοὺς πέντε ἄρτους τῶν 9
 πεντακισχιλίων,¹¹ καὶ πόσους¹² κοφίνους¹³ ἐλάβετε; Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ 10
 ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων,¹⁴ καὶ πόσας¹² σφυρίδας¹⁵ ἐλάβετε; Πῶς 11
 οὐ νοεῖτε,⁹ ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν³ ἀπὸ τῆς ζύμης⁴
 τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων;⁵ Τότε συνῆκαν¹⁶ ὅτι οὐκ εἶπεν 12
 προσέχειν³ ἀπὸ τῆς ζύμης⁴ τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν
 Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.⁵

Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας¹⁷ τῆς Φιλίππου ἠρώτα τοὺς 13
 μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν
 τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον, Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν,¹⁸ ἄλλοι 14
 δὲ Ἡλίαν: ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν,¹⁹ ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς, 15
 Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, 16
 Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς 17
 εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ³ προσέχω, take head of, attend to. ⁴ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ⁵ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁶ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁷ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁸ οὐπω, not yet. ⁹ νοέω, understand, consider. ¹⁰ μνημονεύω, remember, make mention of. ¹¹ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ¹² πόσος, how many? how great? ¹³ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹⁴ τετρακισχιλιοι, four thousand, 4000. ¹⁵ σφυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹⁶ συνίημι, understand, consider. ¹⁷ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ¹⁸ βαπτιστής, ου, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁹ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah.

ἀπεκάλυψέν¹ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ γὰρ δέ σοι 18
λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ² οἰκοδομήσω μου
τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι³ ᾠδου⁴ οὐ κατισχύσουσιν⁵ αὐτῆς. Καὶ 19
δώσω σοὶ τὰς κλεῖς⁶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσης ἐπὶ
τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν λύσης ἐπὶ τῆς
γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε διεστείλατο⁷ τοῖς 20
μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα μηδενὶ εἰπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ χριστός.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν 21
ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων
καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ
ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. Καὶ προσλαβόμενος⁸ αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο 22
ἐπιτιμαῖν αὐτῷ λέγων, Ὁ ἰεὺς⁹ σοι, κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ 23
δὲ στραφεὶς¹⁰ εἶπεν τῷ Πέτρῳ, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ,
σκάνδαλόν¹¹ μου εἶ· ὅτι οὐ φρονεῖς¹² τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν
ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Εἴ τις θέλει 24
ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω¹³ ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρόν¹⁴
αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 25
σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν¹⁵
ἐμοῦ εὕρήσει αὐτήν· τί γὰρ ὠφελεῖται¹⁶ ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον 26

¹ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ² πέτρα, ας, ἡ, rock. ³ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ⁴ ᾠδης, ου, ὁ, Hades. ⁵ κατισχύω, overpower, prevail. ⁶ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ⁷ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ⁸ προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ⁹ ἰεως, gracious, merciful. ¹⁰ στρέφω, turn, am converted. ¹¹ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹² φρονέω, think, judge. ¹³ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁴ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ¹⁵ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁶ ὠφελέω, profit, help.

ὅλον κερδήσῃ,¹ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;² Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος
 ἀντάλλαγμα³ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 27
 ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ
 τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν⁴ αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 28
 εἰσὶν τινες ὧδε ἐστῶτες, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται⁵ θανάτου, ἕως ἄν
 ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ⁶ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον 17
 καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει⁷ αὐτοὺς εἰς ὄρος
 ὑψηλὸν⁸ κατ' ἰδίαν. Καὶ μετεμορφώθη⁹ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ 2
 ἔλαμψεν¹⁰ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ
 ἐγένοντο λευκά¹¹ ὡς τὸ φῶς. Καὶ ἰδού, ὥφθησαν αὐτοῖς Μωσῆς καὶ 3
 Ἡλίας, μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες.¹² Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν 4
 τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι: εἰ θέλεις, ποιήσωμεν
 ὧδε τρεῖς σκηνάς,¹³ σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν Ἡλίᾳ. Ἔτι 5
 αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδού, νεφέλη¹⁴ φωτεινὴ¹⁵ ἐπεσκίασεν¹⁶ αὐτούς: καὶ
 ἰδού, φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης,¹⁴ λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ
 ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα:¹⁷ αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἀκούσαντες οἱ 6
 μαθηταὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα.¹⁸ 7
 Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἤψατο αὐτῶν καὶ εἶπεν, Ἐγέρθητε καὶ μὴ
 φοβεῖσθε. Ἐπάραντες¹⁹ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ 8

¹ κερδαίνω, gain, win. ² ζημιώω, suffer loss, inflict loss upon. ³ ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price. ⁴ πράξις, εως, ή, deed, function. ⁵ γεύομαι, taste, experience. ⁶ ἕξ, six, 6. ⁷ ἀναφέρω, bring up, offer. ⁸ ὑψηλός, high, lofty. ⁹ μεταμορφόω, change the form, transform. ¹⁰ λάμπω, shine. ¹¹ λευκός, white, bright. ¹² συλλαλέω, talk with, discuss. ¹³ σκηνή, ής, ή, tent, tabernacle. ¹⁴ νεφέλη, ης, ή, cloud. ¹⁵ φωτεινός, bright, full of light. ¹⁶ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹⁷ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ¹⁸ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁹ ἐπαίρω, lift up, raise.

μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον.

Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο¹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 9
λέγων, Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα,² ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ
νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, 10
Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ 11
Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἠλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ
ἀποκαταστήσει³ πάντα: λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Ἠλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ 12
ἐπέγνωσαν αὐτόν, ἀλλὰ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν: οὕτως καὶ
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. Τότε συνήκαν⁴ οἱ 13
μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ⁵ εἶπεν αὐτοῖς.

Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος 14
γονυπετῶν⁶ αὐτόν καὶ λέγων, Κύριε, ἐλέησόν⁷ μου τὸν υἱόν, ὅτι 15
σεληνιάζεται⁸ καὶ κακῶς⁹ πάσχει: πολλάκις¹⁰ γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ,
καὶ πολλάκις¹⁰ εἰς τὸ ὕδωρ. Καὶ προσήνεγκα αὐτόν τοῖς μαθηταῖς 16
σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτόν θεραπεῦσαι. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς 17
εἶπεν, Ὡ¹¹ γενεὰ ἄπιστος¹² καὶ διεστραμμένη,¹³ ἕως πότε ἔσομαι μεθ'
ὑμῶν; Ἔως πότε ἀνέξομαι¹⁴ ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτόν ὧδε. Καὶ 18
ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ
ἐθεραπεύθη ὁ παῖς¹⁵ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ 19

¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ² ὄραμα, τος, τό, vision, spectacle. ³ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁴ συνίημι, understand, consider. ⁵ βαπτιστής, οὗ, ὁ, baptist, baptizer. ⁶ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁷ ἐλεέω, have mercy, pity. ⁸ σεληνιάζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ⁹ κακῶς, badly, evilly. ¹⁰ πολλάκις, often, many times. ¹¹ ὦ, Oh! omega. ¹² ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹³ διαστρέφω, distort, pervert. ¹⁴ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹⁵ παῖς, ὁ, male or female child, servant.

μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν εἶπον, Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν
 ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τὴν ἀπιστίαν¹ ὑμῶν. 20
 Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον² σινάπεως,³ ἐρεῖτε
 τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάβηθι⁴ ἐντεῦθεν⁵ ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται· καὶ
 οὐδὲν ἀδυνατήσῃ⁶ ὑμῖν. Τοῦτο δὲ τὸ γένος⁷ οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν 21
 προσευχῇ καὶ νηστεία.⁸
 Ἀναστρεφόμενων⁹ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 22
 Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ 23
 ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ
 ἐλυπήθησαν¹⁰ σφόδρα.¹¹
 Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναούμ,¹² προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα¹³ 24
 λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον, Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ¹⁴ τὰ
 δίδραχμα;¹³ Λέγει, Ναί. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, 25
 προέφθασεν¹⁵ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ
 βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον;¹⁶ Ἀπὸ τῶν
 υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;¹⁷ Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Ἀπὸ τῶν 26
 ἀλλοτρίων.¹⁷ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄρα γε¹⁸ ἐλεύθεροί¹⁹ εἰσιν οἱ υἱοί. 27
 Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν²⁰ αὐτούς, πορευθεῖς εἰς τὴν θάλασσαν
 βάλε ἄγκιστρον,²¹ καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν²² ἄρον· καὶ

¹ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ² κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ³ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁴ μεταβαίνω, depart, leave. ⁵ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁶ ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ⁷ γένος, ους, τό, race, kind. ⁸ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ⁹ ἀναστρέφω, return, live. ¹⁰ λυπέω, grieve, pain. ¹¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹² Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ¹³ δίδραχμον, ου, τό, double drachma, double-drachma. ¹⁴ τελέω, finish, fulfill. ¹⁵ προφθάνω, anticipate, come before. ¹⁶ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ¹⁷ ἀλλότριος, strange, foreign. ¹⁸ γέ, indeed, at least. ¹⁹ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ²⁰ σκανδαλίζω, cause to stumble. ²¹ ἄγκιστρον, ου, τό, fish hook. ²² ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish.

ἀνοιξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὐρήσεις στατήρα:¹ ἐκεῖνον λαβὼν δὸς
αὐτοῖς ἀντὶ² ἑμοῦ καὶ σοῦ.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, Τίς ἄρα³ **18**

μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; Καὶ προσκαλεσάμενος⁴ ὁ ²

Ἰησοῦς παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ³

ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε⁵ καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε

εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅστις οὖν ταπεινώσει⁶ ἑαυτὸν ὡς τὸ ⁴

παιδίον τούτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ⁵

Καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ

δέχεται: ὃς δ' ἂν σκανδαλίση⁷ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν ⁶

πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει⁸ αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ⁹ μύλος¹⁰ ὄνικος¹¹

εἰς τὸν τράχηλον¹² αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ¹³ ἐν τῷ πελάγει¹⁴ τῆς

θαλάσσης. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων: ¹⁵ ἀνάγκη¹⁶ γάρ ⁷

ἐστὶν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα: ¹⁵ πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ

σκάνδαλον¹⁵ ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει⁷ σε, ⁸

ἔκκοψον¹⁷ αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: καλὸν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν

ζωὴν χωλὸν¹⁸ ἢ κυλλόν,¹⁹ ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι

εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει⁷ σε, ἔξελε²⁰ ⁹

αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ: καλὸν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον²¹ εἰς τὴν

¹ στατήρ, ἥρος, ὁ, stater (a coin), Jewish shekel. ² ἀντί, instead of, in place of. ³ ἄρα, so? (introduces a question). ⁴ προσκαλέω, summon. ⁵ στρέφω, turn, am converted. ⁶ ταπεινῶ, humble, humiliate. ⁷ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁸ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁹ κρεμάννυμι, hang, hang up. ¹⁰ μύλος, οὐ, ὁ, mill, millstone. ¹¹ ὄνικος, of or for an ass. ¹² τράχηλος, οὐ, ὁ, neck. ¹³ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ¹⁴ πέλαγος, οὐς, τό, open sea, depths of the sea. ¹⁵ σκάνδαλον, οὐ, τό, cause of stumbling, snare. ¹⁶ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ¹⁷ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁸ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁹ κυλλός, crippled, lame. ²⁰ ἐξαιρέω, take out, deliver. ²¹ μονόφθαλμος, one-eyed.

ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν¹
 τοῦ πυρός. Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε² ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων, 10
 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντός
 βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἦλθεν 11
 γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Ἐάν 12
 γένηται τινὶ ἀνθρώπῳ ἑκατὸν³ πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἐν ἑξ αὐτῶν:
 οὐχὶ ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα,⁴ ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ
 πλανώμενον; Καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 13
 χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα⁴ τοῖς μὴ
 πεπλανημένοις. Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς 14
 ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων.

Ἐὰν δὲ ἀμαρτήσῃ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου, ὑπάγε καὶ ἔλεγξον⁵ αὐτὸν 15
 μεταξὺ⁶ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας⁷ τὸν
 ἀδελφόν σου: ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἓτι ἓνα ἢ δύο, 16
 ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα: ἐὰν δὲ 17
 παρακούσῃ⁸ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ: ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας
 παρακούσῃ,⁸ ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικός⁹ καὶ ὁ τελώνης.¹⁰ Ἀμὴν λέγω 18
 ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ
 ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Πάλιν 19
 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν¹¹ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ

¹ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ² καταφρονέω, think little of, despise. ³ ἑκατόν, hundred, 100. ⁴ ἐννέα, nine, 9. ⁵ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁶ μεταξὺ, between, after. ⁷ κερδαίνω, gain, win. ⁸ παρακούω, overhear, listen. ⁹ ἐθνικός, Gentile, pagan. ¹⁰ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹¹ συμφωνέω, agree with, agree together.

παντὸς πράγματος¹ οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ
πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Οὗ² γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι 20
εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, ποσάκις³ ἁμαρτήσῃ εἰς 21
ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; Ἔως ἐπτάκις;⁴ Λέγει αὐτῷ ὁ 22
Ἰησοῦς, Οὐ λέγω σοι ἔως ἐπτάκις,⁴ ἀλλ' ἔως ἐβδομηκοντάκις⁵ ἐπτά. 23
Διὰ τοῦτο ὁμοιώθῃ⁶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς
ἠθέλησεν συναῖραι⁷ λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ 24
αὐτοῦ συναίρειν,⁷ προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης⁸ μυρίων⁹
ταλάντων.¹⁰ Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν¹¹ αὐτὸν ὁ 25
κύριος αὐτοῦ παραθῆναι,¹² καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ
πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι. Πесὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει 26
αὐτῷ, λέγων, Κύριε, μακροθύμησον¹³ ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι
ἀποδώσω. Σπλαγχνισθεῖς¹⁴ δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἀπέλυσεν 27
αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον¹⁵ ἀφήκεν αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος 28
εὔρεν ἓνα τῶν συνδούλων¹⁶ αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν¹⁷ δηνάρια,
καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγεν,¹⁹ λέγων, Ἀπόδος μοι εἴ τι ὀφείλεις. 29
Πесὼν οὖν ὁ σύνδουλος¹⁶ αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ παρεκάλει
αὐτόν, λέγων, Μακροθύμησον¹³ ἐπ' ἐμοί, καὶ ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ 30

¹πρᾶγμα, το, τό, deed, matter. ²οὗ, where, when. ³ποσάκις, how often? how often. ⁴ἐπτάκις, seven times. ⁵ἐβδομηκοντάκις, seventy times. ⁶ὁμοιώω, make like, liken. ⁷συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ⁸ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁹μυριοί, ten thousand, innumerable. ¹⁰τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ¹¹κελεύω, order, command. ¹²πιπράσκω, sell. ¹³μακροθυμέω, be patient, suffer long. ¹⁴σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁵δάνειον, ου, τό, loan, debt. ¹⁶σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ¹⁷ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁸δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁹πνίγω, choke, strangle.

οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῶ
 τὸ ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι¹ αὐτοῦ τὰ γενόμενα 31
 ἐλυπήθησαν² σφόδρα·³ καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν⁴ τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν
 πάντα τὰ γενόμενα. Τότε προσκαλεσάμενος⁵ αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ 32
 λέγει αὐτῷ, Δούλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν⁶ ἐκείνην ἀφήκα σοι,
 ἐπεὶ⁷ παρεκάλεσάς με· οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι⁸ τὸν σύνδουλόν¹ σου, 33
 ὥς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα; Καὶ ὀργισθεὶς⁹ ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν 34
 αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς,¹⁰ ἕως οὗ ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. 35
 Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος¹¹ ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε
 ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα
 αὐτῶν.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν¹³ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν¹⁴ **19**
 ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια¹⁵ τῆς Ἰουδαίας πέραν¹⁶ τοῦ
 Ἰορδάνου.¹⁷ Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν 2
 αὐτοὺς ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτόν, 3
 καὶ λέγοντες αὐτῷ, Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολύσαι τὴν γυναῖκα
 αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;¹⁸ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ 4
 ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν¹⁹ καὶ θῆλυ²⁰ ἐποίησεν
 αὐτούς, καὶ εἶπεν, Ὅτι ἐνεκεν²¹ τούτου καταλείψει²² ἄνθρωπος τὸν 5

¹ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ² λυπέω, grieve, pain. ³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁴ διασαφέω, report, explain. ⁵ προσκαλέω, summon. ⁶ ὀφειλή, ἥς, ἡ, debt, duty. ⁷ ἐπεὶ, when, since. ⁸ ἐλέεω, have mercy, pity. ⁹ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹⁰ βασανιστής, οὗ, ὁ, jailer, torturer. ¹¹ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ¹² παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ¹³ τελέω, finish, fulfill. ¹⁴ μεταίρω, go away, depart. ¹⁵ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁷ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁸ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹⁹ ἄρσεν, male. ²⁰ θῆλυς, female, woman. ²¹ ἐνεκεν, for the sake of, on account of. ²² καταλείπω, leave, leave behind.

πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται¹ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ,
καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν; Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ σὰρξ 6
μία. Ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν,² ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω.³ Λέγουσιν 7
αὐτῷ, Τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο⁴ δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου,⁵ καὶ
ἀπολύσαι αὐτήν; Λέγει αὐτοῖς ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν⁶ 8
ὕμῶν ἐπέτρεψεν⁷ ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν: ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ
γέγονεν οὕτως. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, 9
μὴ ἐπὶ πορνείᾳ,⁸ καὶ γαμήσῃ⁹ ἄλλην, μοιχᾶται:¹⁰ καὶ ὁ ἀπολελυμένην
γαμήσας⁹ μοιχᾶται.¹⁰ Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Εἰ οὕτως 10
ἐστὶν ἡ αἰτία¹¹ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει¹²
γαμῆσαι.⁹ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ πάντες χωροῦσιν¹³ τὸν λόγον 11
τούτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. Εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι,¹⁴ οἵτινες ἐκ κοιλίας¹⁵ 12
μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως: καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,¹⁴ οἵτινες
εὐνουχίσθησαν¹⁶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων: καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,¹⁴ οἵτινες
εὐνούχισαν¹⁶ ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος
χωρεῖν¹³ χωρεῖτω.¹³

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παῖδια, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ 13
προσεύξεται: οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 14
Ἄφετε τὰ παῖδια, καὶ μὴ κωλύετε¹⁷ αὐτὰ ἔλθειν πρὸς με: τῶν γὰρ

¹ προσκολλάω, join closely, cleave to. ² συζεύγνυμι, join together, unite. ³ χωρίζω, separate, depart. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ⁶ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ⁷ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁸ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ⁹ γαμέω, marry. ¹⁰ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ¹¹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹² συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹³ χωρέω, make room for, hold. ¹⁴ εὐνοῦχος, ου, ὁ, eunuch, keeper of the bed-chamber. ¹⁵ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁶ εὐνουχίζω, make a eunuch of, castrate. ¹⁷ κωλύω, forbid, hinder.

τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς 15
 χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.¹ Καὶ ἰδού, εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ, 16
 Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; Ὁ δὲ 17
 εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Εἰ
 δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. Λέγει αὐτῷ, 18
 Ποίας; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Τὸ Οὐ φονεύσεις·² οὐ μοιχεύσεις·³ οὐ
 κλέψεις·⁴ οὐ ψευδομαρτυρήσεις·⁵ τίμα⁶ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· 19
 καί, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον⁷ σου ὡς σεαυτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ 20
 νεανίσκος,⁸ Πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός⁹ μου· τί ἔτι
 ὑστερῶ;¹⁰ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ θέλεις τέλειος¹¹ εἶναι, ὑπάγε, 21
 πώλησόν¹² σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν¹³
 ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,¹⁴ ἀκολούθει μοι. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος⁸ τὸν 22
 λόγον ἀπήλθεν λυπούμενος·¹⁵ ἦν γὰρ ἔχων κτήματα¹⁶ πολλά.
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι δυσκόλως 23
 πλούσιος¹⁸ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πάλιν δὲ 24
 λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν¹⁹ ἐστὶν κάμηλον²⁰ διὰ τρυπήματος²¹ ῥαφίδος
 διελθεῖν, ἢ πλούσιον¹⁸ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. 25
 Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐξεπλήσσοντο²³ σφόδρα,²⁴ λέγοντες,
 Τίς ἄρα²⁵ δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας²⁶ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 26

¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ² φονεύω, kill, murder. ³ μοιχεύω, commit adultery. ⁴ κλέπτω, steal. ⁵ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁶ τιμάω, honor, value at a price. ⁷ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁸ νεανίσκος, οὐ, ὁ, youth, young man. ⁹ νεότης, ἡτος, ἡ, youth, youthfulness. ¹⁰ ὑστερέω, lack, need. ¹¹ τέλειος, complete, perfect. ¹² πωλέω, sell. ¹³ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁴ δεῦρο, until now, come here! ¹⁵ λυπέω, grieve, pain. ¹⁶ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property. ¹⁷ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹⁸ πλούσιος, rich. ¹⁹ εὐκοπώτερον, easier. ²⁰ κάμηλος, οὐ, ὁ, camel. ²¹ τρύπημα, ατος, τό, hole, eye of a needle. ²² ράφίς, ἰδος, ἡ, needle. ²³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²⁴ σφόδρα, exceedingly, greatly. ²⁵ ἄρα, so? (introduces a question). ²⁶ ἐμβλέπω, look at, look into.

Παρά ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν¹ ἐστίν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά.
 Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα 27
 καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι· τί ἄρα² ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 28
 αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ
 παλιγγενεσίᾳ³ ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης
 αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς
 δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. Καὶ πᾶς ὃς ἀφήκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, ἢ 29
 ἀδελφάς,⁴ ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν⁵
 τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα⁶ λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον
 κληρονομήσει.⁷ Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι 30
 πρῶτοι.

Ὅμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ,⁸ 20
 ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα⁹ πρωὶ¹⁰ μισθώσασθαι¹¹ ἐργάτας¹² εἰς τὸν ἀμπελῶνα
 αὐτοῦ. Καὶ συμφωνήσας¹⁴ μετὰ τῶν ἐργατῶν¹² ἐκ δηναρίου¹⁵ τὴν 2
 ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα¹³ αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθὼν 3
 περὶ τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ¹⁶ ἀργούς·¹⁷ καὶ 4
 ἐκεῖνοις εἶπεν, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,¹³ καὶ ὃ ἐὰν ᾖ
 δίκαιον δώσω ὑμῖν. Οἱ δὲ ἀπήλθον. Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην¹⁸ καὶ 5
 ἐνάτην¹⁹ ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως.²⁰ Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην²¹ ὥραν 6

¹ ἀδύνατος, impossible, unable. ² ἄρα, so? (introduces a question). ³ παλιγγενεσία, ας, ἡ, renewal, rebirth. ⁴ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁵ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁶ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ⁷ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁸ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁹ ἅμα, at the same time. ¹⁰ πρωί, early in the morning, at dawn. ¹¹ μισθόω, hire, hire out. ¹² ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹³ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ¹⁴ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹⁵ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁶ ἀγορά, ας, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁷ ἀργός, inactive, idle. ¹⁸ ἕκτος, sixth. ¹⁹ ἕνατος, ninth. ²⁰ ὡσαύτως, likewise. ²¹ ἐνδέκατος, eleventh.

ἐξελθών, εὔρεν ἄλλους ἐστῶτας ἀργούς,¹ καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὧδε
ἐστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί;¹ Λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς 7
ἐμισθώσατο.² Λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,³
καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον λήψεσθε. Ὁψίας⁴ δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ 8
ἀμπελῶνος³ τῷ ἐπιτρόπῳ⁵ αὐτοῦ, Κάλεσον τοὺς ἐργάτας,⁶ καὶ
ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν,⁷ ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν
πρώτων. Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἐνδεκάτην⁸ ὥραν ἔλαβον ἀνὰ⁹ 9
δηνάριον.¹⁰ Ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν¹¹ ὅτι πλείονα λήψονται: 10
καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ⁹ δηνάριον.¹⁰ Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον¹² κατὰ 11
τοῦ οἰκοδεσπότου,¹³ λέγοντες ὅτι Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν 12
ἐποίησαν, καὶ ἴσους¹⁴ ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασιν¹⁵ τὸ
βάρος¹⁶ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα.¹⁷ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ 13
αὐτῶν, Ἐταῖρε,¹⁸ οὐκ ἀδικῶ¹⁹ σε: οὐχὶ δηναρίου¹⁰ συνεφώνησάς²⁰ μοι; 14
Ἄρον τὸ σὸν²¹ καὶ ὑπάγε: θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ
σοί. Ἡ οὐκ ἔξεστίν μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; Εἰ ὁ ὀφθαλμός 15
σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι 16
πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι: πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,²² ὀλίγοι δὲ
ἐκλεκτοί.²³ Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν τοὺς 17
δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰδοὺ, 18
ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

¹ ἀργός, inactive, idle. ² μισθῶ, hire, hire out. ³ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ⁴ ὄψιος, late. ⁵ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ⁶ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁷ μισθός, ου, ὁ, wages, reward. ⁸ ἐνδεκάτος, eleventh. ⁹ ἀνά, upwards, upon. ¹⁰ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹¹ νομίζω, suppose, think. ¹² γογγύζω, mutter, murmur. ¹³ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁴ ἴσος, equal, identical. ¹⁵ βαστάζω, bear, carry. ¹⁶ βάρος, ους, τό, burden, weight. ¹⁷ καύσων, ὠνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ¹⁸ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ¹⁹ ἀδικέω, do wrong, harm. ²⁰ συμφωνέω, agree with, agree together. ²¹ σός, your, yours. ²² κλητός, called, summoned. ²³ ἐκλεκτός, chosen, elect.

παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ
κατακρινούσιν¹ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν 19
εἰς τὸ ἐμπαῖξαι² καὶ μαστιγῶσαι³ καὶ σταυρῶσαι: καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
ἀναστήσεται.

Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου⁴ μετὰ τῶν υἱῶν 20
αὐτῆς, προσκυνούσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Τί 21
θέλεις; Λέγει αὐτῷ, Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ
δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων⁵ σου, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. 22
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε
πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ τὸ βάπτισμα⁶ ὃ ἐγὼ
βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Λέγουσιν αὐτῷ, Δυνάμεθα. Καὶ λέγει 23
αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα⁶ ὃ ἐγὼ
βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθῆσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ
εὐωνύμων⁵ μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ
πατρός μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα⁷ ἠγανάκτησαν⁸ περὶ τῶν δύο 24
ἀδελφῶν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος⁹ αὐτοὺς εἶπεν, Οἶδατε ὅτι 25
οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν¹⁰ αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι
κατεξουσιάζουσιν¹¹ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὃς ἐὰν 26
θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος: καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν 27
ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος: ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 28

¹ κατακρίνω, condemn. ² ἐμπαῖζω, mock. ³ μαστιγῶ, whip, lash. ⁴ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁵ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁶ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁷ δέκα, ten, 10. ⁸ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁹ προσκαλέω, summon. ¹⁰ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ¹¹ κατεξουσιάζω, exercise authority over.

οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ λύτρον¹ ἀντὶ² πολλῶν.

Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχώ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος 29
πολύς. Καὶ ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες 30
ὅτι Ἰησοῦς παράγει,³ ἔκραξαν, λέγοντες, Ἐλέησον⁴ ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς
Δαυίδ. Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν.⁵ Οἱ δὲ μεῖζον 31
ἔκραζον, λέγοντες, Ἐλέησον⁴ ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ. Καὶ στὰς ὁ 32
Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν, Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; 33
Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. 34
Σπλαγχνισθεῖς⁶ δὲ ὁ Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν: καὶ
εὐθέως ἀνέβλεψαν⁷ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς Βηθσφαγὴ⁸ πρὸς τὸ 21
ὄρος τῶν Ἐλαιῶν,⁹ τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, λέγων 2
αὐτοῖς, Πορεύθητε εἰς τὴν κώμην¹⁰ τὴν ἀπέναντι¹¹ ὑμῶν, καὶ εὐθέως
εὐρήσετε ὄνον¹² δεδεμένην, καὶ πῶλον¹³ μετ' αὐτῆς: λύσαντες
ἀγάγετέ μοι. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπη τι, ἐρεῖτε ὅτι Ὁ κύριος αὐτῶν 3
χρεῖαν ἔχει: εὐθέως δὲ ἀποστέλλει αὐτούς. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, 4
ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Εἶπατε τῇ 5
θυγατρὶ¹⁴ Σιών, Ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι, πραῦς¹⁵ καὶ

¹λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ²ἀντί, instead of, in place of. ³παράγω, pass by, depart. ⁴ἐλεέω, have mercy, pity. ⁵σιωπάω, be silent, keep silence. ⁶σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁷ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁸Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ⁹ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹⁰κώμη, ης, ἡ, village. ¹¹ἀπέναντι, over against, before. ¹²ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ¹³πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ¹⁴θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁵πραῦς, gentle, mild.

ἐπιβεβηκώς¹ ἐπὶ ὄνον² καὶ πῶλον³ υἱὸν ὑποζυγίου.⁴ Πορευθέντες δὲ 6
οἱ μαθηταί, καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν⁵ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 7
ἤγαγον τὴν ὄνον² καὶ τὸν πῶλον:³ καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω⁶ αὐτῶν τὰ
ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν⁷ ἐπάνω⁶ αὐτῶν. Ὁ δὲ πλείστος ὄχλος 8
ἔστρωσαν⁸ ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ: ἄλλοι δὲ ἔκοπτον⁹ κλάδους¹⁰
ἀπὸ τῶν δένδρων,¹¹ καὶ ἐστρώννυσον⁸ ἐν τῇ ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ 9
προάγοντες¹² καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννά¹³ τῷ
υἱῷ Δαυὶδ: εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Ὡσαννά¹³ ἐν
τοῖς ὑψίστοις.¹⁴ Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη¹⁵ 10
πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα, Τίς ἐστιν οὗτος; Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, Οὗτός 11
ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ¹⁶ τῆς Γαλιλαίας.

Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς 12
πωλοῦντας¹⁷ καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας¹⁸ τῶν
κολλυβιστῶν¹⁹ κατέστρεψεν,²⁰ καὶ τὰς καθέδρας²¹ τῶν πωλούντων¹⁷
τὰς περιστεράς.²² Καὶ λέγει αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος 13
προσευχῆς κληθήσεται: ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον²³
ληστῶν.²⁴ Καὶ προσῆλθον αὐτῷ χωλοὶ²⁵ καὶ τυφλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ 14
ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ 15
θαυμάσια²⁶ ἃ ἐποίησεν, καὶ τοὺς παῖδας²⁷ κρίζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ

¹ ἐπιβαίνω, go aboard, set foot. ² ὄνος, ου, ό, ass, donkey. ³ πῶλος, ου, ό, colt, young ass. ⁴ ὑποζύγιον, ου, τό, donkey, ass. ⁵ προστάσσω, command, order. ⁶ ἐπάνω, above, over (gen). ⁷ ἐπικαθίζω, sit, sit down. ⁸ στρωννύω, spread, furnish. ⁹ κόπτω, strike, smite. ¹⁰ κλάδος, ου, ό, branch (of a tree), branch. ¹¹ δένδρον, ου, τό, tree. ¹² προάγω, lead forth, go before. ¹³ Ὡσαννά, hosanna. ¹⁴ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁵ σείω, shake. ¹⁶ Ναζαρέτ, ή, Nazareth. ¹⁷ πωλέω, sell. ¹⁸ τράπεζα, ης, ή, table. ¹⁹ κολλυβιστής, ου, ό, moneychanger, money-changer. ²⁰ καταστρέφω, overturn, destroy. ²¹ καθέδρα, ας, ή, seat, chair. ²² περιστέρα, ας, ή, dove. ²³ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ²⁴ ληστής, ου, ό, robber, brigand. ²⁵ χωλός, lame, deprived of a foot. ²⁶ θαυμάσιος, wonderful, remarkable. ²⁷ παῖς, ό, male or female child, servant.

λέγοντας, Ὡσαννὰ¹ τῷ υἱῷ Δαβὶδ, ἡγανάκτησαν,² καὶ εἶπον αὐτῷ, 16
 Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ναί: οὐδέποτε³
 ἀνέγνωτε ὅτι Ἐκ στόματος νηπίων⁴ καὶ θηλαζόντων⁵ κατηρτίσω⁶
 αἶνον;⁷ Καὶ καταλιπὼν⁸ αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν, 17
 καὶ ἠϋλίσθη¹⁰ ἐκεῖ.

Πρωῖας¹¹ δὲ ἐπανάγων¹² εἰς τὴν πόλιν, ἐπεινάσεν.¹³ Καὶ ἰδὼν συκῆν¹⁴ 18
 μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ
 φύλλα¹⁵ μόνον: καὶ λέγει αὐτῇ, Μηκέτι¹⁶ ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς
 τὸν αἰῶνα. Καὶ ἐξηράνθη¹⁷ παραχρῆμα¹⁸ ἡ συκῆ.¹⁴ Καὶ ἰδόντες οἱ 20
 μαθηταὶ ἐθαύμασαν, λέγοντες, Πῶς παραχρῆμα¹⁸ ἐξηράνθη¹⁷ ἡ συκῆ
 ; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε 21
 πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε,¹⁹ οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς¹⁴ ποιήσετε, ἀλλὰ
 καὶ²⁰ τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν,
 γενήσεται. Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, 22
 πιστεύοντες, λήψεσθε.

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν, προσήλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς 23
 καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
 ποιεῖς; Καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 24
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ

¹ ὡσαννά, hosanna. ² ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ³ οὐδέποτε, never. ⁴ νήπιος, infant, child. ⁵ θηλάζω, suckle, nurse. ⁶ καταρτίζω, mend, fit. ⁷ αἶνος, ου, ὁ, praise. ⁸ καταλείπω, leave, leave behind. ⁹ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁰ αὐλίζομαι, spend the night, lodge. ¹¹ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ¹² ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹³ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁴ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ¹⁵ φύλλον, ου, τό, leaf. ¹⁶ μηκέτι, no longer. ¹⁷ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁸ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁹ διακρίνω, discriminate, judge. ²⁰ καὶ, and if, even if.

μοι, καὶ γὰρ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα¹ 25
 Ἰωάννου πόθεν² ἦν; Ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ διελογίζοντο³
 παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, Διὰ τί
 οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, 26
 φοβούμεθα τὸν ὄχλον· πάντες γὰρ ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς
 προφήτην. Καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον, Οὐκ οἶδαμεν. Ἔφη 27
 αὐτοῖς καὶ αὐτός, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. 28
 Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ
 πρώτῳ εἶπεν, Τέκνον, ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί⁴ μου.
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ θέλω· ὕστερον⁵ δὲ μεταμεληθεὶς,⁶ 29
 ἀπῆλθεν. Καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως.⁷ Ὁ δὲ 30
 ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἐγώ, κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. Τίς ἐκ τῶν δύο 31
 ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; Λέγουσιν αὐτῷ, Ὁ πρῶτος. Λέγει
 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι⁸ καὶ αἱ πόρναι⁹
 προάγουσιν¹⁰ ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἦλθεν γὰρ πρὸς 32
 ὑμᾶς Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ
 τελῶναι⁸ καὶ αἱ πόρναι⁹ ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ
 μετεμελήθητε⁶ ὕστερον⁵ τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ² πόθεν, from where? whence. ³ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁴ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁷ ὡσαύτως, likewise. ⁸ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁹ πόρνη, ἡ, prostitute. ¹⁰ προάγω, lead forth, go before.

Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης,¹ ὅστις 33
ἐφύτευσεν² ἀμπελῶνα,³ καὶ φραγμὸν⁴ αὐτῷ περιέθηκεν,⁵ καὶ ὠρυξεν⁶
ἐν αὐτῷ ληνόν,⁷ καὶ ὠκοδόμησεν πύργον,⁸ καὶ ἐξέδοτο⁹ αὐτὸν
γεωργοῖς,¹⁰ καὶ ἀπεδήμησεν.¹¹ Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, 34
ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργούς,¹⁰ λαβεῖν τοὺς
καρπούς αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ¹⁰ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν 35
μὲν ἔδειραν,¹² ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.¹³ Πάλιν 36
ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων: καὶ ἐποίησαν
αὐτοῖς ὡσαύτως.¹⁴ Ὑστερον¹⁵ δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν 37
αὐτοῦ, λέγων, Ἐντραπήσονται¹⁶ τὸν υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ¹⁰ 38
ιδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:¹⁷ δεῦτε,
ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ κατάσχωμεν¹⁹ τὴν κληρονομίαν²⁰ αὐτοῦ. 39
Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος³ καὶ ἀπέκτειναν. 40
Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,³ τί ποιήσῃ τοῖς γεωργοῖς¹⁰
ἐκείνοις; Λέγουσιν αὐτῷ, Κακοὺς κακῶς²¹ ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν 41
ἀμπελῶνα³ ἐκδώσεται⁹ ἄλλοις γεωργοῖς,¹⁰ οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ
τοὺς καρπούς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 42
Οὐδέποτε²² ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν²³ οἱ
οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας:²⁴ παρὰ κυρίου
ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστὴ²⁵ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Διὰ τοῦτο 43

¹ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ² φυτεύω, plant. ³ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ⁴ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ⁵ περιτίθημι, place around, put around. ⁶ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁷ ληνός, οὔ, ἡ, wine press, winepress. ⁸ πύργος, οὐ, ὁ, tower, fortified structure. ⁹ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁰ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹¹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹² δέρω, beat, flay. ¹³ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁴ ὡσαύτως, likewise. ¹⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁶ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁷ κληρονόμος, οὐ, ὁ, heir, inheritor. ¹⁸ δεῦτε, come!. ¹⁹ κατέχω, hold back, hold fast. ²⁰ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ²¹ κακῶς, badly, evilly. ²² οὐδέποτε, never. ²³ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ²⁴ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ²⁵ θαυμαστός, wonderful, marvelous.

λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ
δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν 44
λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται.¹ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει² αὐτόν. 45
Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ
ἐγνώσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, 46
ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ³ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων, 22
Ὡμοιωθῇ⁴ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις
ἐποίησεν γάμους⁵ τῷ υἱῷ αὐτοῦ· καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ 3
καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους,⁵ καὶ οὐκ ἤθελον ἔλθεῖν. 4
Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, Εἴπατε τοῖς κεκλημένοις.
Ἰδού, τὸ ἄριστόν⁶ μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί⁷ μου καὶ τὰ σιτιστὰ⁸
τεθυμένα,⁹ καὶ πάντα ἔτοιμα·¹⁰ δεῦτε¹¹ εἰς τοὺς γάμους.⁵ Οἱ δὲ 5
ἀμελήσαντες¹² ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν
ἐμπορίαν¹³ αὐτοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ 6
ὑβρίσαν¹⁴ καὶ ἀπέκτειναν. Καὶ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη,¹⁵ 7
καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα¹⁶ αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς¹⁷
ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.¹⁸ Τότε λέγει τοῖς δούλοις 8
αὐτοῦ, Ὁ μὲν γάμος⁵ ἔτοιμός¹⁰ ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν
ἄξιοι. Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους¹⁹ τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν 9

¹ συνθλάω, break, break in pieces. ² λικμάω, crush, scatter. ³ ἐπειδὴ, since, because. ⁴ ὁμοίω, make like, liken. ⁵ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁶ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ⁷ ταῦρος, ου, ὁ, bull, ox. ⁸ σιτιστός, fattened. ⁹ θύω, sacrifice, kill. ¹⁰ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹¹ δεῦτε, come!. ¹² ἀμελέω, neglect, be unconcerned. ¹³ ἐμπορία, ας, ἡ, business, trade. ¹⁴ ὑβρίζω, mistreat, insult. ¹⁵ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹⁶ στράτευμα, τος, τό, expedition, army. ¹⁷ φονεύς, έως, ὁ, murderer. ¹⁸ ἐμπρήθω, burn, set on fire. ¹⁹ διεξόδος, ου, ἡ, outlet, way out.

εὐρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.¹ Καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι 10
 εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους εὔρον, πονηροὺς τε καὶ
 ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη² ὁ γάμος¹ ἀνακειμένων.³ Εἰσελθὼν δὲ ὁ 11
 βασιλεὺς θεάσασθαι⁴ τοὺς ἀνακειμένους³ εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ
 ἐνδεδυμένον⁵ ἔνδυμα⁶ γάμου·¹ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐταῖρε,⁷ πῶς εἰσῆλθες 12
 ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα⁶ γάμου;¹ Ὁ δὲ ἐφिमώθη.⁸ Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς 13
 τοῖς διακόνοις, Δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἄρατε αὐτὸν καὶ
 ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·⁹ ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁰ καὶ ὁ
 βρυγμὸς¹¹ τῶν ὀδόντων.¹² Πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,¹³ ὀλίγοι δὲ 14
 ἐκλεκτοί.¹⁴

Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον¹⁵ ἔλαβον ὅπως αὐτὸν 15
 παγιδεύσωσιν¹⁶ ἐν λόγῳ. Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς 16
 αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν,¹⁷ λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι
 ἀληθὴς¹⁸ εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει
 σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. Εἰπὲ οὖν 17
 ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; Ἐξεστὶν δοῦναι κῆνσον²⁰ Καίσαρι,²¹ ἢ οὐ; Γινούς δὲ 18
 ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν²² αὐτῶν εἶπεν, Τί με πειράζετε, ὑποκριταί;²³ 19
 Ἐπιδείξατέ²⁴ μοι τὸ νόμισμα²⁵ τοῦ κήνσου.²⁰ Οἱ δὲ προσήνεγκαν
 αὐτῷ δηνάριον.²⁶ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν²⁷ αὕτη καὶ ἡ 20

¹ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ² πλήθω, fill. ³ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁴ θεάομαι, look at, behold. ⁵ ἐνδύω, put on, clothe. ⁶ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁷ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ⁸ φιμώω, muzzle, silence. ⁹ ἐξώτερος, outer, outside. ¹⁰ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹¹ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹² ὀδός, ὁ, tooth. ¹³ κλητός, called, summoned. ¹⁴ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁵ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹⁶ παγιδεύω, ensnare, entrap. ¹⁷ Ἡρωδιανοί, ὡν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹⁸ ἀληθής, true, unconcealed. ¹⁹ μέλει, it is a care, it concerns. ²⁰ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ²¹ Καῖσαρ, ος, ὁ, Caesar. ²² πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ²³ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ²⁴ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ²⁵ νόμισμα, τος, τό, coin, money. ²⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ²⁷ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness.

ἐπιγραφῇ;¹ Λέγουσιν αὐτῷ, Καίσαρος.² Τότε λέγει αὐτοῖς, Ἀπόδοτε 21
οὖν τὰ Καίσαρος² Καίσαρι,² καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἀκούσαντες 22
ἐθαύμασαν: καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,³ οἱ λέγοντες μὴ 23
εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, 24
Μωσῆς εἶπεν, Ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει⁴ ὁ
ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί: καὶ ὁ πρῶτος 25
γαμήσας⁵ ἐτελεύτησεν:⁶ καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκεν τὴν γυναῖκα
αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ὅμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως 26
τῶν ἑπτὰ. Ὑστερον⁷ δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν 27
ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; Πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. 29
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς
γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε 30
γαμοῦσιν,⁵ οὔτε ἐκγαμίζονται,⁸ ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ
εἰσιν. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν 31
ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, Ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς 32
Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ
ζώντων. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο⁹ ἐπὶ τῇ διδαχῇ 33
αὐτοῦ.

¹ ἐπιγραφῇ, ἥς, ἡ, inscription, title. ² Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ³ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁴ ἐπιγαμβρεύω, marry as next of kin. ⁵ γαμέω, marry. ⁶ τελευτάω, die, end. ⁷ ὕστερον, lastly, afterward. ⁸ ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ⁹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded.

Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν¹ τοὺς Σαδδουκαίους,² 34
 συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός,³ 35
 πειράζων αὐτόν, καὶ λέγων, Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ 36
 νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐν 37
 ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ⁴ σου. 38
 Αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. Δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ, 39
 Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον⁵ σου ὡς σεαυτόν. Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν 40
 ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμονται.⁶

Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, 41
 Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; Τίνος υἱὸς ἐστίν; Λέγουσιν αὐτῷ,
 Τοῦ Δαυὶδ. Λέγει αὐτοῖς, Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτόν 43
 καλεῖ, λέγων, Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, 44
 ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον⁷ τῶν ποδῶν σου; Εἰ οὖν 45
 Δαυὶδ καλεῖ αὐτόν κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο 46
 αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον: οὐδὲ ἐτόλμησέν⁸ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς
 ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτόν οὐκέτι.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων, 23
 Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας⁹ ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
 Φαρισαῖοι: πάντα οὖν ὅσα ἔαν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ 3
 ποιεῖτε: κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ

¹ φιμώω, muzzle, silence. ² Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ³ νομικός, pertaining to the law. ⁴ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁵ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁶ κρεμάννυμι, hang, hang up. ⁷ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁸ τολμάω, dare, endure. ⁹ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair.

ποιοῦσιν. Δεσμεύουσιν¹ γὰρ φορτία² βαρέα³ καὶ δυσβάστακτα,⁴ καὶ 4
 ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους⁵ τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ⁶ αὐτῶν
 οὐ θέλουσιν κινήσαι⁷ αὐτά. Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς 5
 τὸ θεαθῆναι⁸ τοῖς ἀνθρώποις: πλατύνουσιν⁹ δὲ τὰ φυλακτήρια¹⁰
 αὐτῶν, καὶ μεγαλύνουσιν¹¹ τὰ κράσπεδα¹² τῶν ἱματίων αὐτῶν: 6
 φιλοῦσιν¹³ τε τὴν πρωτοκλισίαν¹⁴ ἐν τοῖς δείπνοις,¹⁵ καὶ τὰς
 πρωτοκαθεδρίας¹⁶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμούς¹⁷ ἐν ταῖς 7
 ἀγοραῖς,¹⁸ καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, Ῥαββί, ῤαββί: ὑμεῖς δὲ 8
 μὴ κληθῆτε Ῥαββί: εἷς γὰρ ἐστὶν ὑμῶν ὁ καθηγητής,¹⁹ ὁ χριστός:
 πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ 9
 τῆς γῆς: εἷς γὰρ ἐστὶν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲ 10
 κληθῆτε καθηγηταί:¹⁹ εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ καθηγητής,¹⁹ ὁ χριστός. 11
 Ὁ δὲ μεῖζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος. Ὅστις δὲ ὑψώσει²⁰ ἑαυτόν, 12
 ταπεινωθήσεται:²¹ καὶ ὅστις ταπεινώσει²¹ ἑαυτόν, ὑψωθήσεται.²⁰

Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,²² ὅτι κατεσθίετε²³ 13
 τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν,²⁴ καὶ προφάσει²⁵ μακρὰ²⁶ προσευχόμενοι: διὰ
 τοῦτο λήψεσθε περισσότερον²⁷ κρίμα.²⁸ Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ 14
 Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,²² ὅτι κλείετε²⁹ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
 ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων: ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς

¹ δεσμεύω, bind together, tie into a bundle. ² φορτίον, ου, τό, burden, load. ³ βαρύς, heavy, burdensome. ⁴ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ⁵ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ⁶ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁷ κινέω, move, stir. ⁸ θεάομαι, look at, behold. ⁹ πλατύνω, broaden, enlarge. ¹⁰ φυλακτήριον, ου, τό, leather prayerband or case, amulet. ¹¹ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹² κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹³ φιλέω, love, kiss. ¹⁴ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹⁵ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁶ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ¹⁷ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ¹⁸ ἀγορά, ας, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁹ καθηγητής, οὔ, ὁ, teacher, leader. ²⁰ ὑψώω, lift up, exalt. ²¹ ταπεινῶω, humble, humiliate. ²² ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ²³ κατεσθίω, eat up, devour. ²⁴ χήρα, ας, ἡ, widow. ²⁵ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ²⁶ μακρός, long, far distant. ²⁷ περισσός, excessive, abundant. ²⁸ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ²⁹ κλείω, shut, shut up.

εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι περιάγετε² τὴν 15

θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν³ ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον,⁴ καὶ ὅταν
γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης⁵ διπλότερον⁶ ὑμῶν.

Οὐαὶ ὑμῖν, ὀδηγοὶ⁷ τυφλοί, οἱ λέγοντες, Ὃς ἂν ὁμόση⁸ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν 16

ἐστίν· ὃς δ' ἂν ὁμόση⁸ ἐν τῷ χρυσῷ⁹ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ¹⁰ καὶ 17

τυφλοί· τίς γὰρ μείζων ἐστίν, ὁ χρυσός,⁹ ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάζων¹¹ τὸν

χρυσόν;⁹ Καί, Ὃς ἂν ὁμόση⁸ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ,¹² οὐδέν ἐστίν· ὃς δ' 18

ἂν ὁμόση⁸ ἐν τῷ δώρῳ¹³ τῷ ἐπάνω¹⁴ αὐτοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ¹⁰ καὶ 19

τυφλοί· τί γὰρ μείζων, τὸ δῶρον,¹³ ἢ τὸ θυσιαστήριον¹² τὸ ἀγιάζον¹¹ τὸ

δῶρον;¹³ Ὁ οὖν ὁμόσας⁸ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ¹² ὁμνύει⁸ ἐν αὐτῷ καὶ ἐν 20

παῶσιν τοῖς ἐπάνω¹⁴ αὐτοῦ· καὶ ὁ ὁμόσας⁸ ἐν τῷ ναῷ ὁμνύει⁸ ἐν αὐτῷ 21

καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι αὐτόν· καὶ ὁ ὁμόσας⁸ ἐν τῷ οὐρανῷ ὁμνύει⁸ 22

ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω¹⁴ αὐτοῦ.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι ἀποδεκατοῦτε¹⁵ 23

τὸ ἡδύοσμον¹⁶ καὶ τὸ ἄνηθον¹⁷ καὶ τὸ κύμινον,¹⁸ καὶ ἀφήκατε τὰ

βαρύτερα¹⁹ τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον²⁰ καὶ τὴν πίστιν·

ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κακεῖνα²¹ μὴ ἀφίεναι. Ὅδηγοὶ⁷ τυφλοί, οἱ 24

¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ² περιάγω, lead around, go about. ³ ξηρός, dry, withered. ⁴ προσήλυτος, οὐ, ὁ, proselyte, convert. ⁵ γεέννα, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁶ διπλοῦς, double, two-fold. ⁷ ὀδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ⁸ ὁμνύω, swear, take an oath. ⁹ χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ¹⁰ μωρός, foolish, stupid. ¹¹ ἀγιάζω, make holy, consecrate. ¹² θυσιαστήριον, οὐ, τό, altar. ¹³ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ¹⁴ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁵ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ¹⁶ ἡδύοσμον, οὐ, τό, mint, peppermint. ¹⁷ ἄνηθον, οὐ, τό, dill, anise. ¹⁸ κύμινον, οὐ, τό, cummin, cumin. ¹⁹ βαρύς, heavy, burdensome. ²⁰ ἔλεος, οὐ, ὁ, pity, mercy. ²¹ κακεῖνος, and he, and she.

διυλίζοντες¹ τὸν κώνωπα,² τὴν δὲ κάμηλον³ καταπίνοντες.⁴

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁵ ὅτι καθαρίζετε τὸ 25

ἔξωθεν⁶ τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,⁷ ἔσωθεν⁸ δὲ γέμουσιν⁹ ἐξ

ἄρπαγῆς¹⁰ καὶ ἀδικίας.¹¹ Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ 26

ἐντὸς¹² τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,⁷ ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς¹³

αὐτῶν καθαρὸν.¹⁴

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁵ ὅτι παρομοιάζετε¹⁵ 27

τάφοις¹⁶ κεκονιαμένοις,¹⁷ οἵτινες ἔξωθεν⁶ μὲν φαίνονται ὡραῖοι,¹⁸

ἔσωθεν⁸ δὲ γέμουσιν⁹ ὀστέων¹⁹ νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.²⁰ 28

Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν⁶ μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι,

ἔσωθεν⁸ δὲ μεστοὶ²¹ ἐστε ὑποκρίσεως²² καὶ ἀνομίας.²³

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁵ ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς 29

τάφους¹⁶ τῶν προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε²⁴ τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, 30

καὶ λέγετε, Εἰ ἤμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεν

κοινωνοὶ²⁵ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. Ὡστε μαρτυρεῖτε 31

ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων²⁶ τοὺς προφῆτας: καὶ ὑμεῖς 32

πληρώσατε τὸ μέτρον²⁷ τῶν πατέρων ὑμῶν. Ὅφεις,²⁸ γεννήματα²⁹ 33

¹ διυλίζω, filter out, strain out. ² κώνωψ, ωπος, ό, gnat, mosquito. ³ κάμηλος, ου, ό, camel. ⁴ καταπίνω, drink down, swallow. ⁵ ὑποκριτής, οὔ, ό, hypocrite, pretender. ⁶ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ⁷ παροψίς, ίδος, ή, dish, plate. ⁸ ἔσωθεν, from within, within. ⁹ γέμω, fill, am full of. ¹⁰ ἄρπαγή, ής, ή, plunder, robbery. ¹¹ ἀδικία, ας, ή, unrighteousness. ¹² ἐντός, inside, among. ¹³ ἐκτός, aside from, besides. ¹⁴ καθαρός, clean, pure. ¹⁵ παρομοιάζω, be like, resemble. ¹⁶ τάφος, ου, ό, grave, tomb. ¹⁷ κονιάω, whitewash. ¹⁸ ὡραῖος, beautiful, fair. ¹⁹ ὀστέον, τό, bone. ²⁰ ἀκαθαρσία, ας, ή, uncleanness, impurity. ²¹ μεστός, full. ²² ὑπόκρισις, εως, ή, hypocrisy. ²³ ἀνομία, ας, ή, lawlessness, iniquity. ²⁴ κοσμέω, adorn, put into order. ²⁵ κοινωνός, οὔ, ό, partner, sharer. ²⁶ φονεύω, kill, murder. ²⁷ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ²⁸ ὄφις, εως, ό, snake, serpent. ²⁹ γέννημα, τος, τό, offspring, child.

ἐχιδνῶν,¹ πῶς φύγητε² ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης;³ Διὰ τοῦτο, ἰδοὺ, 34
 ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς⁴ καὶ γραμματεῖς:
 καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν
 μαστιγώσετε⁵ ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς
 πόλιν: ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον⁶ ἐπὶ τῆς 35
 γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου⁷
 υἱοῦ Βαραχίου,⁸ ὃν ἐφονεύσατε⁹ μεταξύ¹⁰ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ
 θυσιαστηρίου.¹¹ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἥξει¹² πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν 36
 γενεὰν ταύτην.

Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα τοὺς προφήτας καὶ 37
 λιθοβολοῦσα¹³ τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις¹⁴ ἠθέλησα
 ἐπισυναγαγεῖν¹⁵ τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον¹⁶ ἐπισυνάγει¹⁵ ὄρνις¹⁷ τὰ
 νοσσία¹⁸ ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας,¹⁹ καὶ οὐκ ἠθέλησατε. Ἰδοὺ, 38
 ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ με ἴδητε 39
 ἀπ' ἄρτι ἕως ἂν εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ: καὶ προσήλθον οἱ 24
 μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδείξαι²⁰ αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς²¹ τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ 2
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ
 μὴ ἀφελθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται.²²

¹ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ² φεύγω, flee, escape. ³ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁴ σοφός, wise. ⁵ μαστιγώω, whip, lash. ⁶ ἐκχέω, pour out, shed. ⁷ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁸ Βαραχίας, ου, ὁ, Barachiah. ⁹ φονεύω, kill, murder. ¹⁰ μεταξύ, between, after. ¹¹ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹² ἔρχομαι, have come, am present. ¹³ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁴ ποσάκις, how often? how often. ¹⁵ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁶ τρόπος, ου, ὁ, manner, way. ¹⁷ ὄρνις, ιθος, ἡ, hen, bird. ¹⁸ νοσσίον, ου, τό, young bird, nestling. ¹⁹ πτέρυξ, υγος, ἡ, wing. ²⁰ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ²¹ οἰκοδομή, ης, ἡ, building, edification. ²² καταλύω, destroy, lodge.

Καθημένον δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν,¹ προσήλθον αὐτῷ οἱ 3
μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες, Εἰπέ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ
σημεῖον τῆς σῆς² παρουσίας,³ καὶ τῆς συντελείας⁴ τοῦ αἰῶνος; Καὶ 4
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. 5
Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, Ἐγὼ εἰμι ὁ
χριστός· καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. Μελλήσετε δὲ ἀκούειν 6
πολέμους⁵ καὶ ἀκοὰς⁶ πολέμων·⁵ ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε·⁷ δεῖ γὰρ πάντα
γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω⁸ ἐστὶν τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ 7
ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ⁹ καὶ λοιμοὶ¹⁰ καὶ
σεισμοὶ¹¹ κατὰ τόπους. Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων.¹² Τότε 8
παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς. Καὶ ἔσεσθε
μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ τότε 10
σκανδαλισθήσονται πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ
μισήσουσιν ἀλλήλους. Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται¹³ ἐγερθήσονται, 11
καὶ πλανήσουσιν πολλούς. Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι¹⁴ τὴν ἀνομίαν,¹⁵ 12
ψυγήσεται¹⁶ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν· ὁ δὲ ὑπομείνας¹⁷ εἰς τέλος, οὗτος 13
σωθήσεται. Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν 14
ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ¹⁸ εἰς μαρτύριον¹⁹ πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν· καὶ τότε ἥξει
τὸ τέλος.

¹ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ² σός, your, yours. ³ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁴ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁵ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ⁶ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁷ θροέω, disturb, agitate. ⁸ οὐπω, not yet. ⁹ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ¹⁰ λοιμός, οὔ, ὁ, pestilence, plague. ¹¹ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹² ὠδίν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony. ¹³ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹⁴ πληθύνω, multiply, increase. ¹⁵ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹⁶ ψύχω, cool, grow cold. ¹⁷ ὑπομένω, tarry, endure. ¹⁸ οἰκουμένη, ἡς, ἡ, inhabited world. ¹⁹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ²⁰ ἦκω, have come, am present.

Ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα¹ τῆς ἐρημώσεως,² τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιήλ 15
 τοῦ προφήτου, ἐστὼς ἐν τόπῳ ἀγίῳ – ὁ ἀναγινώσκων νοείτω³ – τότε 16
 οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν⁴ ἐπὶ τὰ ὄρη· ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος⁵ μὴ 17
 καταβαινέτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ 18
 ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρί⁶ 19
 ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις⁷ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. 20
 Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ⁸ ὑμῶν χειμῶνος,⁹ μηδὲ
 σαββάτω. Ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη, οἷα¹⁰ οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς 21
 κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν¹¹ 22
 αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς¹²
 κολοβωθήσονται¹¹ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδού, 23
 ὦδε ὁ χριστός, ἢ ὦδε, μὴ πιστεύσητε. Ἐγερθήσονται γὰρ 24
 ψευδόχριστοι¹³ καὶ ψευδοπροφῆται,¹⁴ καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα
 καὶ τέρατα,¹⁵ ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.¹² Ἰδού, 25
 προείρηκα¹⁶ ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, Ἰδού, ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, 26
 μὴ ἐξέλθητε· Ἰδού, ἐν τοῖς ταμείοις,¹⁷ μὴ πιστεύσητε. Ὡς περ γὰρ ἡ 27
 ἀστραπή¹⁸ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν¹⁹ καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν,²⁰
 οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία²¹ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ ἐὰν 28
 ᾗ τὸ πτώμα,²² ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί.²³

¹ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ² ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ³ νοέω, understand, consider. ⁴ φεύγω, flee, escape. ⁵ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁶ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁷ θηλάζω, suckle, nurse. ⁸ φυγή, ἡς, ἡ, flight. ⁹ χειμῶν, ὠνος, ὁ, winter, storm. ¹⁰ οἷος, such as, of what kind. ¹¹ κολοβόω, curtail, shorten. ¹² ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹³ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ¹⁴ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹⁵ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ¹⁶ προλέγω, say beforehand, forewarn. ¹⁷ ταμείον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹⁸ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ¹⁹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ²⁰ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ²¹ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ²² πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ²³ ἀετός, οὔ, ὁ, eagle, vulture.

Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος 29
σκοτισθήσεται,¹ καὶ ἡ σελήνη² οὐ δώσει τὸ φέγγος³ αὐτῆς, καὶ οἱ
ἀστέρες⁴ πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν
σαλευθήσονται.⁵ Καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ 30
ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ τότε κόψονται⁶ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς,
καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν⁷ τοῦ
οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς 31
ἁγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος⁸ φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν
τοὺς ἐκλεκτοὺς¹⁰ αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων¹¹
οὐρανῶν ἕως ἄκρων¹¹ αὐτῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹² μάθετε¹³ τὴν παραβολήν: ὅταν ἤδη ὁ κλάδος¹⁴ 32
αὐτῆς γένηται ἀπαλός,¹⁵ καὶ τὰ φύλλα¹⁶ ἐκφύη,¹⁷ γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς
τὸ θέρος:¹⁸ οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδῃτε ταῦτα πάντα, γινώσκετε ὅτι 33
ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ¹⁹ ἡ γενεὰ 34
αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ 35
παρελεύσονται,¹⁹ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.¹⁹ Περὶ δὲ τῆς 36
ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν,
εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. Ὡσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,²⁰ οὕτως 37
ἔσται καὶ ἡ παρουσία²¹ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὡσπερ γὰρ ἦσαν ἐν 38

¹ σκοτίζω, darken. ² σελήνη, ης, ἡ, moon. ³ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ⁴ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ⁵ σαλεύω, shake, excite. ⁶ κόπτω, strike, smite. ⁷ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ⁸ σάλπιγξ, ιγγος, ἡ, trumpet. ⁹ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁰ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹¹ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ¹² συκῆ, ἥς, ἡ, fig tree. ¹³ μαρτάνω, learn, ascertain. ¹⁴ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁵ ἀπαλός, tender. ¹⁶ φύλλον, ου, τό, leaf. ¹⁷ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ¹⁸ θέρος, ους, τό, summer. ¹⁹ παρέρχομαι, pass by, go by. ²⁰ Νῶε, ὁ, Noah. ²¹ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming.

ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ¹ τρώγοντες² καὶ πίνοντες,
γαμοῦντες³ καὶ ἐγκαμίζοντες,⁴ ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε⁵ εἰς τὴν
κιβωτόν,⁶ καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς¹ καὶ ἦρεν 39
ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία⁷ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τότε 40
δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ: ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. 41
Δύο ἀλήθουσai⁸ ἐν τῷ μύλῳι:⁹ μία παραλαμβάνεται, καὶ μία
ἀφίεται. Γρηγορεῖτε¹⁰ οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποία ὥρα ὁ κύριος ὑμῶν 42
ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης¹¹ ποία 43
φυλακῇ ὁ κλέπτῃς¹² ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν¹⁰ ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασεν¹³
διορυγῆναι¹⁴ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἔτοιμοι:¹⁵ 44
ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Τίς ἄρα¹⁶ ἐστὶν ὁ 45
πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος,¹⁷ ὃν κατέστησεν¹⁸ ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ
τῆς θεραπείας¹⁹ αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφήν²⁰ ἐν καιρῷ; 46
Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει
ποιοῦντα οὕτως. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν 47
αὐτοῦ καταστήσει¹⁸ αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ 48
καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζει²¹ ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ ἄρξῃται τύπτειν²² 49
τοὺς συνδούλους,²³ ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθύοντων,²⁴ ἥξει²⁵ 50
ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,²⁶ καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ
οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει²⁷ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν 51

¹ κατακλυσμός, οὐ, ὁ, flood, deluge. ² τρώγω, gnaw, crunch. ³ γαμέω, marry. ⁴ ἐγκαμίζω, give in marriage, marry. ⁵ Νῶε, ὁ, Noah. ⁶ κιβωτός, οὐ, ἡ, wooden box, ark. ⁷ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁸ ἀλήθω, grind. ⁹ μύλων, mill-house. ¹⁰ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹¹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹² κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ¹³ ἐάω, permit, allow. ¹⁴ διορύσσω, break through, break in. ¹⁵ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁶ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁷ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁸ καθίστημι, set, constitute. ¹⁹ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ²⁰ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ²¹ χρονίζω, spend or take time, delay. ²² τύπτω, smite, beat. ²³ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ²⁴ μεθύω, be drunken, am drunk. ²⁵ ἦκω, have come, am present. ²⁶ προσδοκάω, wait for, look for. ²⁷ διχοτομέω, cut in two, scourge severely.

ὑποκριτῶν¹ θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς² καὶ ὁ βρυγμὸς³ τῶν
ὀδόντων.⁴

Τότε ὁμοιωθήσεται⁵ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα⁶ παρθένοις,⁷ αἵτινες **25**

λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας⁸ αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν⁹ τοῦ νυμφίου.

Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι,¹¹ καὶ αἱ πέντε μωραί.¹² Αἵτινες **2**

μωραί,¹² λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας⁸ αὐτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν

ἔλαιον·¹³ αἱ δὲ φρόνιμοι¹¹ ἔλαβον ἔλαιον¹³ ἐν τοῖς ἀγγείοις¹⁴ αὐτῶν **4**

μετὰ τῶν λαμπάδων⁸ αὐτῶν. Χρονίζοντος¹⁵ δὲ τοῦ νυμφίου,¹⁰ **5**

ἐνύσταξαν¹⁶ πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.¹⁷ Μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ¹⁸ **6**

γένονεν, Ἰδοὺ, ὁ νυμφίος¹⁰ ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν⁹ αὐτοῦ. **7**

Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι⁷ ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν¹⁹ τὰς

λαμπάδας⁸ αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραί¹² ταῖς φρονίμοις¹¹ εἶπον, Δότε ἡμῖν ἐκ **8**

τοῦ ἐλαίου¹³ ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες⁸ ἡμῶν σβέννυνται.²⁰ **9**

Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι,¹¹ λέγουσαι, Μήποτε²¹ οὐκ ἀρκέσῃ²²

ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας²³ καὶ

ἀγοράσατε ἑαυταῖς. Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ **10**

νυμφίος·¹⁰ καὶ αἱ ἔτοιμοι²⁴ εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους,²⁵ καὶ

ἐκλείσθη²⁶ ἡ θύρα. Ὑστερον²⁷ δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι,⁷ **11**

λέγουσαι, Κύριε, κύριε, ἀνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν **12**

¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ² κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ³ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁴ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁵ ὁμοιώω, make like, liken. ⁶ δέκα, ten, 10. ⁷ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁸ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ⁹ ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ¹⁰ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹¹ φρόνιμος, prudent, wise. ¹² μωρός, foolish, stupid. ¹³ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁴ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ¹⁵ χρονίζω, spend or take time, delay. ¹⁶ νυστάζω, become drowsy, doze. ¹⁷ καθεύδω, sleep. ¹⁸ κραυγή, ἤς, ἡ, outcry, crying. ¹⁹ κοσμέω, adorn, put into order. ²⁰ σβέννυμι, quench, extinguish. ²¹ μήποτε, never, lest perchance. ²² ἀρκέω, assist, suffice. ²³ πωλέω, sell. ²⁴ ἔτοιμος, ready, prepared. ²⁵ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ²⁶ κλείω, shut, shut up. ²⁷ ὕστερον, lastly, afterward.

λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε¹ οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν 13
 ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

Ὡσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν² ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ 14
 παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: καὶ ὧς μὲν ἔδωκεν πέντε 15
 τάλαντα,³ ὧς δὲ δύο, ὧς δὲ ἓν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν: καὶ
 ἀπεδήμησεν² εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα³ λαβὼν 16
 εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα.³ Ὡσαύτως⁴ 17
 καὶ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν⁵ καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. Ὁ δὲ τὸ ἐν λαβὼν 18
 ἀπελθὼν ὠρυξεν⁶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψεν⁷ τὸ ἀργύριον⁸ τοῦ κυρίου
 αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, 19
 καὶ συναίρει⁹ μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα 20
 λαβὼν προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα,³ λέγων, Κύριε, πέντε
 τάλαντά³ μοι παρέδωκας: ἴδε, ἄλλα πέντε τάλαντα³ ἐκέρδησα⁵ ἐπ'
 αὐτοῖς. Ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,¹⁰ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, 21
 ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:¹¹ εἴσελθε εἰς τὴν
 χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα³ λαβὼν 22
 εἶπεν, Κύριε, δύο τάλαντά³ μοι παρέδωκας: ἴδε, ἄλλα δύο τάλαντα³
 ἐκέρδησα⁵ ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,¹⁰ δοῦλε ἀγαθὲ 23
 καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω:¹¹ εἴσελθε
 εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν τάλαντον³ 24

¹ γρηγορέω, watch, keep watch. ² ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ³ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁴ ὡσαύτως, likewise. ⁵ κερδαίνω, gain, win. ⁶ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁷ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ⁸ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁹ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ¹⁰ εὖ, well, well done. ¹¹ καθίστημι, set, constitute.

εἰληφῶς εἶπεν, Κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς¹ εἶ ἄνθρωπος, θερίζων²
 ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν³ οὐ διεσκόρπισας:⁴ καὶ 25
 φοβηθεῖς, ἀπελθὼν ἔκρυψα⁵ τὸ τάλαντόν⁶ σου ἐν τῇ γῇ· Ἴδε, ἔχεις τὸ
 σόν.⁷ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Πονηρὲ δοῦλε καὶ 26
 ὀκνηρέ,⁸ ἤδεις ὅτι θερίζω² ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν³ οὐ
 διεσκόρπισα:⁴ ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν⁹ μου τοῖς τραπεζίταις,¹⁰ 27
 καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην¹¹ ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.¹² Ἄρατε οὖν ἀπ' 28
 αὐτοῦ τὸ τάλαντον,⁶ καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα¹³ τάλαντα.⁶ Τῷ γὰρ 29
 ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται: ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος,
 καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ τὸν ἀχρεῖον¹⁴ δοῦλον ἐκβάλετε 30
 εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.¹⁵ Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁶ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁷
 τῶν ὀδόντων.¹⁸
 Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ 31
 ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ 32
 συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ¹⁹ αὐτοὺς
 ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν²⁰ ἀφορίζει¹⁹ τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν
 ἐρίφων:²¹ καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια²² 33
 ἐξ εὐωνύμων.²³ Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε,²⁴ οἱ 34
 εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε²⁵ τὴν ἡτοιμασμένην

¹ σκληρός, hard, rough. ² θερίζω, reap, gather. ³ ὅθεν, from where, from which. ⁴ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁵ κρύπτω, conceal, hide. ⁶ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁷ σός, your, yours. ⁸ ὀκνηρός, lazy, idle. ⁹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁰ τραπεζίτης, ου, ό, money changer, banker. ¹¹ κομίζω, receive, bring. ¹² τόκος, ου, ό, interest, usury. ¹³ δέκα, ten, 10. ¹⁴ ἀχρεῖος, useless, worthless. ¹⁵ ἐξώτερος, outer, outside. ¹⁶ κλαυθμός, ου, ό, weeping, lamentation. ¹⁷ βρυγμός, ου, ό, biting, gnashing of teeth. ¹⁸ ὀδός, ό, tooth. ¹⁹ ἀφορίζω, separate, set apart. ²⁰ ποιμὴν, ένος, ό, shepherd. ²¹ ἐρίφος, ου, ό, young goat, kid. ²² ἐρίφιον, ου, τό, goat, kid. ²³ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ²⁴ δεῦτε, come!. ²⁵ κληρονομέω, inherit, obtain.

ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς¹ κόσμου. Ἐπείνασα² γάρ, καὶ 35
 ἐδώκατέ μοι φαγεῖν: ἐδίψησα,³ καὶ ἐποτίσατέ⁴ με: ξένος⁵ ἤμην, καὶ
 συνηγάγετέ με: γυμνός,⁶ καὶ περιεβάλετέ⁷ με: ἡσθένησα, καὶ 36
 ἐπεσκέψασθέ⁸ με: ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἦλθετε πρὸς με. Τότε 37
 ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν
 πεινῶντα,² καὶ ἐθρέψαμεν;⁹ Ἡ διψῶντα,³ καὶ ἐποτίσαμεν;⁴ Πότε¹⁰ δέ 38
 σε εἶδομεν ξένον,⁵ καὶ συνηγάγομεν; Ἡ γυμνόν,⁶ καὶ περιεβάλομεν;⁷ 39
 Πότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ,¹¹ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἦλθομεν πρὸς σε; Καὶ 40
 ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον
 ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων,¹² ἐμοὶ
 ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων,¹³ Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ 41
 κατηραμένοι,¹⁴ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ
 καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα² γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν: 42
 ἐδίψησα,³ καὶ οὐκ ἐποτίσατέ⁴ με: ξένος⁵ ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με: 43
 γυμνός,⁶ καὶ οὐ περιεβάλετέ⁷ με: ἀσθενής,¹¹ καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ
 ἐπεσκέψασθέ⁸ με. Τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοί, λέγοντες, Κύριε, 44
 πότε σὲ εἶδομεν πεινῶντα,² ἢ διψῶντα,³ ἢ ξένον,⁵ ἢ γυμνόν,⁶ ἢ ἀσθενῆ,
 ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, 45
 λέγων, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν
 ἐλαχίστων,¹² οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς 46

¹ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ² πεινάω, hunger, am hungry. ³ διψάω, thirst, thirst for. ⁴ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁵ ξένος, strange, stranger. ⁶ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁷ περιβάλλω, put around, clothe. ⁸ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁹ τρέφω, make to grow, nourish. ¹⁰ πότε, when? at what time? ¹¹ ἀσθενής, weak, infirm. ¹² ἐλάχιστος, least, smallest. ¹³ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹⁴ καταράμαι, curse.

κόλασιν¹ αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν² ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν **26**

τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα³ γίνεται, **2**

καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. Τότε **3**

συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ

λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν⁴ τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καϊάφα,⁵ καὶ **4**

συνεβουλεύσαντο⁶ ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ⁷ κρατήσωσιν καὶ

ἀποκτείνωσιν. Ἐλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,⁸ ἵνα μὴ θόρυβος⁹ γένηται **5**

ἐν τῷ λαῷ. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ¹⁰ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος **6**

τοῦ λεπροῦ,¹¹ προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον¹² μύρου¹³ ἔχουσα **7**

βαρυτίμου,¹⁴ καὶ κατέχεεν¹⁵ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου.¹⁶ **8**

Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν,¹⁷ λέγοντες, Εἰς τί ἡ

ἀπώλεια¹⁸ αὕτη; Ἡδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον¹³ πραθῆναι¹⁹ πολλοῦ, **9**

καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. Γινούς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί κόπους²⁰ **10**

παρέχετε²¹ τῇ γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. Πάντοτε **11**

γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. **12**

Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον¹³ τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ

ἐνταφιάσαι²² με ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ **13**

εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὁ ἐποίησεν

¹ κόλασις, εως, ἡ, punishment, chastisement. ² τελέω, finish, fulfill. ³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁴ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁵ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁶ συμβουλεύω, plot, advise. ⁷ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁸ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁹ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ¹⁰ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹¹ λεπρός, οῦ, ὁ, scaly, leprous. ¹² ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ¹³ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹⁴ βαρύτιμος, very expensive, very precious. ¹⁵ καταχέω, pour out, down. ¹⁶ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁷ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁸ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹⁹ πιπράσκω, sell. ²⁰ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ²¹ παρέχω, offer, afford. ²² ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury.

αὕτη εἰς μνημόσυνον¹ αὐτῆς. Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ 14
 λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης,² πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν, Τί 15
 θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; Οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ
 τριάκοντα³ ἀργύρια,⁴ καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν⁵ ἵνα αὐτὸν 16
 παραδῷ.

Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἡμέρων⁶ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες 17
 αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;⁷ Ὁ δὲ εἶπεν, 18
 Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα,⁸ καὶ εἰπατε αὐτῷ, Ὁ
 διδάσκαλος λέγει, Ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστιν: πρὸς σε ποιῶ τὸ
 Πάσχα⁷ μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς 19
 συνέταξεν⁹ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.⁷ Ὁψίας¹⁰ δὲ 20
 γενομένης ἀνέκειτο¹¹ μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, 21
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Καὶ λυπούμενοι¹² 22
 σφόδρα¹³ ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν, Μήτι¹⁴ ἐγώ εἰμι,
 κύριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ὁ ἐμβάψας¹⁵ μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ 23
 τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, 24
 καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ: οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται: καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ
 ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν εἶπεν, 25
 Μήτι¹⁴ ἐγώ εἰμι, ῥαββί; Λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶπας. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, 26

¹ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ² Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ³ τριάκοντα, thirty, 30. ⁴ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁵ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ⁶ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ⁷ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁸ δεῖνα, ὁ, certain one, so and so. ⁹ συντάσσω, arrange, direct. ¹⁰ ὄψιος, late. ¹¹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹² λυπέω, grieve, pain. ¹³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁴ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁵ ἐμβάπτω, dip, dip into. ¹⁶ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish.

λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν¹ καὶ ἐδίδου
 τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε: τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. 27
 Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων,
 Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες: τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς 28
 διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον² εἰς ἄφεσιν³ ἁμαρτιῶν. Λέγω 29
 δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἅπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος⁴ τῆς
 ἀμπέλου,⁵ ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν
 ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου.

Καὶ ὑμνήσαντες⁶ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁷ 30

Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε⁸ ἐν ἐμοὶ 31
 ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ: γέγραπται γάρ, Πατάξω⁹ τὸν ποιμένα,¹⁰ καὶ
 διασκορπισθήσεται¹¹ τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης.¹² Μετὰ δὲ τὸ 32
 ἐγερθῆναί με, προάξω¹³ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 33
 Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται⁸ ἐν σοί, ἐγὼ δὲ
 οὐδέποτε¹⁴ σκανδαλισθήσομαι.⁸ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι 34
 ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτί, πρὶν¹⁵ ἀλέκτορα¹⁶ φωνῆσαι, τρίς¹⁷ ἀπαρνήσῃ¹⁸
 με. Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κἂν¹⁹ δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε 35
 ἀπαρνήσωμαι.¹⁸ Ὁμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

¹ κλάω, break. ² ἐκχέω, pour out, shed. ³ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁴ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁵ ἀμπέλος, ου, ἡ, vine. ⁶ ὑμνέω, sing to, praise. ⁷ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁸ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁹ πατάσσω, strike, smite. ¹⁰ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹¹ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹² ποίμνη, ης, ἡ, flock. ¹³ προάγω, lead forth, go before. ¹⁴ οὐδέποτε, never. ¹⁵ πρὶν, before, formerly. ¹⁶ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁷ τρίς, thrice, three times. ¹⁸ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁹ κἂν, and if, even if.

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον¹ λεγόμενον Γεθσημανῆ,² 36
 καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, Καθίσατε αὐτοῦ,³ ἕως οὗ ἀπελθὼν
 προσεύξωμαι ἐκεῖ. Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς 37
 Ζεβεδαίου,⁴ ἤρξατο λυπεῖσθαι⁵ καὶ ἀδημονεῖν.⁶ Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ 38
 Ἰησοῦς, Περίλυπός⁷ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ
 γρηγορεῖτε⁸ μετ' ἐμοῦ. Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον 39
 αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων, Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν,
 παρελθέτω⁹ ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω,
 ἀλλ' ὡς σύ. Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὕρισκει αὐτοὺς 40
 καθεύδοντας,¹⁰ καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ, Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε¹¹ μίαν
 ὥραν γρηγορῆσαι⁸ μετ' ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε⁸ καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ 41
 εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.¹² Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον,¹³ ἡ δὲ σὰρξ
 ἀσθενής.¹⁴ Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο, λέγων, Πάτερ 42
 μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν⁹ ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ
 αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. Καὶ ἔλθων εὕρισκει αὐτοὺς 43
 πάλιν καθεύδοντας:¹⁰ ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.¹⁵ 44
 Καὶ ἀφείς αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλιν προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν
 λόγον εἰπών. Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει 45
 αὐτοῖς, Καθεύδετε¹⁰ τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.¹⁶ Ἴδού, ἡγγικεν ἡ
 ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν. 46

¹χωρίον, ου, τό, place, field. ²Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ³αὐτοῦ, there, here. ⁴Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁵λυπέω, grieve, pain. ⁶ἀδημονέω, distressed, troubled. ⁷περίλυπος, very sad, very sorrowful. ⁸γρηγορέω, watch, keep watch. ⁹παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁰καθεύδω, sleep. ¹¹ισχύω, be strong, able. ¹²πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ¹³πρόθυμος, willing, ready. ¹⁴ἀσθενής, weak, infirm. ¹⁵βαρέω, burden, weigh down. ¹⁶ἀναπαύω, refresh, take rest.

Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἴδού, ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.

Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδού, Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, ἦλθεν καὶ μετ' 47
αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν¹ καὶ ξύλων,² ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων
καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς 48
σημεῖον, λέγων, Ὅν ἂν φιλήσω,³ αὐτός ἐστιν: κρατήσατε αὐτόν. Καὶ 49
εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν, Χαῖρε, ῥαββί: καὶ κατεφίλησεν⁴
αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἐταῖρε,⁵ ἐφ' ᾧ πάρει;⁶ Τότε 50
προσελθόντες ἐπέβαλον⁷ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν
αὐτόν. Καὶ ἰδού, εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας⁸ τὴν χεῖρα, ἀπέσπασεν 51
τὴν μάχαιραν¹ αὐτοῦ, καὶ πατάξας¹⁰ τὸν δούλον τοῦ ἀρχιερέως
ἀφείλεν¹¹ αὐτοῦ τὸ ὠτίον.¹² Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀπόστρεψόν¹³ 52
σου τὴν μάχαιραν¹ εἰς τὸν τόπον αὐτῆς: πάντες γὰρ οἱ λαβόντες
μάχαιραν¹ ἐν μαχαίρᾳ¹ ἀποθανοῦνται. Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι 53
παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα
λεγεῶνας¹⁴ ἀγγέλων; Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ 54
γενέσθαι; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, Ὡς ἐπὶ 55
ληστήν¹⁵ ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν¹ καὶ ξύλων² συλλαβεῖν¹⁶ με; Καθ'
ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην¹⁷ διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ
ἐκρατήσατέ με. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ 56
τῶν προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.¹⁸

¹ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ² ξύλον, ου, τό, wood, tree. ³ φιλέω, love, kiss. ⁴ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁵ εταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ⁶ πάρειμι, be present, have arrived. ⁷ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁸ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁹ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ¹⁰ πατάσσω, strike, smite. ¹¹ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹² ὠτίον, ου, τό, ear. ¹³ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ¹⁴ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ¹⁵ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁶ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁷ καθέζομαι, sit down, am sitting. ¹⁸ φεύγω, flee, escape.

Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον¹ πρὸς Καϊάφαν² τὸν ἀρχιερέα, 57
 ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. Ὁ δὲ Πέτρος 58
 ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν,³ ἕως τῆς αὐλῆς⁴ τοῦ ἀρχιερέως· καὶ
 εἰσελθὼν ἔσω⁵ ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,⁶ ἰδεῖν τὸ τέλος. Οἱ δὲ 59
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον⁷ ὅλον ἐζήτουν
 ψευδομαρτυρίαν⁸ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως θανατώσωσιν⁹ αὐτόν, καὶ 60
 οὐχ εὔρον. Καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων¹⁰ προσελθόντων, οὐχ εὔρον.
 Ὑστερον¹¹ δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες¹⁰ εἶπον, Οὗτος ἔφη, 61
 Δύναμαι καταλῦσαι¹² τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
 οἰκοδομῆσαι αὐτόν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Οὐδὲν 62
 ἀποκρίνη; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;¹³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα.¹⁴ 63
 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐξορκίζω¹⁵ σε κατὰ τοῦ θεοῦ
 τοῦ ζώντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Λέγει 64
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Σὺ εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν
 τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον
 ἐπὶ τῶν νεφελῶν¹⁶ τοῦ οὐρανοῦ. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξεν¹⁷ τὰ 65
 ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων ὅτι Ἐβλασφήμησεν· τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν
 μαρτύρων; Ἴδε, νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν¹⁸ αὐτοῦ. Τί ὑμῖν 66
 δοκεῖ; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ἐνοχος¹⁹ θανάτου ἐστίν. Τότε 67
 ἐνέπτυσαν²⁰ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν²¹ αὐτόν· οἱ δὲ

¹ ἀπάγω, lead away, lead. ² Καϊάφας, α, ό, Caiaphas. ³ μακρόθεν, from afar, afar. ⁴ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁵ ἔσω, within, inside. ⁶ ὑπηρέτης, ου, ό, servant, assistant. ⁷ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁸ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ⁹ θανατώω, put to death, subdue. ¹⁰ ψευδόμαρτυς, υρος, ό, false witness. ¹¹ ὕστερον, lastly, afterward. ¹² καταλύω, destroy, lodge. ¹³ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ¹⁴ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁵ ἐξορκίζω, put under oath, adjure. ¹⁶ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ¹⁷ διαρρήσσω, tear asunder. ¹⁸ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹⁹ ἐνοχος, involved in, liable. ²⁰ ἐμπτύω, spit upon. ²¹ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly.

ἐρράπισαν,¹ λέγοντες, Προφήτευσον² ἡμῖν, χριστέ. Τίς ἐστιν ὁ 68
παίσας³ σε;

Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ·⁴ καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία 69
παιδίσκη,⁵ λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.⁶ Ὁ δὲ 70
ἡρνήσατο ἔμπροσθεν αὐτῶν πάντων, λέγων, Οὐκ οἶδα τί λέγεις. 71
Ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα,⁷ εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει
αὐτοῖς ἐκεῖ, Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.⁸ Καὶ πάλιν 72
ἡρνήσατο μεθ' ὅρκου⁹ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ μικρὸν δὲ 73
προσελθόντες οἱ ἐστῶτες εἶπον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς¹⁰ καὶ σὺ ἐξ
αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ ἡ λαλιά¹¹ σου δηλόν¹² σε ποιεῖ. Τότε ἤρξατο 74
καταθεματίζειν¹³ καὶ ὀμνύειν¹⁴ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Καὶ
εὐθέως ἀλέκτωρ¹⁵ ἐφώνησεν. Καὶ ἐμνήσθη¹⁶ ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος 75
τοῦ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ ὅτι Πρὶν¹⁷ ἀλέκτορα¹⁵ φωνῆσαι, τρίς¹⁸
ἀπαρνήσῃ¹⁹ με. Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς.²⁰

Πρωῖας²¹ δὲ γενομένης, συμβούλιον²² ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 27
πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι²³ αὐτόν: καὶ 2
δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον²⁴ καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ²⁵
Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.²⁶

¹ ῥαπίζω, slap, strike. ² προφητεύω, prophesy, foretell. ³ παίω, strike, hit. ⁴ αὐλή, ἤς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁵ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ⁶ Γαλιλαῖος, Galilean. ⁷ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ⁸ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁹ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹⁰ ἀληθῶς, truly, really. ¹¹ λαλιά, ᾤς, ἡ, speech, way of talking. ¹² δηλός, clear, evident. ¹³ καταθεματίζω, curse, devote to destruction. ¹⁴ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹⁵ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁶ μνησθῆναι, remember, recall. ¹⁷ πρὶν, before, formerly. ¹⁸ τρίς, thrice, three times. ¹⁹ ἀπαρνεόμαι, deny, refuse. ²⁰ πικρῶς, bitterly. ²¹ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ²² συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ²³ θανατῶω, put to death, subdue. ²⁴ ἀπάγω, lead away, lead. ²⁵ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ²⁶ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader.

Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη,¹ μεταμεληθεὶς² 3
 ἀπέστρεψεν³ τὰ τριάκοντα⁴ ἀργύρια⁵ τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς
 πρεσβυτέροις, λέγων, Ὑμᾶρτον παραδοὺς αἷμα ἁθῶν.⁶ Οἱ δὲ εἶπον, 4
 Τί πρὸς ἡμᾶς; Σὺ ὄψει. Καὶ ῥίψας⁷ τὰ ἀργύρια⁵ ἐν τῷ ναῷ, 5
 ἀνεχώρησεν⁸ καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγεστο.⁹ Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ 6
 ἀργύρια⁵ εἶπον, Οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν,¹⁰ ἐπεὶ¹¹
 τιμὴ αἵματος ἐστίν. Συμβούλιον¹² δὲ λαβόντες ἡγόρασαν ἐξ αὐτῶν 7
 τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,¹³ εἰς ταφὴν¹⁴ τοῖς ξένοις.¹⁵ Διὸ ἐκλήθη ὁ 8
 ἀγρὸς ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἵματος, ἕως τῆς σήμερον. Τότε ἐπληρώθη τὸ 9
 ῥηθὲν διὰ Ἰερεμίου¹⁶ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Καὶ ἔλαβον τὰ
 τριάκοντα⁴ ἀργύρια,⁵ τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου,¹⁷ ὃν ἐτιμήσαντο¹⁷
 ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ· καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,¹³ 10
 καθὰ¹⁸ συνέταξέν¹⁹ μοι κύριος.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος²⁰ καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ 11
 ἡγεμὼν,²⁰ λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη
 αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι²¹ αὐτὸν ὑπὸ τῶν 12
 ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Τότε λέγει 13
 αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Οὐκ ἀκούεις πόσα²² σου καταμαρτυροῦσιν;²³ Καὶ 14
 οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα

¹ κατακρίνω, condemn. ² μεταμέλωμαι, regret, repent. ³ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ⁵ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁶ ἁθῶς, innocent, guiltless. ⁷ ῥίπτω, throw, cast. ⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁹ ἀπάγχω, choke, strangle. ¹⁰ Κορβάν, gift to God, corban. ¹¹ ἐπεὶ, when, since. ¹² συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹³ κεραμεύς, ἑως, ὁ, potter. ¹⁴ ταφή, ἧς, ἡ, burial, burial place. ¹⁵ ξένος, strange, stranger. ¹⁶ Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ¹⁷ τιμᾶω, honor, value at a price. ¹⁸ καθὰ, just as, as. ¹⁹ συντάσσω, arrange, direct. ²⁰ ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ²¹ κατηγορέω, accuse, charge. ²² πόσος, how many? how great? ²³ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against.

λίαν.¹ Κατὰ δὲ ἑορτὴν² εἰώθει³ ὁ ἡγεμὼν⁴ ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ 15
 δέσμιον,⁵ ὃν ἤθελον. Εἶχον δὲ τότε δέσμιον⁵ ἐπίσημον,⁶ λεγόμενον 16
 Βαραββᾶν.⁷ Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τίνα 17
 θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; Βαραββᾶν,⁷ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν;
 Ἦδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον⁸ παρέδωκαν αὐτόν. Καθημένου δὲ αὐτοῦ 18
 ἐπὶ τοῦ βήματος,⁹ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα,
 Μηδέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ: πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ'
 ὄναρ¹⁰ δι' αὐτόν. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς 20
 ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν,⁷ τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. 21
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν⁴ εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο
 ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον, Βαραββᾶν.⁷ Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τί 22
 οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες,
 Σταυρωθήτω. Ὁ δὲ ἡγεμὼν⁴ ἔφη, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ 23
 περισσῶς¹¹ ἔκραζον, λέγοντες, Σταυρωθήτω. Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι 24
 οὐδὲν ὠφελεῖ,¹² ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος¹³ γίνεται, λαβὼν ὕδωρ,
 ἀπενίψατο¹⁴ τὰς χεῖρας ἀπέναντι¹⁵ τοῦ ὄχλου, λέγων, Ἀθῶός¹⁶ εἰμι
 ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου: ὑμεῖς ὀψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς 25
 πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. 26
 Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:⁷ τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας
 παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.

¹λίαν, greatly, very. ²ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ³εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ⁴ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁵δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ⁶ἐπίσημος, splendid, outstanding. ⁷Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁸φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ⁹βῆμα, τος, τό, judgment seat. ¹⁰ὄναρ, τό, dream. ¹¹περισσῶς, abundantly, exceedingly. ¹²ὠφελέω, profit, help. ¹³θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ¹⁴ἀπονίπτω, wash dirt off. ¹⁵ἀπέναντι, over against, before. ¹⁶ἄθῳος, innocent, guiltless. ¹⁷φραγελλώω, flog, scourge.

Τότε οἱ στρατιῶται¹ τοῦ ἡγεμόνος,² παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ 27
 πραιτώριον,³ συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν:⁴ καὶ 28
 ἐκδύσαντες⁵ αὐτόν, περιέθηκαν⁶ αὐτῷ χλαμύδα⁷ κοκκίνην.⁸ Καὶ 29
 πλέξαντες⁹ στέφανον¹⁰ ἐξ ἀκανθῶν,¹¹ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
 αὐτοῦ, καὶ κάλαμον¹² ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ: καὶ γονυπετήσαντες¹³
 ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον¹⁴ αὐτῷ, λέγοντες, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν
 Ἰουδαίων: καὶ ἔμπτύσαντες¹⁵ εἰς αὐτόν, ἔλαβον τὸν κάλαμον,¹² καὶ 30
 ἔτυπτον¹⁶ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν¹⁴ αὐτῷ, 31
 ἐξέδυσαν⁵ αὐτόν τὴν χλαμύδα,⁷ καὶ ἐνέδυσαν¹⁷ αὐτόν τὰ ἱμάτια
 αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον¹⁸ αὐτόν εἰς τὸ σταυρῶσαι.

Ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον,¹⁹ ὀνόματι Σίμωνα: τοῦτον 32
 ἡγγάρευσαν²⁰ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν²¹ αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον 33
 λεγόμενον Γολγοθᾶ,²² ὃ ἐστὶν λεγόμενος Κρανίου²³ Τόπος, ἔδωκαν 34
 αὐτῷ πιεῖν ὄξος²⁴ μετὰ χολῆς²⁵ μεμιγμένον:²⁶ καὶ γευσάμενος²⁷ οὐκ
 ἤθελεν πιεῖν. Σταυρώσαντες δὲ αὐτόν, διεμερίσαντο²⁸ τὰ ἱμάτια 35
 αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον.²⁹ Καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ 36
 ἐπέθηκαν ἐπάνω³⁰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν³¹ αὐτοῦ
 γεγραμμένην, Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τότε 38
 σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί,³² εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ

¹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ² ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ³ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁴ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ⁵ ἐκδύω, take off, put off. ⁶ περιτίθωμι, place around, put around. ⁷ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ⁸ κόκκινος, scarlet, crimson. ⁹ πλέκω, plait, weave. ¹⁰ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹¹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹² κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹³ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ¹⁴ ἐμπαίζω, mock. ¹⁵ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁶ τύπτω, smite, beat. ¹⁷ ἐνδύω, put on, clothe. ¹⁸ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁹ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ²⁰ ἀγαρεύω, compel, press into service. ²¹ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ²² Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ²³ κρανίον, ου, τό, skull. ²⁴ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ²⁵ χολή, ης, ἡ, a bitter herb, gall. ²⁶ μίγνυμι, mix, mingle. ²⁷ γεύομαι, taste, experience. ²⁸ διαμερίζω, divide, distribute. ²⁹ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ³⁰ ἐπάνω, above, over (gen). ³¹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ³² ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand.

εὐωνύμων.¹ Οἱ δὲ παραπορευόμενοι² ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινούντες 39
 τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Ὁ καταλύων⁴ τὸν ναὸν καὶ ἐν 40
 τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν: εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
 κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.⁵ Ὅμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες 41
 μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ Φαρισαίων ἔλεγον, 42
 Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Εἰ βασιλεὺς Ἰσραὴλ
 ἐστίν, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ,⁵ καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ. 43
 Πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν: ῥυσάσθω⁷ νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν. Εἶπεν
 γὰρ ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λησταί⁸ οἱ συσταυρωθέντες⁹ 44
 αὐτῷ ὠνείδιζον¹⁰ αὐτόν.
 Ἀπὸ δὲ ἑκτῆς¹¹ ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας 45
 ἐνάτης.¹² Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην¹² ὥραν ἀνεβόησεν¹³ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ 46
 μεγάλῃ, λέγων, Ἡλί,¹⁴ Ἡλί,¹⁴ λιμὰ¹⁵ σαβαχθανί;¹⁶ Τοῦτ' ἐστίν, Θεέ
 μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;¹⁷ Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστώτων 47
 ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἡλίαν φωνεῖ οὗτος. Καὶ εὐθέως δραμῶν¹⁸ εἷς 48
 ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον,¹⁹ πλήσας²⁰ τε ὄξους,²¹ καὶ περιθεὶς²²
 καλάμῳ,²³ ἐπότιζεν²⁴ αὐτόν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, Ἄφες, ἴδωμεν εἰ 49
 ἔρχεται Ἡλίας σῶσων αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράζας φωνῇ 50
 μεγάλη ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδού, τὸ καταπέτασμα²⁵ τοῦ ναοῦ 51

¹ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ² παραπορεύομαι, go beside, go past. ³ κινέω, move, stir. ⁴ καταλύω, destroy, lodge. ⁵ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁶ ἐμπαίζω, mock. ⁷ ῥύομαι, rescue, save. ⁸ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁹ συσταυρώω, crucify together with. ¹⁰ ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹¹ ἑκτος, sixth. ¹² ἕνατος, ninth. ¹³ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ¹⁴ ἡλί, Eli, my God. ¹⁵ λιμὰ, why. ¹⁶ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹⁷ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹⁸ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁹ σπόγγος, οὐ, ὁ, sponge. ²⁰ πλήθω, fill. ²¹ ὄξος, οὐς, τό, sour wine, vinegar. ²² περιτίθημι, place around, put around. ²³ κάλαμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ²⁴ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ²⁵ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil.

ἐσχίσθη¹ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν² ἕως κάτω³· καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη⁴· καὶ αἱ
πέτραι⁵ ἐσχίσθησαν¹· καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεώχθησαν¹· καὶ πολλὰ 52
σώματα τῶν κεκοιμημένων⁶ ἁγίων ἠγέρθη¹· καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν 53
μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν⁷ αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ
ἐνεφανίσθησαν⁸ πολλοῖς. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος⁹ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ 54
τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν¹⁰ καὶ τὰ γενόμενα,
ἐφοβήθησαν σφόδρα,¹¹ λέγοντες, Ἀληθῶς¹² θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. 55
Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν¹³ θεωροῦσαι, αἵτινες
ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν 56
αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή,¹⁴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ¹⁵
μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.¹⁶

Ὁψίας¹⁷ δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος¹⁸ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,¹⁹ 57
τοῦνομα²⁰ Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν²¹ τῷ Ἰησοῦ· οὗτος 58
προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ
Πιλάτος ἐκέλευσεν²² ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ 59
Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν²³ αὐτὸ σινδόνι²⁴ καθαρᾷ,²⁵ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ 60
καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν²⁶ ἐν τῇ πέτρᾳ⁵ καὶ
προσκυλίσας²⁷ λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. Ἦν δὲ 61
ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνή,¹⁴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι

¹ σχίζω, split, separate. ² ἄνωθεν, from above, again. ³ κάτω, down, below. ⁴ σείω, shake. ⁵ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁶ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ⁷ ἔγερσις, εως, ἡ, resurrection, waking up. ⁸ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ⁹ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹⁰ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ¹¹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹² ἀληθῶς, truly, really. ¹³ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁴ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁵ Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Joses. ¹⁶ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹⁷ ὄψιος, late. ¹⁸ πλούσιος, rich. ¹⁹ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ²⁰ τοῦνομα, by name. ²¹ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ²² κελεύω, order, command. ²³ ἐντύλισσω, wrap up, fold up. ²⁴ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ²⁵ καθαρός, clean, pure. ²⁶ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ²⁷ προσκυλίω, roll up to, roll to. ²⁸ ἀπέναντι, over against, before.

τοῦ τάφου.¹

Τῇ δὲ ἐπαύριον,² ἣτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευήν,³ συνήχθησαν οἱ 62
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, λέγοντες, Κύριε, 63
 ἐμνήσθημεν⁴ ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος⁵ εἶπεν ἔτι ζῶν, Μετὰ τρεῖς ἡμέρας
 ἐγείρομαι. Κέλευσον⁶ οὖν ἀσφαλισθῆναι⁷ τὸν τάφον¹ ἕως τῆς τρίτης 64
 ἡμέρας: μήποτε⁸ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς κλέψωσιν⁹ αὐτόν,
 καὶ εἰπωσιν τῷ λαῷ, Ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν: καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη
 πλάνη¹⁰ χείρων¹¹ τῆς πρώτης. Ἔφη δὲ αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Ἔχετε 65
 κουστωδῖαν:¹² ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε⁷ ὡς οἴδατε. Οἱ δὲ πορευθέντες 66
 ἡσφάλισαντο⁷ τὸν τάφον,¹ σφραγίσαντες¹³ τὸν λίθον, μετὰ τῆς
 κουστωδίας.¹²

Ὅψέ¹⁴ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ¹⁵ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν 28
 Μαρία ἡ Μαγδαληνή,¹⁶ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.¹ 2
 Καὶ ἰδού, σεισμός¹⁷ ἐγένετο μέγας: ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ
 οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισεν¹⁸ τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ
 ἐκάθητο ἐπάνω¹⁹ αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα²⁰ αὐτοῦ ὡς ἀστραπή,²¹ καὶ τὸ 3
 ἔνδυμα²² αὐτοῦ λευκὸν²³ ὡσεὶ²⁴ χιόν.²⁵ Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ 4
 ἐσείσθησαν²⁶ οἱ τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ²⁴ νεκροί. Ἀποκριθεὶς δὲ 5

¹ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ² ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ³ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ⁴ μινῃσκομαι, remember, recall. ⁵ πλάνος, deceiver, misleading. ⁶ κελεύω, order, command. ⁷ ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ⁸ μήποτε, never, lest perchance. ⁹ κλέπτω, steal. ¹⁰ πλάνη, ης, ἡ, wandering, error. ¹¹ χείρων, worse. ¹² κουστωδία, ας, ἡ, guard. ¹³ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ¹⁴ ὄψέ, long after, late. ¹⁵ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ¹⁶ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁷ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹⁸ ἀποκυλίω, roll away. ¹⁹ ἐπάνω, above, over (gen). ²⁰ ἰδέα, ας, ἡ, form, outward appearance. ²¹ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ²² ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ²³ λευκός, white, bright. ²⁴ ὡσεὶ, like, about. ²⁵ χιόν, ὄνος, ἡ, snow. ²⁶ σείω, shake.

ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναιξίν, Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι
 Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. Οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γάρ, 6
 καθὼς εἶπεν. Δεῦτε,¹ ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο² ὁ κύριος. Καὶ ταχὺ 7
 πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν
 νεκρῶν· καὶ ἰδού, προάγει⁴ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν
 ὄψεσθε· ἰδού, εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ³ ἀπὸ τοῦ μνημείου 8
 μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον⁵ ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς
 αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδού, 9
 Ἰησοῦς ἀπήντησεν⁶ αὐταῖς, λέγων, Χαίρετε. Αἱ δὲ προσελθοῦσαι
 ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. Τότε λέγει 10
 αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ φοβεῖσθε· ὑπάγετε, ἀπαγγεῖλατε τοῖς ἀδελφοῖς
 μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ με ὄψονται.

Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού, τινὲς τῆς κουστωδίας⁷ ἐλθόντες εἰς τὴν 11
 πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. Καὶ 12
 συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν⁸ τε λαβόντες,
 ἀργύρια⁹ ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις,¹⁰ λέγοντες, Εἶπατε ὅτι Οἱ 13
 μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν¹¹ αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων.
 Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος,¹³ ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν, 14
 καὶ ὑμᾶς ἀμερίμους¹⁴ ποιήσομεν. Οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια⁹ 15
 ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη¹⁵ ὁ λόγος οὗτος παρὰ

¹ δεῦτε, come!. ² κέῖμαι, lie, be laid. ³ ταχύ, quickly, speedily. ⁴ προάγω, lead forth, go before. ⁵ τρέχω, run, exercise myself. ⁶ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁷ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ⁸ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ⁹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁰ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ¹¹ κλέπτω, steal. ¹² κοιμάμαι, sleep, fall asleep. ¹³ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁴ ἀμέριμος, free from care, free from anxiety. ¹⁵ διαφημίζω, spread abroad, report.

Ἰουδαίοις μέχρι¹ τῆς σήμερον.

Οἱ δὲ ἑνδεκά² μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ³ 16

ἐτάξατο⁴ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ: οἱ 17

δὲ ἐδίστασαν.⁵ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων, 18

Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες 19

μαθητεύσατε⁶ πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ

Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: διδάσκοντες 20

αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην⁷ ὑμῖν: καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν

εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας⁸ τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

¹ μέχρι, until, as far as (gen). ² ἑνδεκα, eleven, 11. ³ οὗ, where, when. ⁴ τάσσω, arrange, appoint. ⁵ διστάζω, doubt, waver. ⁶ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ⁷ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁸ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end.